

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1948

ANDRA KAMMAREN

Nr 23

5—9 juni.

Debatter m. m.

Std.

Lördagen den 5 juni.

Interpellation av herr Hagberg i Malmö ang. tvättmedelsransone- ringen	9
---	---

Tisdagen den 8 juni.

Svar på fråga av herr Staxäng ang. anledningen till att mindre svenska motorseglare blivit utestängda från kol- och kokstrans- porter från polska hamnar.....	11
Svar på interpellationer av herr Senander ang. ny löne- och pensionsreglering för försvars- väsendets reserver	14
herr Vigelsbo ang. olägenheterna av att vägarna grusas vintertid	15
herr Vigelsbo ang. tillgodoseende av samhällsekonomiska intressen vid vägbyggnadsprogrammets uppgörande	19
Interpellation av herr Östlund ang. priskontrollnämndens beslut om priserna å järnmanufaktur	27

Onsdagen den 9 juni.

Svar på interpellationer av herr Henriksson ang. försäljningen av Henkel-Helios-bolagen, m. m.	28
herr Jansson i Örebro ang. upptagande av driften vid AB Bo- fors industrianläggning vid Svartå	41
Pappersskatt	44
Motion om omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet ..	77
Motion om särskild kommission för krisadministrationens över- vakande	94
Motion om viss utredning ang. järnbruksindustrien	102
Motion om befrielse för egnahemsägare från skatt för familjebidrag	107

Motion om viss ändring i semesterlagen	108
Motioner om ändring av bestämmelserna om änkepension i lagen om folkpensionering.....	110
Åtgärder för avhjälpan av bristen på jordbruksmaskiner och -redskap	111
Ang. protokollet för den 2 juni 1948	113

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 9 juni.

Sid.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 48, ang. förslag till förordning om pappersskatt	44
<i>Andra kammarens första tillfälliga utskotts</i> utlåtande nr 10, ang. omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet	77
— nr 11, ang. övervakande av krisadministrationen.....	94
<i>Andra kammarens andra tillfälliga utskotts</i> utlåtande nr 11, ang. fortsatt utredning av norrlandsproblemen	102
— nr 12, ang. järnbruksindustrien, m. m.	102
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 12, ang. godkännande av varuutbytesöverenskommelse med Österrike	106
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 135, ang. höjning av V a huvudtitelns kommittéanslag	106
— nr 136, ang. omorganisation av justeringsväsendet m. m.	106
— nr 137, ang. anslag till kommunal upplysningsverksamhet	106
— nr 138, ang. stat för riksgäldsfonden	106
— nr 139, ang. anslag till oförutsedda utgifter	106
— nr 140, ang. vissa förändringar beträffande ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.	106
— nr 141, ang. klassificering av trafikanstalterna vid post- och telegrafverken samt statens järnvägar	106
— nr 142, ang. teckning av aktier i Aktiebolaget Svenska godscentraler.....	106
— nr 143, ang. ombyggnad av Säffle kanal m. m.	106
— nr 144, ang. anslag till förvärv av Bergslagernas m. fl. järnvägar	106
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 47, ang. ändring i vissa delar av kommunalskattelagen	106
— nr 49, ang. åtgärder för främjande av det frivilliga enskilda sparandet	106
— nr 50, ang. befrielse från skatt för familjebidrag, som utgår till ägare av eget hem.....	107
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 40, ang. pensioner åt extra eldaren vid riksdagshuset G. A. Gustafsson och städerskan därstädes Hilda Kristina Nilsson	107
— nr 41, ang. ändrad lönegradsplacering av två befattningar vid justitieombudsmansexpeditionen	107
— nr 42, ang. riksbankens sedelinlösningsskyldighet	108

	Sid.
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 35, ang. ändring i lagen om semester	108
— nr 36, ang. förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete	109
— nr 37, ang. rätten att anföra besvär över beslut av sjukvårdsberedningar och sjukhusdirektioner.....	109
— nr 38, ang. ändring i bestämmelserna om änkepension i lagen om folkpensionering	110
— nr 39, om viss ändring i lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande.....	110
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 38, ang. åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen m. m.	110
— nr 40, ang. ändring i grunderna för försäkring med statsbidrag mot förluster på grund av smittsamma husdjursjukdomar ..	110
— nr 41, ang. försäljning av vissa områden av Fagersånna Nolgården nr 2 i Skaraborgs län	110
— nr 42, om inrättande av en statlig fond för reglering av skador genom naturkatastrofer.....	111
— nr 43, om åtgärder för tryggande av landets behov av frukt och fruktprodukter medelst ökad och förbättrad inhemsk odling m. m.....	111
— nr 44, om åtgärder för avhjälpande av bristen på vissa för jordbruksdriften nödvändiga maskiner och redskap	111
— nr 45, ang. anslag till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut m. m.	113
— nr 46, om anslag till kapitalinvesteringar beträffande jordbruksdepartementet	113
— nr 47, ang. anslag till jordbruksekonomisk undersökning m. m.	113
— nr 48, ang. bidrag till ersättning åt vissa förrättningsmän enligt lagen om enskilda vägar	113
— nr 49, ang. anslag till inlösen och iståndsättande av Bogesunds egendom.....	113
— nr 50, ang. bidrag till Norrlands trädgårdsskola i Söråker....	113

Lördagen den 5 juni.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 29 sistlidna maj.

§ 2.

Herr TALMANNEN yttrade: Efter samråd med talmannen i första kammaren och talmanskonferensen får jag med avseende å riksdagsarbetet under återstoden av juni månad meddela följande. Nästa vecka hålles arbetsplenium endast onsdagen den 9 juni, alltså icke lördagen den 12 juni. Under påföljande vecka hålles arbetsplenium torsdagen den 17 i stället för onsdagen den 16 juni. Följande arbetsplena bli lördagen den 19, måndagen den 21 och lördagen den 26 juni. Allt detta under förutsättning att inga viktiga oförutsedda omständigheter inträffa, som nödvändiggöra annan anordning. Utöver dessa arbetsplena, som här ha angivits, anordnas givetvis bordläggningsplena i erforderlig omfattning. Från och med den 28 juni kunna arbetsplena förekomma å vilka veckodagar som helst, så länge arbetsmaterial föreligger.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg.

På begäran av landshövding Oscar Lövgren intygas härmed att han från den 9/6 t. o. m. den 30/6 1948 är förhindrad till riksdagsarbete på grund av sjukdom (bronchitis).

Stockholm den 3 juni 1948.

Carl Gentz,
överläkare.

Kammaren beviljade herr Lövgren ledighet från riksdagsgöromålen från

och med den 9 till och med den 30 innevarande månad.

§ 4.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 258, angående kostnader i samband med Sveriges deltagande i vissa internationella organisationer;

nr 283, angående godkännande av protokoll rörande handeln mellan Sverige och Polen under tiden 1 maj 1948—30 april 1949;

nr 285, angående godkännande av ett mellan Sverige och Norge träffat avtal om vissa fiskerifrågor;

nr 286, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1948/49;

nr 288, angående anslag till administrationskostnader för nordiskt ekonomiskt samarbete;

nr 289, angående avtal rörande tillverkning m. m. av flygmateriel;

nr 290, med förslag till förordning om värnskatt på grund av 1948 års taxering; och

nr 291, angående godkännande av överenskommelse rörande varuutbytet mellan Sverige och Norge.

Dessa propositioner bordlades.

§ 5.

Föredrogos följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1948 den 4 juni sammanträdde kammarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken för valperioden 1948—1951 efter herrar I. Rooth och A. Andersson, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och

befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1948—1951:

herr Rooth, Ivar, riksbanksdirektör, med 29 röster, herr Andersson, Allan, ledamot av riksdagens andra kammare, med 29 röster;

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1949 försiggått:

herr Bergvall, John Helmer, ledamot av riksdagens första kammare, med 29 röster,

herr Andersson, Olof, ledamot av riksdagens andra kammare, med 28 röster,

herr Åkerlund, Henrik, fil. lic., med 26 röster.

*Oscar Olsson. O. Malmborg.
J. B. Johansson. J. H. Johansson.*

År 1948 den 4 juni sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret för valperioden 1948—1951 efter herrar E. G. E. Eriksson och A. W. Strand, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1948—1951:

herr Eriksson, Ernst Gustaf Eugén, ledamot av riksdagens andra kammare, med 28 röster,

herr Strand, Axel Wilhelm, ledamot av riksdagens första kammare, med 28 röster;

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1949 försiggått:

herr Falla, Gunnar, ledamot av riksdagens andra kammare, med 28 röster,

herr Nilsson, Gustaf Valdemar, ledamot av riksdagens andra kammare, med 25 röster,

herr Svensson, Gustav Hjalmar, ledamot av riksdagens andra kammare, med 25 röster; sedan ordningen mellan dem av suppleanterna, som vid valet erhållit lika antal röster, blivit genom lottning bestämd.

*Oscar Olsson. O. Malmborg.
J. B. Johansson. J. H. Johansson.*

Protokollen lades till handlingarna; och skulle riksdagens kanslideputerade genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till dels förordnanden för de valda dels ock skrivelser till Konungen med anmälan om de försiggångna valen.

§ 6.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen nr 275, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område; och

till bevillningsutskottet propositionen nr 287, med förslag till förordning om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för avgifter till vissa stiftelser, m. m.

§ 7.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet motionerna: nr 580 av herr *Hansson* i Skegrie; samt

nr 581 av herrar *Hansson* i Skegrie och *Persson* i Svensköpp;

till bankoutskottet motionen nr 582 av herr *Mattsson m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionen nr 583 av herr *Dahlgren* och fru *Linderot*; samt

till statsutskottet motionerna:
nr 584 av herr *Senander m. fl.*; och
nr 585 av herrar *Utbult* och *Svensson*
i Ljungskile.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Johnsson* i
Kastanjegården vid kammarens näst-
föregående sammanträde gjorda, men
då bordlagda anhållan att få framställa
interpellation till herr statsrådet och
chefen för kommunikationsdepartemen-
tet angående ombyggnaden av Blekinge-
järnvägarna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogs den av herr *Edberg* vid
kammarens nästföregående samman-
träde gjorda, men då bordlagda anhållan
att få framställa interpellation till
herr statsrådet och chefen för justitie-
departementet angående ändrade grun-
der för flottningslagstiftningen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

utrikesutskottets utlåtande nr 12, i
anledning av Kungl. Maj:ts proposition
angående godkännande av varuutbytes-
överenskommelse mellan Sverige och
Österrike;

statsutskottets utlåtanden:

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts
framställning om anslag å tilläggsstat
II till riksstaten för budgetåret 1947/48
till ytterligare medel till kommittéer
och utredningar genom sakkunniga un-
der V a huvudtiteln;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående omorganisation
av justeringsväsendet m. m.;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående anslag för bud-
getåret 1948/49 till kommunal upplys-
ningsverksamhet;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts

förslag till stat för riksgäldsfonden för
budgetåret 1948/49;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda förslag
om anslag för budgetåret 1948/49 till
oförutsedda utgifter;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående förändring i av-
seende å löneställning och antal beträf-
fande vissa ordinarie befattningar vid
kommunikationsverken m. m. jämte i
ämnet väckta motioner;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående klassificering av
trafikanstalterna vid post- och telegraf-
verken samt statens järnvägar;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående anslag för bud-
getåret 1948/49 till teckning av aktier i
Aktiebolaget Svenska godscentraler;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående ombyggnad av
Säfte kanal m. m.;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts
framställning om anslag för budgetåret
1948/49 till förvärv av Bergslagens
m. fl. järnvägar;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag om
ändring i vissa delar av kommunal-
skattelagen den 28 september 1928 (nr
370);

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till förordning
om pappersskatt, jämte i ämnet väckta
motioner;

nr 49, i anledning av väckt motion
angående åtgärder för främjande av det
frivilliga enskilda sparandet; och

nr 50, i anledning av väckt motion
om befrielse från skatt för familjebi-
drag, som utgår till ägare av eget hem;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av fullmäktiges i
riksgäldskontoret framställning i fråga
om pensioner åt extra eldaren vid riks-
dagshuset G. A. Gustafsson och städer-
skan därstädes Hilda Kristina Nilsson;

nr 41, i anledning av framställning från justitieombudsmannen om ändrad lönegradsplacering av två befattningar vid justitieombudsmansexpeditionen; och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om semester;

nr 36, i anledning av dels väckta motioner om vissa ändringar i lagen den 29 juni 1946 om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete, dels ock väckta motioner angående en översyn av samma lag;

nr 37, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om rätten att anföra besvär över beslut av sjukvårdsberedningar och sjukhusdirektioner;

nr 38, i anledning av väckta motioner angående ändring av bestämmelserna om änkepension i lagen om folkpensionering; och

nr 39, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen den 10 juli 1947 om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i grunderna för försäkring med statsbidrag mot förluster på grund av smittsamma husdjursjukdomar;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa områden av kronoegendomen Fagersånna Nolgården nr 2 i Skaraborgs län;

nr 42, i anledning av väckt motion om inrättande av en statlig fond för reglering av skador å privat eller kommunal egendom genom naturkatastrofer;

nr 43, i anledning av väckta motioner om åtgärder för tryggande av landets behov av frukt och fruktprodukter medelst ökad och förbättrad inhemska odling, m. m.;

nr 44, i anledning av väckta motioner om åtgärder för avhjälpande av bristen på vissa för jordbruksdriften nödvändiga maskiner och redskap;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut för budgetåret 1948/49 m. m.;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till jordbruksekonomisk undersökning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till ersättning åt vissa förrättningsmän enligt lagen om enskilda vägar;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inlösen och iståndsättande av Bogesunds egendom; och

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till Norrlands trädgårdsskola i Söråker.

§ 11.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Thorell m. fl.*, nr 586, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 261, angående vissa frågor rörande skärgårdstrafiken; och

herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*, nr 587, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 268, med förslag till lag om

Interpellation ang. tvättmedelsransoneringen.

dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 12.

Interpellation ang. tvättmedelsransoneringen.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **HAGBERG** i Malmö, som anförde: Herr talman! Tvål och tvättmedel äro underkastade ransonering enligt av statens livsmedelskommission utfärdade föreskrifter. Undantag från ransoneringen gäller endast varor med en fetthalt, understigande 10 %, eller varor med högre fetthalt, tillverkade av sekunda råvaror. För närvarande förekommer en omfattande import av engelsk tvättvål, tillverkad av prima råvaror och hållande en fetthalt, som uppgår till 63—68 %. För denna importerade tvål har statens livsmedelskommission medgivit, att varan får försäljas kupongfritt. Detta innebär, att, medan den importerade varan icke är underkastad ransonering, äro motsvarande produkter av inhemskt ursprung kupongbelagda. Följden härav har blivit, att allmänheten vid sina inköp av tvättvål uteslutande efterfrågar den utländska kupongfria varan — den engelska tvålen är av god kvalitet och kan även användas som toalettvål — medan efterfrågan på den svenska kupongbelagda tvättvålen minskats och försäljningen av de svenska kupongfria produkterna, som icke äro jämförbara i kvalitet, så gott som avstannat. De svenska fabrikanterna ha härav lidit ekonomiskt avbräck i sin rörelse.

Ur allmänhetens synpunkt har det givetvis varit välkommet, att de hittillsvarande knappa ransonerna av tvål och tvättmedel kunnat utökas och att hushållen fått ökad tillgång på dessa varor. Detta hade emellertid kunnat ske

antingen genom ökning av tilldelningen på kupongerna eller, om så befunnits möjligt, genom ransoneringens hävande helt eller delvis.

Med stöd av ovanstående anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få rikta följande interpellation:

1. Anser herr statsrådet, att livsmedelskommissionens åtgöranden i denna sak stå i överensstämmelse med de principer om likaberättigande, som uppbära svensk lagstiftning och vilka även böra gälla i fråga om ransoneringssystemet?

2. Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga åtgärder för åstadkommande av rättelse?

Denna anhållan bordlades.

§ 13.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse till Konungen, nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet m. m., ävensom i ämnet väckta motioner.

Vidare anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneklassplacering av vissa fänrikar;

nr 251, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.;

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa decentraliserings- och förenklingsåtgärder inom handelsdepartementets verksamhetsområde, såvitt angår punkterna 1 och 2 i propositionen;

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående radarutrustning för statens isbrytarfartyg;

nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till Åkrokens vägsamfällighet av en lantförsvaret tillhörig bro över Kalix älv;

nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 till flyttning av vissa drivmedelscisterner på Gotland;

nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till sprängämnesinspektionen;

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1948/49 till avlöningar vid universiteten i Uppsala och Lund m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 259, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till folk- och småskoleseminarierna;

nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel m. m., såvitt propositionen avser anslagsfrågor;

nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till utbildning av tandläkare m. m.;

nr 262, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en fabrik för tillverkning av syntetiskt gummi;

nr 263, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ackord i fabrikören Carl Johan Carlsons i Nyland konkurs;

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvaror;

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund; och

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa haverikostnader;

från bankoutskottet:

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av tjänste- och familjepensioneringen för personal vid Bergslagernas och därmed samförvaltade järnvägar i anslutning till järnvägarnas förstatligande;

från första lagutskottet:

nr 275, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 111 § byggnadslagen dels ock i ämnet väckt motion;

från andra lagutskottet:

nr 271, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet, dels ock i ämnet väckt motion;

från jordbruksutskottet:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 264, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en fiskeristyreelse med statens fiskeriförsök m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 265, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående jordbruksförsöksverksamhetens organisation m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 266, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av lantbruks-, veterinär- och skogshögskolorna m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln punkten 54) Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar, punkten 55) Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader och punkten 107) Arrendenämnder, jämte i anslutning därtill väckta motioner; och

Svar på fråga ang. anledningen till att mindre svenska motorseglare blivit utestängda från kol- och kokstransporter från polska hamnar.

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantmäteristyrelsen och lantmäterikontoren i länen för budgetåret 1948/49 jämte i ämnet väckta motioner; samt

från sammansatta första lag- och jordbruksutskottet: nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om sambruksföreningar m. m., i vad avser förslaget till lag om ändrad

lydelse av 5 § lagen den 21 december 1945 (nr 805) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.12 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 8 juni.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 1 och den 2^e innevarande juni.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att banktjänsteman Seth Molander på grund av ischias är oförmögen till arbete fr. o. m. den 5/6 t. o. m. den 19/6 1948, intygas.

Stockholm den 5/6 1948.

Wilhelm Rasch
leg. läkare.

Kammaren beviljade herr Molander ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 5 till och med den 19 innevarande juni.

§ 3.

Svar på fråga ang. anledningen till att mindre svenska motorseglare blivit utestängda från kol- och kokstransporter från polska hamnar.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som anförde: Herr talman! Herr Staxäng har frågat mig

dels av vilken anledning svenska motorseglare under 400 ton dead-weight vore utestängda från kol- och kokstransporter från polska hamnar,

dels ock om jag vore beredd att medverka till en rättelse av ifrågavarande förhållande till förmån för våra svenska motorseglare.

Med anledning härav får jag meddela följande.

Före kriget användes små motorseglare (under 400 ton) för transport av kol och koks från Polen endast i förhållandevis ringa utsträckning. Säkertligen översteg antalet små fartyg icke 5 procent av totala antalet fartyg fraktade för kol och koks.

Redan vid början av kolexporten från Polen hösten 1945 opponerade sig de polska exportörerna mot att man från Sverige insatte allenast mindre fartyg, då de mindre fartygen sänkte hamnar-

¹ Jfr protokollet för den 9 juni 1948, s. 113.

Svar på fråga ang. anledningen till att mindre svenska motorseglare blivit utestängda från kol- och kokstransporter från polska hamnar.

nas kapacitet. Detta gällde särskilt Danzig och Gdynia. När utskeppning av kol och koks från vissa mindre polska hamnar kunde börja, gjordes en överenskommelse, enligt vilken de mindre fartygen om möjligt skulle hållas undan från Danzig och Gdynia även om Stettin samt koncentreras till de mindre hamnarna. På grund av skeppningarna över dessa mindre hamnar kan man alltså importera kol från Polen på mindre fartyg. Sålunda har för april och maj i år för befaktning anmälts sammanlagt 87 fartyg under 400 ton — varav 65 motorseglare — för lastning av kol och koks i polska hamnar, motsvarande cirka 12 procent av det totala antalet för samma tid och ändamål för befaktning anmälda fartyg. De mindre fartygens andel är således nu betydligt större än före kriget.

Sjöfrakten för de mindre fartygen är redan i och för sig högre än för de större. Enligt gällande tariffer utgör sjöfrakten för en motorseglare om 300 ton, som går i ballast från Oskarshamn till Gdynia och med kol tillbaka till Oskarshamn, 22 kronor 63 öre per ton, medan sjöfrakten för ett fartyg om 1 500 ton, som går i ballast från Oskarshamn till Gdynia och med kol tillbaka till Oskarshamn är 13 kronor 87 öre per ton. Härtill kommer, att de mindre fartygen nu nästan uteslutande segla i ballast till Polen, medan de större fartygen oftast gå med last. I sistnämnda fall bortfaller ballasttillägget, varigenom sjöfrakten för deras del ytterligare reduceras.

Av det nu anförda framgår, att det icke kan anses vara något allmänt intresse att för kolimporten från Polen sätta in alltför många fartyg under 400 ton dead-weight och att åtgärder för att de mindre motorseglarna erhålla större andel av den polska kol- och koksimporten än nu är fallet icke lämpligen böra vidtagas.

Vidare yttrade:

Herr STAXÄNG: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framföra mitt tack för de upplysningar statsrådet lämnat i anledning av mina frågor. Det är dock att beklaga, att statsrådet efter sin relation av förhållandena icke ansett sig kunna avgiva något positivt svar på den sista frågan. Jag vill knyta några kommentarer till det lämnade svaret.

Statsrådet framhåller, att före kriget användes små motorseglare för transport av kol och koks från Polen endast i förhållandevis ringa utsträckning, och tillägger, att antalet små fartyg säkerligen icke översteg 5 procent av totala antalet fartyg fraktade för kol och koks. Vidare framhåller statsrådet, att de polska exportörerna redan vid början av kolexporten från Polen hösten 1945 opponerade sig mot att man från Sverige insatte allenast mindre fartyg, då de mindre fartygen sänkte hamnarnas kapacitet. Härtill vill jag anmärka, att det angivna procenttalet beträffande mindre fartyg nu icke direkt kan läggas till grund för en jämförelse. Vi känna ju väl till att en stor del av dessa fraktbåtar gingo på andra håll. De gingo sålunda direkt på Tyskland och en del av de polska kolen gingo även över tyska hamnar. Det är alldeles riktigt, som statsrådet säger, att vid början av denna export efter kriget från de polska kolexportörernas sida framhölls svårigheten att betjäna de mindre fraktbåtarna. Men det berodde också på att hamnarna, särskilt Danzig och Gdynia, voro sönderbombade och hade ganska svag lastningskapacitet. Därtill kom att de ryska myndigheterna förbehöll sig rätt att sätta in en del egna större lastångare, varigenom det blev mycket svårare att kunna betjäna och lasta de mindre fraktbåtarna. Men sedan blev

Svar på fråga ang. anledningen till att mindre svenska motorseglare blivit utestängda från kol- och kokstransporter från polska hamnar.

det så, som herr statsrådet framhåller, att allt eftersom de mindre hamnarna blevo lastningsdugliga blev det lämpligt för dessa mindre fraktbåtar att anlöpa dem, och då har faktiskt läget blivit något omkastat. De erinringar som i början av exporten gjordes från de polska exportörernas sida ha därför numera icke samma berättigande. Enligt uppgifter som jag fått från Sveriges segelfartygsförening har det nu från polsk sida gjorts förfrågningar, varför detta mindre tonnage icke kommer till de polska hamnarna för lastning.

Det nämnes i svaret att antalet motorseglare, som under april—maj anmälts för lastning av kol och koks i polska hamnar, utgjorde 65 stycken. Det är emellertid att märka, att under april månad förelåg icke nuvarande förbud för motorseglare, och under maj var det enligt uppgifter som jag fått endast 19 motorseglare som fingo möjlighet till befraktning. Det är riktigt, som statsrådet framhåller, att fraktsatserna äro högre för motorseglarna. Det är som bekant olika fraktskalor, och det blir en viss fördyring vid befraktning med motorseglare. Men jag vill meddela, att från segelfartygsföreningens sida gång på gång och inte minst i år framhållits för både bränslekommissionen och trafikkommissionen att man är villig att diskutera fraktsatserna, om de nu skulle utgöra något hinder.

Jag har fått mina uppgifter från segelfartygsföreningen, medan statsrådet, enligt vad jag förstår, byggt sitt svar på uppgifter från bränslekommissionen och trafikkommissionen. Men jag kan inte fränkänna de uppgifter jag fått bevisvärde. Här föreligga faktiskt olika uppgifter, och jag tror, herr statsråd, att denna fråga icke är slutgiltigt behandlad med statsrådets svar i dag. Jag vill sålunda framhålla önskvärdheten av att det blir möjligheter till överläggningar inför statsrådet, där dessa nä-

ringsidkare i närvaro av representanter för kommissionerna få lägga fram sina synpunkter. Jag är övertygad om att det därvid skall finnas möjligheter att åstadkomma en rättelse av de förhållanden, som jag med mina frågor har påtalat.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Vad som varit avgörande för mitt ganska restriktiva svar har varit den omständigheten, att det är en så väsentlig skillnad i fråga om fraktkostnaderna mellan de små och de större båtarna. Skillnaden har uppgått till 8—9 kronor per ton. Det är klart att just fraktkostnaderna spela en stor roll i våra försök att hålla prisläget på den viktiga bränsleposten kol och koks inom rimliga gränser. Skulle det nu vara så att den redarorganisation som svarar för de mindre fartygen är benägen att resonera om dessa fraktsatser — och jag tar detta såsom uttryck för att man från det hållet är beredd att gå ned med fraktsatserna i paritet med de större båtarnas — erkänner jag att denna min något restriktiva hållning i viss mån kan förändras. Jag är beredd att överväga frågan därest de mindre båtarna tro sig kunna frakta till ungefär samma pris som de större, och det är självfallet att frågan i så fall kan komma i ett helt annat läge.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Herr statsrådet Wigforss avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 292, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.

Denna proposition bordlades.

Svar på interpellation ang. ny löne- och pensionsreglering för försvarsväsendets reserver.

§ 5.

Svar på interpellation ang. ny löne- och pensionsreglering för försvarsväsendets reserver.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet WIGFORSS, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Senander till mig riktat den frågan, huruvida proposition kunde förväntas, om möjligt till innevarande års riksdag, beträffande omreglering av löner och pensioner för anställningshavare i försvarsväsendets reserver och i anslutning därtill en motsvarande förbättring av de redan pensionerade reservisternas pensionsförmåner.

I anslutning till den förra året genomförda allmänna lönerogleringen för statstjänstemännen genomfördes även en omreglering av de statliga tjänste- och familjepensionerna, vilken liksom lönerogleringen var motiverad av de ökade levnadskostnaderna och penningvärdets minskning.

Såsom herr Senander framhållit omfattade denna pensionsreglering icke de pensioner som utgå till f. d. anställningshavare i försvarsväsendets reserver. Anledningen härtill var, att dessa pensioner icke ansågos kunna jämföras med tjänstepensioner i allmänhet samt att en pensionsreglering icke då var avsedd att genomföras beträffande dessa personalkategorier. Enligt min mening har reservpensionen väsentligen annan karaktär än den vanliga tjänstepensionen och kan väl närmast betraktas som en premie, avsedd att underlätta reservpersonalens rekrytering och att kompensera den för de särskilda kostnader och olägenheter som reservtjänstgöring för med sig. Denna speciella karaktär hos reservpensionen har också kommit till uttryck i det förhållandet, att något närmare samband icke upprätthållits mellan reservpensionen

och den övriga ersättning, som tillkommer reservpersonalen. Den i följd genomförda lönerogleringen för statstjänstemännen, vilken även inverkat på avlöningsvillkoren för reservpersonalen under tjänstgöring, har därför synt mig icke i och för sig böra föranleda förbättring av pensionsförmånerna. En annan sak är frågan, huruvida möjligen reservpensionerna med hänsyn till den på senare år inträdda levnadskostnadsutvecklingen kunna befinnas böra uppräknas. Ehuru vissa skäl kunna anföras härför, är jag icke beredd att nu taga ställning till denna fråga.

Av vad jag anfört torde framgå, att jag icke för närvarande har för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t proposition till riksdagen angående allmän omreglering av reservpensionerna.

I detta sammanhang vill jag emellertid nämna, att vederbörande personalförbund i skrivelse till Kungl. Maj:t bland annat påvisat, att den reservpension jämte rörligt tillägg, vilken enligt gällande bestämmelser utgår till reservofficer eller reservunderofficer, som lyder under någon av 1943 års reservbefälskungörelser och vars tjänstgöringsskyldighet upphör vid 47 års ålder, är något lägre än den pension jämte rörligt tillägg som utgår till reservofficer eller reservunderofficer, som alltjämt lyder under någon av 1927 eller 1934 års reservbefälsförordningar. Enär tjänstgöringsskyldigheten för sistnämnda kategori reservpersonal upphör redan vid 42 respektive 40 års ålder har uppenbarligen relationen mellan pensionsförmånerna för de båda kategorierna reservpersonal kommit att bli mindre tillfredsställande. Det är min avsikt att, sedan erforderlig ytterligare utredning verkställts, föreslå Kungl. Maj:t proposition om möjligt till nästa års riksdag angående sådan jämkning av pensionsbeloppen att en riktigare relation mellan äldre och nyare reservpensioner erhålles.

Svar på interpellation ang. olägenheterna av att vägarna grusas vintertid.

Härefter yttrade

Herr SENANDER: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för finansdepartementet för det svar han lämnat på min interpellation. Svaret är negativt men har dock vissa drag av positivt innehåll. Jag vill inte godkänna den argumentation som finansministern presterat för sitt negativa ställningstagande. Jag skall emellertid inte uppehålla mig härvid utan i stället något beröra vad som kan betecknas såsom positivt i svaret.

Först vill jag då framhålla, att finansministern erkänner det berättigade i att man med hänsyn till den på senare år inträdda levnadskostnadsstegringen uppräknar vissa äldre reservpensioner. Om jag fattat svaret rätt, innebär formuleringen i svaret — att finansministern »icke för närvarande har för avsikt att föreslå Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående allmän omreglering av reservpensionerna» — att det icke är uteslutet att en sådan proposition ändå kommer inom den närmaste framtiden till en kommande riksdag. Vidare vill jag uttala min tillfredsställelse med vad finansministern yttrar i senare delen av svaret, där det heter att det är behövt med en uppräknning av pensionerna för de äldsta bland reservbefälet. Det berättigade häri framgår av ett exempel, som jag här vill anföra. Det gäller en fanjunkare, som varit i aktiv tjänst i 22 år och därefter fortsatt i reserven till 65 års ålder. Han lyfter nu en sammanlagd pensionssumma — alltså med dyrtidstillägg och allting — av 73 kronor i månaden. Han har inte mer pension för denna långa tjänst hos staten! Detta visar ju att det är nödvändigt med en uppräknning av dessa pensioner, så att de medge en någorlunda anständig försörjning. Jag hoppas att finansministern — om nu finansministern är kvar efter valet — kommer att förverkliga de utfästelser som här ha gjorts, trots att i svaret

ej dragits de nödvändiga konsekvenserna av erkännandet av det berättigade i min interpellation.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6.

Svar på interpellation ang. olägenheterna av att vägarna grusas vintertid.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Kammarens ledamot herr Vigelsbo har i en till mig riktad interpellation frågat, huruvida jag har min uppmärksamhet riktad på de svårigheter, som uppstå för slädtrafiken genom sandning mot ishalka på de allmänna vägarna, samt vilka åtgärder jag ämnar vidtaga i detta sammanhang.

Av olika anledningar har jag tyvärr icke fått tillfälle att besvara denna interpellation vid den årtid, till vilken ämnet för interpellationen hänför sig. Då ett klagörende av de framställda frågorna emellertid kan ha intresse även för kommande år, vill jag nu anföra följande.

Vägarnas sandning vintertid är ett gammalt och svårlöst problem. Å ena sidan måste hänsyn tagas till de trafikanters intressen som befara vägarna med släde. Å andra sidan kräver trafiken med bil och cykel liksom gångtrafiken, att vägarna hållas sandade i sådan utsträckning, att denna trafik kan framgå riskfritt. Med hänsyn härtill måste ofta en medelväg väljas, och detta har till följd att ingen trafikantgrupp känner sig fullt tillfredsställd.

Vissa vägförvaltningar ha utarbetat särskilda instruktioner för vägmästarna med angivande av de förhållanden då sandning bör äga rum och vilka hänsyn som skola tagas vid dess utförande. Emellertid är det knappast möjligt att utforma en dylik instruktion, så att den kan ge ledning i alla förekommande fall. När halka uppstått,

Svar på interpellation ang. olägenheterna av att vägarna grusas vintertid.

fordrar trafiksäkerheten omedelbara åtgärder, som få avpassas efter de lokala förhållandena.

Allmänt sett har sandningsproblemet hittills bedömts så, att de trafikanters intressen i första hand skola tillgodoses, vilkas trafik är ur allmänna och ekonomiska synpunkter mest betydelsefull. I enlighet härmed gäller som regel, att större och för biltrafiken mera viktiga vägar hållas sandade. Mindre vägar, som i huvudsak trafikeras med släde, lämnas däremot osandade, med undantag av tvära kurvor, järnvägs-korsningar, brantare stigningar o. dyl. Vägar som äro tillräckligt breda sandas endast på en del av vägbredden, så att både bil- och slädtrafik skola kunna gå fram. Det lär emellertid vara tekniskt omöjligt att förhindra, att bilhjulen vid bilarnas färd på den sandade strängen av vägen kasta ut sand i den övriga delen av vägbanan.

Någon anledning att frånga de här angivna allmänna principerna för sandningen av de allmänna vägarna föreligger enligt min mening icke. Huru dessa principer sedan skola tillämpas i de enskilda fallen får väsentligen bli den lokala vägorganisationens sak att bedöma.

Interpellanten har påpekat, att det särskilt i år borde vara av intresse att vinterns virkestransporter till förädlingsindustrierna i största möjliga omfattning kunde utföras med släde i stället för med bensindrivna fordon. Med anledning härav må till en början framhållas, att virket i allmänhet transporteras med släde endast på mindre vägar för att föras fram till upplag vid flottled, järnväg eller bilväg. Det är av vikt att skogsprodukterna så snabbt som möjligt komma fram till industrierna. Om det transportarbete, som här utföres av bilarna, i någon väsentligare utsträckning skulle överflyttas till slädtrafik, komme detta att kräva en i hög grad ökad insats av arbetskraft och dragare, samtidigt som man måste räkna

med ökade risker för förseningar i transportererna. På grund härav och med hänsyn till de ofta stora avstånden mellan avverkningsområdena och förädlingsindustrien torde det vara ofrånkomligt, att virkestransportererna på de allmänna vägarna även i fortsättningen väsentligen måste utföras med lastbilar för att kunna medhinnas i tid. De hårdfrusna vägarna lämna sig för övrigt väl för att uppbära den tunga trafik som dessa transporter utgöra. Det kan då inte heller undvikas att vägmyndigheterna måste bereda denna biltrafik nödig säkerhet genom sandning mot ishalka.

Härpå anförde:

Herr VIGELSBO: Herr talman! Såsom också framhållits i interpellationssvaret är denna fråga inte särskilt aktuell just nu. Men jag utgår ifrån att frågan kommer upp igen, när den kalla årstiden åter är inne.

Det är ju riktigt, som herr statsrådet här framhåller, att intressemötsättningar mellan biltransporter och hästtransporter i detta avseende äro nära nog oöverkomliga. De som ha störst erfarenhet härav torde vara vägmästarna, vilka uppvaktas den ena dagen av representanter för bilväsendet och den andra dagen av företrädare för hästtransporterna. Bilisterna kräva sandning, och de som transportera med häst beklaga sig över sandningen. Jag förstår mycket väl herr statsrådet, när han säger att det är mycket svårt, för att inte säga i det närmaste omöjligt, att med generella regler klara upp denna sak.

Jag har emellertid det intrycket att herr statsrådet tillmäter hästtransporterna en alltför underordnad betydelse i förhållande till biltransporterna. Han framhåller att det är av ett visst intresse att transportererna ske snabbt och att virket kan fortast möjligt komma fram till förädlingsplatsen. Såvitt jag

Svar på interpellation ang. olägenheterna av att vägarna grusas vintertid.

— med erfarenhet från de mellan-svenska avverkningsområdena — kan bedöma saken kan det emellertid knappast vara möjligt att ernå ökad snabbhet i transportererna genom att använda sig av bilar. Med hästfordon tar man virket omedelbart vid avverkningsplatsen och transporterar det till förädlingsindustrien. Detta kan icke ske, om man använder bil. Ätminstone i våra trakter måste man då avvakta sommaren, då vägarna torkat upp och kunna bära lastbilen. Under vintern är det i regel åtminstone vissa delar av vägsträckan, som med hänsyn till sin beskaffenhet eller på grund av snöhinder icke kunna befaras med bil.

Jag vill vidare framhålla, att det är mycket sällan man hör talas om att den tunga lastbilstrafiken gör anmärkning om att grusning icke verkställts. En lastbil, som har en last av 3—4 ton och som färdas med en hastighet av 40—50 km/tim., kan alltid klara sig på vägbanan oavsett om den är grusad eller inte. De som anmärka på att grusning icke skett äro i regel »provrytare», som kräva att vägen skall vara i sådant skick att de kunna köra med 100 km hastighet mellan stadshotellen. Jag kan till nöds instämma med herr statsrådet, när han säger att det samhällsekonomiska intresset talar för att ge bilen såsom transportmedel en förmånsställning i detta fall. Men jag tillåter mig att i högsta grad betvivla, att dessa bilister, som vilja forcera vägen med 100 km hastighet, ha större betydelse ur samhällsekonomisk synpunkt än de bönder som utföra hästtransporterna i skogsbygderna.

Jag ber emellertid att få tacka herr statsrådet för svaret på min interpellation.

Herr HELLBACKEN: Herr talman! Denna fråga är betydligt mera komplicerad än den av den framförda inter-

pellationen förefaller att vara. Det är inte bara på det sättet, att det på landsbygden och framför allt i de nordliga delarna av landet under den tid av året, som marken är snöbelagd, råder intressesättningar mellan dem som befara vägarna med slädfordon och dem som använda motorfordon. Vi stöta i detta sammanhang på ett annat problem — vilket kanske inte framkommit så mycket i interpellationen — som enligt min mening är betydligt allvarligare, nämligen den stora risken för trafikolyckor, som föreligger när vägarna äro isbelagda och det är svår halka, framför allt vid töväder och isföre. Den som färdas på vägarna måste förvåna sig över att det inte göres mera för att avlägsna dessa riskmoment. Jag har många gånger undrat över att de, som ha ansvar för väghållningen, inte synas ha försökt att bättre komma till rätta med — jag höll på att säga de abderitiska förhållanden i detta avseende, som råda överallt i vårt land.

Det är fullständigt fel att som nu sker grusa den ena delen av vägbanan. En bilförare försöker då hålla sig på den grusbelagda sidan av vägen, men en hästföra med last av timmer eller massaved eller annat släpfordon kör inte på den del av vägen som är påkörd sand eller grus utan han kör på den andra vägkanten. Enligt gällande vägtrafikstadga skola vi hålla till vänster vid möte. Olyckor inträffa ofta då motorfordon vid möte äro på samma sida av vägbanan. Särskilt i svåra kurvor där sikten är dålig uppstår det mycket stora riskmoment.

På den tid jag var ordförande i Västerbergslags vägdistrikt tillät jag mig, sedan flera dylika olyckstillbud förekommit, att säga: Vi kunna icke fortsätta med att grusa ena sidan av vägen utan vi böra i stället föra ut gruset i mitten på vägbanan på ungefär ett par meters bredd. — Då hade motorfordonen alltid fäste med ena hjulet, och

Svar på interpellation ang. olägenheterna av att vägarna grusas vintertid.

då kan den som kör slädfordon alltid hålla till vänster. Då ena halva vägbanan är grusad föreligger även ett annat riskmoment. En bilförare, som kör till höger på den grusade delen av vägen och som vid möte måste köra åt vänster och ge sig ut på den hala delen av vägbanan, riskerar att hamna i diket eller kanske köra ihop med mötande slädfordon. En bilförare däremot som kör till vänster på den grusade delen av vägen befinner sig i trygghet. Det är inte så gott för domstolarna att säga vem som bär skulden, om en trafikolycka inträffar.

Jag anser, herr talman, att det är mycket bra att denna fråga har kommit upp och blivit föremål för diskussion i kammaren. Jag ber att få rikta en allvarlig vädjan till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, att han ålägger dem som skola ansvara för vintervägunderhållet att söka få till stånd ett mera enhetligt system för hur man skall förfara i detta fall. Det är som sagt fullkomligt fel att grusa den ena sidan av vägen. Man bör grusa mitten av vägbanan, då har ett mötande hjulfordon alltid fäste med det ena hjulet och kan hålla åt vänster sida utan risk. Jag är överraskad över att man inte tillämpat detta tillvägagångssätt mera än hittills varit fallet. Jag skall gärna medge, att erfarenheten har visat att även om man grusar i mitten på vägbanan kunna fordonen råka kasta ut grus även mot sidorna av vägen, så att slädföret lider något men därav. Vi ha emellertid här att göra med ett problem, som man inte kan komma ifrån och som man bör försöka komma till rätta med på ett bättre sätt än hittills. Det kan ju vara lämpligt att låta vederbörande tänka litet på saken till nästa vinter, så att vi då kunna få en bättre ordning i detta avseende.

Jag har, herr talman, velat framföra dessa synpunkter i samband med besvarandet av denna interpellation.

Herr JOHANSSON i Norrforås: Herr talman! Det är ett ömtåligt problem, som här förts fram till diskussion. Det kan inte hjälpas att vissa anmärkningar måste framställas mot det sätt på vilket grusning, åtminstone på de norrländska vägarna, utförts. Det är klart att bilisterna i detta sammanhang vilja ha sina intressen tillgodosedda, men jag håller med den ärade interpellanten om att hästtransporterna icke få sättas i någon undantagsställning, vilket herr statsrådet i det anförande han höll för en stund sedan syntes vilja göra. Det förhåller sig dock på det sättet, att traktens befolkning är absolut hänvisad till att använda vägbanorna för sina transporter på åtminstone en del av de mindre trafikerade landsvägarna. När det då uppstått isgata på vägen, även i mindre grad, har det hänt att det kommit en grusbil och vräkt ut gruset nästan hur som helst. Det innebär att de som skola begagna denna landsväg på låt mig säga en sträcka av 1 till 2 kilometer först måste föra fram godset till landsvägen och sedan lasta om det på något hjulfordon för att kunna vidaretransportera detsamma. Vi ha i min hemtrakt i flera år reagerat mot detta system.

Eftersom frågan nu kommit upp till diskussion vill jag göra det påpekandet, att man med en omsorgsfull grusning i stil med vad herr Hellbacken här nämnde, nämligen att man försöker lägga ut ett grusband på vägbanans mitt, i viss utsträckning bör kunna tillgodose båda trafikmedlens intressen vid svårt väglag.

För övrigt måste man ju säga, att det finns många bilförare som när det är isgata framföra sina fordon på ett mycket skickligt och försiktigt sätt. Jag tror att de skulle vara betjänta av att man lade ett grusband mitt i vägbanan. Då skulle man även bereda möjligheter för alla hästfordon att utföra sina viktiga transporter utan några större olägenheter. Detta är ju av synnerligen

Svar på interpellation ang. tillgodoseende av samhällsekonomiska intressen vid vägbyggnadsprogrammets uppgörande.

stor betydelse för närvarande, då vi fått det på det viset, att bensin knappast kan köpas för guld. I vissa fall stå ju knappast några lastbilar att erhålla, och under sådana förhållanden är man ju hänvisad till hästtransporter. Jag vill med vad jag anfört ha sagt, att man om man överväger saken litet bättre borde genom en omsorgsfull grusning — som icke bör äga rum på anhållan från vilket håll som helst — kunna komma till rätta med dessa ömtåliga förhållanden och kunna tillgodose både motorfordonstrafikens och hästfordonstrafikens intressen på ett bättre sätt än vad som hittills skett.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Jag tror att vi ha mycket små möjligheter att klara upp detta problem här i riksdagen, eftersom det gäller en så utpräglad praktisk fråga och förhållandena i skilda delar av landet kunna vara så olika, att man inte kan fastställa några generella regler för hur man skall förfara för att bemästra problemet. Beträffande vad som sagts här angående vilka hänsyn som böra tagas till det ena eller andra trafikmedlet, så må det vara mig förlåtet, att jag i alla fall fäst ett visst avseende vid biltransporterna, eftersom dessa utgöra den väsentliga delen av trafiken på våra landsvägar. Jag vill upplysningsvis nämna, att hästfordonen utgöra i genomsnitt endast en till två procent av de fordon som trafikera vägarna i hela landet. Sedan är det klart, att det kan finnas enstaka vägar, där hästfordonstrafiken är betydligt livligare. Men om man ser på hur det i genomsnitt förhåller sig, få vi i alla fall genom denna procentsiffra, som framkommit genom trafikräkning, en föreställning om vad det i själva verket gäller.

Det förefaller mig som om man från myndigheternas sida alltmera börjar

följa det uppslag, som här lämnats av herr Hellbacken, nämligen att man grusar en sträng på mitten av vägbanan. Men även om man förfar på detta sätt, kan det mycket väl tänkas, att gruset sprids på den övriga delen av vägbanan, varför de som färdas med hästfordon ändå ha anledning till ett visst missnöje. Men enligt vad jag kan förstå är detta den mest praktiska metoden. Sedan är det möjligt att man inte nödvändigtvis behöver grusa utan kan använda sig av andra tillvägagångssätt för att förhindra att halkan blir alltför svår. Men det är väl någonting som man så småningom får experimentera sig fram till.

Jag är emellertid övertygad om att man ifrån väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sida följer denna fråga med stor uppmärksamhet. Jag är lika övertygad om att det från skilda håll kommer att framställas klagomål även i fortsättningen. Men man får väl med utgångspunkt ifrån de erfarenheter, som man på olika håll gjort, söka vinna klarhet i hur man skall bemästra detta problem, som kan anses vara rätt så viktigt, inte minst med hänsyn till riskerna för olycksfall. Vi ha ju i detta avseende en del skrämmande erfarenheter att peka på.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7.

Svar på interpellation ang. tillgodoseende av samhällsekonomiska intressen vid vägbyggnadsprogrammets uppgörande.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Vigelsbo frågat mig

1) om jag har min uppmärksamhet riktad på det enligt interpellantens föreliggande förhållandet att planeringen av det allmänna vägnätets ombyggnad, sär-

Svar på interpellation ang. tillgodoseende av samhällsekonomiska intressen vid vägbyggnadsprogrammets uppgörande.

skilt i vad avser riksvägarna — varmed interpellanten torde avse huvudvägar — i vissa fall sker på sådant sätt, att befintliga värden i onödan raseras, underhållet onödigt fördyras och landsbygdens kommunikationstekniska framåtskridande äventyras, samt

2) vad jag, om så är fallet, ämnar göra för att de samhällsekonomiska intressena skola på ett bättre sätt än nu bli tillgodosedda vid vägbyggnadsprogrammets uppgörande.

Eftersom de i interpellationen berörda spörsmålen främst synas gälla huvudvägarnas ombyggnad, vill jag begränsa min redogörelse till dessa vägar.

Till huvudväg hänföres enligt 1 § vägstadgan väg, som är av synnerlig betydelse för den genomgående, långväga samfärdseln eller som eljest är av stor vikt för den allmänna samfärdseln mellan orter av större betydelse, huvudorter. Med hänsyn till den uppgift huvudvägarna ha såsom pulsådorr för den mera långväga samfärdseln måste i allmänhet större krav ställas på dessa vägar i fråga om trafikens säkra och snabba framkomlighet än på bygdevägar. I all synnerhet gäller detta riksvägarna.

Sättet för vägbyggnadsverksamhetens planläggning regleras i nu gällande väglagstiftning, vilken så nyligen som under år 1943 prövats och godkänts av riksdagen. Sålunda stadgas i 14 § väglagen att frågor om byggande av väg skola prövas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen efter samråd med länsstyrelsen. Stanna dessa myndigheter i olika mening, skall frågan hänskjutas till Kungl. Maj:t för slutlig prövning.

Motivet för nämnda stadgande har varit, att planläggningen av vägbyggnadsverksamheten — om de med densamma avsedda syftena skola vinnas — måste ske under hänsynstagande till faktorer av ekonomisk, näringspolitisk, social, kulturell och teknisk natur. Förfarandet vid planläggningen måste därför gestaltas så, att säkerhet vinnes för

att alla dessa faktorer bliva i möjligaste mån beaktade.

För att säkerställa att de lokala synpunkterna vid planläggningen av vägbyggnadsverksamheten bliva vederbörligen beaktade har stadgandet i väglagen givits en sådan form, att det lokala ståndpunktstagandet lagts i länsstyrelsernas händer, och väg- och vattenbyggnadsstyrelsens befogenhet att besluta i dessa frågor har begränsats till sådana fall, där styrelsen är enig med vederbörande länsstyrelse.

Men det är icke endast länsstyrelserna och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som ensamma pröva dessa vägfrågor. Varje berörd fastighetsägare har laglig möjlighet att redan på ett tidigt stadium av vägplaneringen göra sin stämma hörd, och varje vägförslag skall dessutom underställas vägnämnden och länsvägnämnden, båda sammansatta av personer, vilka förutsättas ha en ingående lokalkänedom.

Närmare bestämmelser om upprättande av arbetsplan för ett vägföretag återfinnas i vägstadgan, där det föreskrives bl. a. att följande skall iakttagas, nämligen

att det trafikbehov, som föranlett planens upprättande, tillgodoses i största möjliga utsträckning;

att vägen anslutes till befintligt och planerat vägnät på ett ändamålsenligt sätt;

att vägen med avseende å sträckning och byggnads sätt utföres så, att kostnaderna för densamma och för eventuell framtida förbättring i görligaste mån begränsas;

att onödigt intrång för fastighet och ur fastighetsbildningssynpunkt olämplig sträckning undviks;

att nödig hänsyn tages till befintlig och blivande bebyggelse utmed vägen;

att vägens sträckning så vitt möjligt bestämmes så, att vägen erhåller en mjuk och naturlig inpassning i landskapet och att fornlämning eller na-

Svar på interpellation ang. tillgodoseende av samhällsekonomiska intressen vid vägbyggnadsprogrammets uppgörande.

turföremål, som är av särskilt intresse för kändedomen om landets natur eller som på grund av märklig naturbeskaffenhet eller eljest bör för framtiden skyddas, icke beröres av företaget; samt

att arbetsplanen utarbetas med sådan noggrannhet, att planen vid renstakningen kan i sin helhet följas utan annat än oväsentliga jämkningar.

Såsom av det anförda framgår, är sättet för planläggning av vägnätets omfattning mycket noggrant fastställt i författningarna rörande vägväsendet. Jag saknar varje anledning förmoda, att inte gällande författningsbestämmelser skulle iakttagas av de många parter, som delta i denna planläggning, vare sig de äro enskilda, ledamöter i vägnämnder eller statstjänstemän.

Interpellanten har anfört tvenne exempel på vägfrågor, vilka enligt hans mening lösts på ett olyckligt sätt. En närmare granskning av dessa båda exempel synes emellertid icke giva något som helst stöd för interpellantens slutsatser.

I sitt ena exempel synes interpellanten vända sig mot lösningen av en vägomläggningsfråga, som besvärsvägen varit underställd Kungl. Maj:ts prövning. Frågan gäller omläggning av en del av huvudvägen nr 254 mellan Tyskby och Kila kyrka. Omläggningen skall här ske så, att huvudvägen på några kilometers längd gives helt ny sträckning, varigenom den avsevärt förkortas. Samtidigt indrages den gamla sträckningen från allmänt underhåll och blir alltså framdeles enskild väg. Endast ett fåtal fastighetsägare gå härigenom förlustiga förmånen av att bo vid allmän väg. De ha emellertid i samma mån som andra fastighetsägare möjligheter att erhålla statsbidrag till vägens fortsatta underhåll.

Vid beslutet i denna vägfråga har varit avgörande, att den föreslagna vägomläggningsen innebär det ekonomiskt

fördelaktigaste av de möjliga alternativen. Det är nämligen så, att den beslutade nya vägsträckningen blir väsentligt billigare än en ombyggnad av den befintliga vägen skulle bliva. Underhållskostnaderna för det allmänna vägnätet komma också att sjunka så, att besparingen kunde räcka till underhåll av även den nuvarande vägsträckningen, antingen den bibehålles såsom allmän eller såsom enskild. Vad jag särskilt vill peka på rörande denna vägfråga, som berörde två vägnämndsområden i Västmanlands län, är att båda vägnämnderna med sina lokala representanter förordade den lösning frågan fick och alltså voro, fullt införstådda med sin länsstyrelse och med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Inte heller Kungl. Maj:t fann anledning att ändra beslutet.

Herr Vigelsbo omnämner därefter den planläggning som under en lång följd av år skett i syfte att giva riksvägen nr 12 Stockholm—Falun en mera tillfredsställande sträckning genom Sala stad. Exemplet synes olyckligt valt redan ur den synpunkten, att något förslag till denna vägfrågas lösning ännu icke fastställts. Emellertid ha ett flertal olika sträckningar varit föremål för undersökning och numera torde, enligt vad jag inhämtat, åtminstone Sala stads myndigheter, direktionen för det av frågan intresserade Salberga sjukhus samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vara i huvudsak överens om ett förslag som i oktober 1947 framlagts av vederbörande förrättningsman. Jag vet inte i vad mån interpellanten haft tillfälle att taga del av detta senaste förslag men såvitt jag kan förstå skulle det inte alls medföra sådana olägenheter, som interpellanten förmenar. Den nu aktuella väglinjen går i kanten av sjukhusets område och har förlagts på den sida av detta område, åt vilken någon framtida utvidgning av sjukhusområdet med hänsyn till förhållandena på platsen

Svar på interpellation ang. tillgodoseende av samhällsekonomiska intressen vid vägbyggnadsprogrammets uppgörande.

icke är möjlig. Genomföres väglinjens utbyggnad, synes det vidare bliva möjligt att därefter slopa den nuvarande väglinjen och sammanlägga det nu tudelade sjukhusområdet till en enhet, oberörd av trafikerade allmänna vägar. Detta torde bliva till stor fördel för sjukhuset.

Det är riktigt, såsom interpellanten påpekar, att linjen går fram över ett lertag, som är värdefullt för tegelbruket i staden. Bruket har emellertid redan satt i gång uttagningen av denna lera och torde, innan vägarbetena kunna komma i gång, helt ha hunnit utnyttja fyndigheten.

Interpellanten tyckes föredraga en annan sträckning av vägen, nämligen en västligare sträckning utanför sjukhusområdet. Enligt vad jag inhämtat, har tanken på en sådan sträckning övergivits, dels på grund av att den skulle framtvinga rivning av en hel rad bostadsvillor, dels därför att den skulle lägga hinder i vägen för en eventuell framtida utvidgning av sjukhusområdet åt detta håll.

Då förevarande fråga, som jag redan nämnt, ännu icke resulterat i ett definitivt beslut, och då det blivande beslutet kan komma att besvärsvägen bliva underställt Kungl. Maj:ts prövning, är det inte möjligt för mig att nu taga ställning till densamma, utan jag vill inskränka mig till att påpeka, att såväl stadsfullmäktige i Sala som direktionen för Salberga sjukhus synas vara överens om att vägen bör givas den nu föreslagna sträckningen.

I intet av de fall, som interpellanten anfört såsom exempel på otillfredsställande planläggning av vägbyggnadsverksamheten, har jag sålunda funnit någon anledning förmoda att samhällsekonomiska intressen blivit förbisedda vid planläggningen. Då härtill kommer att dessa intressens tillgodoseende synas mig vara väl garanterade genom gällande lagstiftning och de möjligheter denna

ger för alla av vägfrågorna berörda intressen att påverka utvecklingen, finner jag för närvarande icke anledning att vidtaga några sådana åtgärder, som interpellanten efterlyser.

Vidare yttrade:

Herr VIGELSSO: Herr talman! Jag skall be att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för det erhållna svaret.

Beträffande svarets inledande avdelning, som berör den lagstiftning, vilken nu ligger till grund för vägbyggnadsverksamhetens utformning, har jag svårt att förstå, att de rent samhällsekonomiska synpunkterna verkligen fått det utrymme, som de enligt direktiven för lagstiftningen rent lekmanamässigt borde ha. Jag efterlyste detta i min interpellation.

Jag har inte gjort anspråk på annat än att, liksom så många andra vilka bedöma dessa frågor, se dem ur ren lekmanasynpunkt. Under senare tid ha även lekmanasynpunkterna tillmätts ett visst värde, när det gällt att ge form åt den utveckling, som äger rum på olika områden. Så har förhållandet varit inom jordbruket, där vi tillsatt ett rationaliseringsorgan, inom vilket lekmanasynpunkterna givas ett visst utrymme. Samma är fallet även på det militära området i viss utsträckning. Jag utgår således ifrån att lekmanasynpunkterna kunna ha sitt värde även när det gäller frågor, som beröra vägväsendet.

Jag skall emellertid inte här längre uppehålla mig vid dessa rent principiella synpunkter, utan jag skall med några ord beröra de speciella fall, som upptagits i interpellationen.

I det första fallet, som gäller vägen Tyskbo—Kila kyrka, kommer, vilket statsrådet mycket riktigt anförde, huvudvägen att förkortas med ett par kilo-

Svar på interpellation ang. tillgodoseende av samhällsekonomiska intressen vid vägbyggnadsprogrammets uppgörande.

meter. Detta innebär följaktligen, att fjärrtrafikens körtid kommer att vid normal fart förkortas med cirka fem minuter. Räknar man anläggningskostnaden på den nya vägen samt till detta lägger underhållskostnaden, blir emellertid denna tidsvinst på fem minuter ganska dyrköpt. Jag kan som sagt inte bedöma denna fråga ur rent tekniska synpunkter, men åtminstone ur ren lekmanasynpunkt förefaller tidsvinsten vara dyrköpt. Man frågar sig ovillkorligen, huruvida ett sådant projekt kan vara samhällsekonomiskt riktigt, allra helst som stora bygder alltjämt sakna medel både till att bygga vägar och att underhålla dem. Den i detta fall berörda bygdens befolkning ställer nu sin förhoppning till att förhållandena under lång tid skola bli sådana, att i varje fall inte denna väg kan komma till utförande så att man under tiden får anlita den gamla väg, som man där sedan ålder haft som förbindelseled åt olika håll.

Statsrådet anför, att denna vägbyggnad berör två vägnämndsområden. Detta är riktigt. Men detta innebär också, att det område, som beröres av vägen, ligger i två vägnämndsområdens utkanter. Detta har i andra hand medfört, att vägnämnderna vid behandling av ärendet, i brist på mer ingående lokal kännedom, varit alltför mycket beroende av rent tekniska informationer. Detta har för övrigt också bekräftats av vederbörande efter beslutets fattande.

Beträffande den andra vägen genom Salberga sjukhusområde finner jag statsrådets omnämnande av densamma något egendomlig. Sjukhusets direktion har åtminstone ursprungligen haft en avvikande mening i denna fråga. Vid ett sammanträde så tidigt som i mars 1937 beslöt sjukhusdirektionen i enlighet med ett förslag, som avgivits av traktens landsfiskal Bolander, att avlåta en skrivelse till stadsfullmäktige i Sala med framhållande av önskvärdheten av

att riksvägens sträckning måtte förläggas sydväst om sjukhusets område, d. v. s. den sträckning, som jag förordat i interpellationen. Ordföranden reserverade sig mot beslutet och ansåg, att direktionen saknade anledning att göra någon framställning i saken. Under diskussionen i ärendet framhölls lämpligheten av att medicinalstyrelsen underrättades om frågan angående riksvägens framdragande.

Den 28 april 1942 höll sjukhusdirektionen nytt sammanträde för denna frågas behandling och beslöt därvid göra följande uttalande: »Direktionen anser att fördelar med den nya vägsträckan visserligen skulle kunna uppstå därigenom att vägen kommer längre bort från sjukhusområdet, men finner också att förslaget innebär nackdelar, vilka överväga fördelarna. Sålunda bortgår från sjukhuset stor areal värdefull och prima jord. Dessutom skulle vägen komma att gå betydligt närmare de nyuppförda personalbostäderna än vad nu är fallet. Direktionen vill därför för sin del förorda vägens sträckning på den nuvarande platsen, varvid överenskommelse skulle göras mellan sjukhuset och drätselkammaren rörande vägbreddning med vägport, vilken anordning skulle vara fördelaktigare för sjukhuset. Skulle ändock ny väg komma till stånd enligt drätselkammarens förslag, vore det ofrånkomligt med ersättning för mark jämte annan sjukhusets egendom som genom den nya vägsträckningen förloras.»

Det framgår av detta citat, att direktionen först yrkat på den sydvästliga sträckningen. När man insåg, att man inte kunde få resonans för denna sin ståndpunkt, övergick man till att yrka på den tidigare vägsträckningens bibehållande, under förutsättning att vägport anordnades för den trafik, som var hänvisad till att passera tvärsöver huvudvägen. Skulle slutligen inte heller detta vara möjligt, har man stannat vid

Svar på interpellation ang. tillgodoseende av samhällsekonomska intressen vid vägbyggnadsprogrammets uppgörande.

att begära ersättning för den skada, som uppkommer vid en sträckning i enlighet med föreliggande förslag.

Uppgiften om att den sydvästliga sträckningen numera övergivits är kanske riktig. Men att man övergivit den sträckningen torde bero på att man inom sjukhusets ledning i denna fråga nödgats övergiva den ena positionen efter den andra. Det har dock sitt intresse att här konstatera, att man från sjukhusets sida endast som en sista utväg gått med på det föreliggande förslaget och under förutsättning att ersättning kunde påräknas för de skador, som därigenom skulle uppkomma för sjukhuset. Den sträckningen har jag berört i min interpellation, och jag har för egen del inte ansett den vara så välbetänkt ur flera synpunkter.

Jag tror, att det skulle haft sin stora betydelse, om statsrådet hade haft tillfälle att själv på platsen göra sig underrättad om förhållandena. Jag förstår, att statsrådets arbetsbelastning är av den omfattningen, att han har mycket små möjligheter därtill. Jag vill emellertid hoppas, att statsrådet, innan detta ärende definitivt avgöres av Kungl. Maj:t, gör allt vad han kan för att på platsen förvissa sig om förhållandena.

Jag vill i detta sammanhang även vädja till statsrådet att söka få kontakt med den personalorganisation, till vilken sjukhusets personal är ansluten, för att inhämta personalens uppfattning i frågan. Den kraftigaste oppositionen i denna fråga har i verkligheten kommit från personalens sida. Vägarna komma nämligen att tangera personalens bostadsområde på ett sådant sätt, att personalen anser sin rörelsefrihet i ganska hög grad begränsad. På grund härav har man inte ansett sig kunna godta det föreliggande förslaget.

Herr talman! Samtidigt som jag ännu en gång framför mitt tack till statsrådet för svaret vill jag ånyo understryka angelägenheten av att statsrådet

på platsen personligen förvissas sig om hur förhållandena ligga till. Jag hyser trots allt en förhoppning, att vi på det sättet skola kunna få till stånd en ändring.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Först vill jag, i anledning av den ärade interpellantens önskemål om att lekmannasynpunkterna skulle få komma till uttryck, starkt understryka, att jag personligen på alla sätt försökt befrämja en sådan utveckling. Interpellanten kan uppmärksamma min inställning till länsvägnämnderna och vägnämnderna. Det initiativ, som jag tog för en decentralisering av avgörandet av vägärendena, kan väl anses som ett ytterligare bevis på att jag i dessa frågor har mitt hjärta på samma ställe som herr Vigelsbo.

Enligt vad jag kan förstå, ha lekmannasynpunkterna i det nu föreliggande, av interpellanten först berörda fallet verkligen fått komma till uttryck. Båda de vägnämnder, som här äro berörda av den vägsträckning, som herr Vigelsbo fört på tal, ha uttalat sig för den sträckning, om vilken det sedan gjorts framställning hos Kungl. Maj:t. Båda vägnämnderna och dessutom länsstyrelsen hade samma uppfattning i frågan. Jag undrar verkligen, vad herr Vigelsbo skulle ha sagt, om Kungl. Maj:t gått emot ett sådant förslag. I så fall skulle Kungl. Maj:t även ha gått emot de lekmannasynpunkter, som framförts.

Jag vill även påtala, att man i detta fall tagit hänsyn till det samhällsekonomska intresset. Kostnaderna för den vägsträckning, som nu fastställts, äro nämligen 90 000 kronor lägre än kostnaderna för den vägsträckning, som förordats av herr Vigelsbo.

Beträffande det andra i interpellationen berörda fallet, nämligen sträckningen av vägen genom Salberga

Svar på interpellation ang. tillgodoseende av samhällsekonomiska intressen vid vägbyggnadsprogrammets uppgörande.

sjukhusområde, kan jag icke nu göra något bestämt uttalande angående den sträckning, som enligt mitt förmenande skulle vara den riktigaste. Något beslut om sträckningen har ju ännu icke träffats. Ett uttalande i viss riktning från min sida skulle därigenom kunna på ett orättmätigt sätt påverka de beslutande myndigheterna. Därför kan jag nu endast deklarerera att, om det beslut, som kommer att fattas i ärendet, kommer att överklagas och således bli underställt Kungl. Maj:ts prövning, kanske jag eller någon annan får tillfälle att syssla med denna angelägenhet. Jag har ingen möjlighet att här bedöma i vilken utsträckning direktionen för Salberga sjukhus tvingats — om nu något tvång över huvud taget förelegat — att ta ställning på det sätt, som herr Vigelsbo skisserat. Så mycket är emellertid i varje fall klart, att såväl stadsfullmäktige i Sala som sjukhusdirektionen för sin del förklarar, att man ansluter sig till det förslag till sträckning, som senast framlagts. Jag vet inte, om herr Vigelsbo varit i tillfälle att närmare ta del av det förslaget.

Herr talman! Ja, detta var i korthet vad jag ville ha anfört i anledning av vad herr Vigelsbo nyss anförde.

Herr VIGELSBO: Herr talman! Kommunikationsministern påstod här, att lekmannainflytandet fått göra sig gällande rörande sträckningen av vägen förbi Kila kyrka. Det förhåller sig emellertid i verkligheten så, som jag förut påpekade, att denna vägsträckning lyder under två vägnämnder och således ligger i gränsområdet för vardera vägnämnden. Dessa vägnämnder beröra vardera mycket stora områden inom Västmanlands östra och norra vägdistrikt. Detta medförde, att, när saken sedan påtalades, vissa vägnämndsledamöter medgävo, att de egentligen inte visste vad saken gällde utan hade litat till sakkunskapen på detta område. Om

man betänker, att det norra vägdistriktet sträcker sig upp till Norberg och Västerfärnebo och att sedan det östra distriktet sträcker sig ned till Enköpingstrakten, förstår man, att icke alla ledamöter haft klart för sig de lokala förhållanden, som beröras av det ifrågasatta vägförslaget. Härigenom menar jag, att det ingalunda är säkert, att lekmannainflytandet i detta fall kunnat göra sig gällande på det sätt, som varit önskvärt.

Nu vill jag inte försvara de lekmanrepresentanter, som inte satt sig in i denna fråga. Det är deras eget fel. Jag vill emellertid med bestämdhet hävda att, om lekmannainflytandet kunnat göra sig gällande, hade beslutet säkerligen blivit ett annat.

. Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Den upplysning, som herr Vigelsbo nu senast lämnade, gör mig betänksam. I och för sig är nämligen hans påstående en argumentation för att minska lekmannainflytandet. Om nämligen lekmännen låta sig övertygas av den s. k. sakkunskapen utan vidare och inte sätta sig in i de olika ärendena, kan detta enligt min mening åberopas som ett kraftigt argument för att lekmannainflytandet icke borde få göra sig gällande. Man får väl emellertid förutsätta, att de, som representera lekmannasynpunkterna i allmänhet, skola ta litet allvarligare på sin uppgift än vad man tydligen gjort i detta fall åtminstone enligt de uppgifter, som nu lämnats av herr Vigelsbo.

Herr VIGELSBO: Herr talman! Jag vill bara säga att, om lekmannarepresentanterna således ha all anledning att kontrollera sakkunskapens uppgifter, så hoppas jag att man gör detta även från Kungl. Maj:ts sida.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 258, angående kostnader i samband med Sveriges deltagande i vissa internationella organisationer; samt

till utrikesutskottet propositionerna:

nr 283, angående godkännande av protokoll rörande handeln mellan Sverige och Polen under tiden 1 maj 1948—30 april 1949; och

nr 285, angående godkännande av ett mellan Sverige och Norge träffat avtal om vissa fiskerifrågor.

Vid härefter skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 286, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1948/49, hänvisades propositionen till statsutskottet, varjämte densamma remitterades dels, såvitt angick det procenttal, varmed statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avses i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skall avgå å preliminär skatt för hela budgetåret 1948/49, till bevillningsutskottet, dels ock, i vad propositionen rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Härefter föredrogos var för sig följande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 288, angående anslag till administrationskostnader för nordiskt ekonomiskt samarbete; och

nr 289, angående avtal rörande tillverkning m. m. av flygmateriel;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 290, med förslag till förordning om värnsskatt på grund av 1948 års taxering; samt

till utrikesutskottet propositionen, nr 291, angående godkännande av överenskommelse rörande varuutbytet mellan Sverige och Norge.

§ 9.

Föredrogos var efter annan följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionen nr 586 av herr *Thorell m. fl.*; och

till behandling av lagutskott motionen nr 587 av herr *Pettersson i Dahl m. fl.*

§ 10.

Föredrogos, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 12, statsutskottets utlåtanden nr 135—144, bevillningsutskottets betänkanden nr 47—50, bankoutsutskottets utlåtanden nr 40—42, andra lagutskottets utlåtanden nr 35—39 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 38 och 40—50.

§ 11.

Föredrogs den av herr *Hagberg* i Malmö vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet angående gällande bestämmelser om ransonering av tvål och tvättmedel.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 12.

Ordet lämnades på begäran till herr FÖRSTE VICE TALMANNEN, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att å morgondagens föredragningslista bevillningsutskottets betänkande nr 48 måtte uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden och övriga ärenden i den ordning de förekomma å dagens föredragningslista.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 13.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

Interpellation ang. priskontrollnämndens beslut om priserna å järnmanufaktur.

herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*, nr 588, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 257, angående godkännande av Sveriges anslutning till en konvention angående europeiskt ekonomiskt samarbete;

herrar *Karlsson* i Stuvsta och *Lager*, nr 589, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 261, angående vissa frågor rörande skärgårdstrafiken; och

herrar *Kärlander* och *Andersson* i Alfredshem, nr 590, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 261.

Vidare avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 265, med förslag till sjöarbets-tidslag, nämligen

nr 591 och 592 av herrar *Dahlgren* och *Adolfsson*;

nr 593, av herrar *Lindberg* och *Lundgren*; samt

nr 594 av herr *Lundgren m. fl.*

Härpå avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Ståhl m. fl.*, nr 595, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 270, med förslag till lag om förstörande av vissa postförsändelser; och

herrar *Lager* och *Karlsson* i Stuvsta, nr 596, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 270.

Slutligen avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 268, med förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner m. m., nämligen

nr 597 av herr *Fagerholm*;

nr 598 av herrar *Skoglund* i Dovers-torp och *Hagård*; samt

nr 599 av herr *Ohlin m. fl.*

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 14.

Interpellation ang. priskontrollnämndens beslut om priserna å järnmanufaktur.

Ordet lämnades på begäran till

Herr ÖSTLUND, som yttrade: Herr talman! Det råder för närvarande stor brist i landet på vissa järntrådsprodukter. Denna brist, vilken redan länge varit kännbar för byggnadsverksamheten, hotar nu att allvarligt störa även jordbruket, i det att svårigheter uppstått att erhålla taggtråd och annan järntråd, lämplig för kreatursstängsel. Den för dylika stängsel erforderliga elektriska materien finns för närvarande att tillgå; bristen på tråd omöjliggör dock uppsättande av nya stängsel i nödig omfattning. Då dessa s. k. elstängsel under de senaste åren vunnit stor popularitet bland jordbrukarna och visat sig i hög grad underlätta arbetet med kreaturen på bete, har en fullt förstående oro och irritation på sistone framträtt i jordbrukarkretsar i hela landet med anledning av de uppkomna svårigheterna att erhålla för ändamålet lämplig järntråd.

Under de senaste två månaderna har så gott som all leverans av spik, järntråd, taggtråd, hässjetråd och cellulosa-tråd från de inhemska industrierna varit avbruten; detta trots att såväl arbetskrafts- som råvarutillgång under samma tid något förbättrats. Orsaken till leveransstoppet synes därför sammanhånga med att priskontrollnämndens förhandlingar med ifrågavarande industrier kommit till stånd för sent och handhäfts på ett otillfredsställande sätt. Priserna på järntrådsprodukter ha hållits nere så länge, att de slutligen icke ens täckt fabrikanternas rörliga kostnader. Resultatet har naturligtvis blivit, att varorna så småningom kommit att försvinna från den allmänna marknaden. Allvarliga bristsituationer ha därigenom inte kunnat undvikas. Icke förrän den 21 maj löstes frågan om de nya priserna för trådspikindustrien; detta skedde emellertid först efter månadslånga förhandlingar och sedan flera större företag till priskontrollnämnden inkommit med omfattande och fullständiga priskalkyler, vilka, ehuru godkända av nämnden, likväl

ingalunda beaktades vid prisuppgörelsen.

Resultatet av priskontrollnämndens handlande i här berörda fall har sålunda nu börjat visa sig. Våra inhemska industrier skulle i någorlunda tillfredsställande omfattning kunna förse marknaden med viktigare järntrådsprodukter. Dålig samordning mellan de olika krisorganen och försenade prisförhandlingar ha emellertid medverkat till att skapa ett läge, som präglas av oro och undran från många håll inför de uppståndna svårigheterna att erhålla för bl. a. vårt jordbruk och våra exportindustrier betydelsefulla färdigfabrikat av järntråd.

Med stöd av vad jag här anfört anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få rikta följande fråga:

Är herr statsrådet beredd att lämna

en redogörelse för det tillvägagångssätt och de överväganden som legat till grund för priskontrollnämndens fastlåsande av priserna på järnmanufakturprodukter?

Denna anhållan bordlades.

§ 15.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 277, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt framlidne italienske ministern i Stockholm Alberto Bellardi Riccis änka.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.16 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 9 juni.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Ordet lämnades på begäran till herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som yttrade: Herr talman! Med anledning av Hans Maj:ts Konungens förestående nitioårsdag ber jag få föreslå, att kammaren måtte besluta utse en delegation att i samband med jubileumsfestligheterna till Hans Maj:ts framföra kammarens lyckönskningar. Till medlemmar av delegationen föreslår jag kammarens talman och vice talmän samt de ledamöter av kammaren, som äro utsedda att delta i talmansöverläggningarna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 2.

Svar på interpellation ang. försäljningen av **Henkel-Helios-bolagen, m. m.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Statsrådet fru **KOCK**, som anförde: Herr talman! I en med kammarens tillstånd till mig riktad interpellation har herr Henriksson framställt följande frågor:

1. Vilka motiv ha förestavat regeringens beslut att försälja Henkel-Helios-bolagen till Kooperativa förbundet, och vilka villkor ha uppsatts för denna försäljning?

Svar på interpellation ang. försäljningen av Henkel-Helios-bolagen, m. m.

2. Vad är anledningen till att den schweiziska regeringen protesterat mot den svenska regeringens beslut att försälja Henkel-Helios-bolagen såsom tyskägda företag?
3. Har det saknats möjligheter att genom förhandlingar undvika direkt konflikt med schweiziska intressen?

Rörande de allmänna problem som möta vid avvecklingen av tyska intressen i svenska företag och rörande sättet för handläggningen av hithörande frågor har jag lämnat en utförlig framställning i denna kammare den 14 februari i år, då jag besvarade en interpellation rörande ett annat av de tyskdominerade företagen, Aktiebolaget Osräm-Elektraverken. Jag behöver under sådana förhållanden icke taga kammarens tid i anspråk för någon redogörelse för lagstiftningen rörande den tyska egendomen i Sverige eller den s. k. Washingtonöverenskommelsen utan hänvisar i dessa avseenden till mitt tidigare anförande. Dock vill jag erinra att frågan om försäljningen av vissa av de största hithörande företagen i viss mån undantagits från flyktkapitalbyråns direkta handläggning och överförts till handelsdepartementet, där ärendena förberetts av direktör Alvar Lindencrona som särskild utredningsman.

Vad nu särskilt angår Henkel-Helios-företagen — Henkel, kemiskt-tekniskt aktiebolag, och Helios Kemisk-Tekniska Fabriker Aktiebolag — bör till en början nämnas, att företagen den 13 mars 1947 av restitutionsnämnden sattes under administration jämlikt lagen den 14 december 1945 om administration av vissa bolag m. m. Restitutionsnämnden är som bekant en för bedömande av betydelsefullare rättsfrågor på detta område tillskapad judiciell instans, vilken som ordförande har en ledamot av högsta domstolen.

Frågan om försäljning av företagen upptogs av Lindencrona i en promemoria den 5 december 1947. I denna re-

dogjorde han för vilka spekulanter som anmält intresse för Henkel-Helios även- som för spekulanternas synpunkter på bolagens framtid efter försäljningen. Spekulanter voro åtskilliga in- och utländska tvättmedelstillverkare, där- ibland de två på den internationella marknaden dominerande trusterna, ävensom Kooperativa förbundet.

Lindencrona diskuterade i promemorian ingående de olika spekulanternas lämplighet ur näringspolitiska synpunkter och tillstyrkte på anförda skäl att tio spekulanter, d. v. s. samtliga utom ovannämnda trusters, skulle beredas tillfälle att var för sig eller två eller flera gemensamt avge anbud på aktierna i bolagen.

Förslaget remitterades för yttrande till flyktkapitalbyrån och kommerskollegium och tillstyrktes av båda dessa myndigheter.

Den 16 januari 1948 beslöt Kungl. Maj:t att åt de för bolagen förordnade administratorerna skulle uppdragas att i samråd med Lindencrona upptaga förhandlingar med samtliga föreslagna tio spekulanter.

I anledning härav tillställde administratorerna de tio spekulanterna fullständiga rapporter beträffande företagen, och spekulanterna fingo tillfälle att själva bilda sig en uppfattning om rörelsens värde. Tiden för anbuds av- givande framflyttades två gånger på be- gäran av utländska spekulanter, så att inkomna anbud icke brötes förrän den 5 april 1948. Detta skedde i flyktkapi- talbyråns lokaler i närvaro av admi- nistratorerna och vederbörande tjänste- män hos byrån. Det visade sig, att blott två anbud inkommit, avgivna av Ko- operativa förbundet, resp. av två andra spekulanter gemensamt. Av anbudet var Kooperativa förbundets väsentligt högre och inrymde dessutom tillfreds- ställande garantier för den anställda personalens pensionsförmåner.

Lindencrona tillstyrkte försäljning till Kooperativa förbundet under fram-

Svar på interpellation ang. försäljningen av Henkel-Helios-bolagen, m. m.

hållande av att blott detta anbud vore antagbart.

Den 16 april 1948 beslöt Kungl. Maj:t att åt administratorerna skulle uppdragas att i samråd med Lindencrona fullfölja förhandlingarna med Kooperativa förbundet om försäljning av aktierna i Henkel-Helios. Förhandlingarna rörande avtalets utformning ha i dagarna bragts till slut, och det uppgjorda avtalet kommer inom kort att anmälas i och för Kungl. Maj:ts slutliga prövning.

Genom den nu lämnade redogörelsen torde interpellanten i huvudsak ha erhållit svar på den första av de av honom framställda frågorna — rörande motiven för försäljningen till Kooperativa förbundet. Förbundets bud var som nämnts det högsta, och någon omständighet av näringspolitisk eller annan art, som borde hindra dess godtagande, har icke förelegat. Vad angår villkoren för försäljningen bör det av lätt insedda skäl icke ifrågakomma att i detalj redovisa desamma; de överensstämma för övrigt i huvudsak med vad som stipulerats vid försäljningar av andra större f. d. tyska företag.

Interpellantens övriga frågor gällde anledningen till att schweiziska regeringen gjort invändningar mot beslutet att sälja Henkel-Helios-företagen såsom tyskägda företag och vidare möjligheten att genom förhandlingar undvika konflikt med schweiziska intressen.

I anledning av dessa frågor vill jag erinra om att beträffande flera av de tyskdominerade företagen i Sverige det tyska inflytandet utövats icke genom direkt tyskt aktieinnehav i svenska bolag utan via dotterbolag i andra länder. Denna omständighet har av helt naturliga skäl emellanåt orsakat komplikationer vid den avveckling av tyska intressen som för närvarande pågår i många stater. Sålunda ha vissa åsiktsdifferenser förelegat mellan de svenska och de schweiziska vederbörande med avseende på just Henkel-Helios-företa-

gen. Härom har ett meningsutbyte i olika former ägt rum under de sista åren, men på grund av svårigheter av bland annat praktisk natur har ett personligt sammanträffande för diskussion av frågan kommit till stånd tämligen sent. På svensk sida har man intagit den ståndpunkten, att en eventuell uppgörelse finge avse rätten till den försäljningssumma som kunde inflyta vid en försäljning. Redan på ett tidigt stadium underrättades sålunda den schweiziska regeringen därom att man på svenskt håll måste förbehålla sig att fortsätta förvaltningen av företagen och slutligen försälja dem enligt den svenska lagstiftningen. På framställning från schweizisk sida ställdes i utsikt att man såvitt möjligt skulle söka undvika definitiva försäljningsåtgärder, så länge diskussion ej ägt rum. Det förutsattes därvid, att denna diskussion skulle komma till stånd långt tidigare än som blev fallet, och under väntetiden blevo förhållandena med avseende å de administrerade företagen sådana, att då samförstånd ej kunnat uppnås, försäljningen måste genomföras. En förlängning av det rådande ovisshetstillståndet rörande företagets öde — ett tillstånd som redan varat för länge — måste ha blivit skadlig för bolagen och minskat dessas värde. Jag hoppas livligt, att man vid eventuella fortsatta förhandlingar skall kunna uppnå en ur såväl svensk som schweizisk synpunkt tillfredsställande lösning.

Det bör i sammanhanget nämnas att två stora schweiziska företag, vilka ägas av tyskkontrollerade företag i Sverige, äro underkastade i Schweiz beträffande tysk egendom vidtagna åtgärder, motsvarande de svenska, och därigenom undandragits de svenska ägarebolagens inflytande.

Härefter yttrade:

Herr **HENRIKSSON**: Herr talman! Jag ber att till statsrådet Kock få fram-

Svar på interpellation ang. försäljningen av Henkel-Helios-bolagen, m. m.

bära ett tack för det avlämnade svaret. Det var ju i sin utformning mycket väl avrundat för att kringgå alla de kantiga hörn som nog finnas innanför den cirkeln.

Vi hade i februari månad det synnerligen uppmärksammade fallet om försäljningen av Osram-Elektraverken, och de händelser som i detta sammanhang inträffade föranledde statsrådet Kock att inför denna kammare lämna en redogörelse för vad som i detta fall hade inträffat, och därpå följde en debatt här. Nu har man genom uppgifter i pressen fått på känn, att även denna affär med Henkel-Helios-bolagen höll på att utveckla sig på ett anmärkningsvärt sätt. Man hade ju annars väntat sig, att regeringen efter de rätt underliga förhållanden, som tidigare kommit fram i samband med försäljningen av Osram- och Strebelverken, nu skulle handlat försiktigare och efter litet klarare linjer. Men det förefaller som om så inte har blivit fallet.

Vad beträffar principen för försäljningen av dessa s. k. tyskägda företag vill jag här erinra om de direktiv som dåvarande handelsministern Myrdal lämnade till utredningsmannen Lindencrona och som statsrådet Kock återgav i sitt interpellationssvar då det gällde Osram-företagen. Handelsminister Myrdal framhöll, att man borde eftersträva en lösning som ur allmänna näringspolitiska synpunkter kunde vara mest gagnelig för det svenska folkhushållet. Statsrådet Kock säger nu i sitt svar, att någon omständighet av näringspolitisk eller annan art, som borde hindra ett antagande av det anbud som kom in från Kooperativa förbundet, inte har förelegat.

Jag skulle till att börja med i detta sammanhang vilja peka på en omständighet, som jag anser vara av ganska stor betydelse, nämligen att Henkel-Helios produkter till 80 % försäljas genom den enskilda handeln och till 20 % genom konsumentkooperativa företag.

Det är alldeles uppenbart, att om detta företag övergår i Kooperativa förbundets ägo, dessa 80 % av försäljningsunderlaget komma att bortfalla. Samma utveckling visade sig för Osramfabriken under den tid, då ovisshet rådde om företagets framtid. När det blev bekantgjort, att Kooperativa förbundet fått regeringens löfte att köpa företaget, sjönk försäljningen. På samma sätt har det skett för Henkel-Helios. Jag återkommer till detta.

Statsrådet Kock säger i sitt svar längre fram, att det var angeläget att försöka komma till en lösning. När det drog ut på tiden härmed, hade det skadliga verkningar för företagen. Jag föreställer mig, att dessa verkningar bestodo i att försäljningen sjönk. Jag tror inte att den lösning regeringen kommit till skall hejda denna utveckling utan snarare tvärtom: att den kommer att bli än mer markerad. Det betyder alltså, om man ser frågan ur allmänna näringspolitiska synpunkter, att den väsentliga grunden för företagets produktion kommer att liksom glida undan.

Jag har sökt få klarhet i hur man skulle kunna tänka sig företagets produktionsunderlag om det i fortsättningen skall drivas i Kooperativa förbundets regi, och jag har då ställt mig den frågan: är det inte möjligt, att Kooperativa förbundet i samarbete med kooperativa organisationer i andra länder, t. ex. inom den nordiska kooperativa sammanslutningen, skulle kunna få en avsättning för Henkels produkter? Men då kommer det hindret, att det såväl i Norge som i Danmark och, såvitt jag vet, även i Finland finns Henkel-företag, varför det svenska företaget inte har möjlighet att exportera persil eller vad det nu är för produkter till dessa länder och försälja dem där. Statsrådet Kock nämnde i sitt interpellationssvar, att bland anbudsgivarna var det ett par internationella truster. Jag är rädd för att utvecklingen kan komma att bli sådan, att dessa inter-

Svar på interpellation ang. försäljningen av Henkel-Helios-bolagen, m. m.

nationella truster, som ha andra företag i Sverige, komma att ta över till sig en väsentlig del av den försäljning som förut har fallit på Henkel-Helios-företagen.

Det är alldeles klart, att personalen i Henkel-Helios-företagen måste med mycket stor oro se på denna utveckling. Personalen har också uppvaktat regeringen och framfört sina bekymmer. Närmast är det försäljningspersonalen, som inte ser någon möjlighet att kunna fortsätta sin verksamhet inom företagen. Jag tycker alltså, att även hänsynen till personalen tala för att man bör beakta möjligheterna till ett försäljningsunderlag för företaget.

Slutligen kommer frågan om försäljningsbeloppet. Därom fingo vi i svaret endast veta, att Kooperativa förbundets anbud skulle ha varit det högsta. Något närmare besked om detaljerna fingo vi inte. Statsrådet Kock berörde detta och sade, att av lätt insedda skäl skulle det inte kunna ifrågakomma att här lämna någon detaljerad redogörelse i detta avseende. Men när man nu inte vet mera än att K. F:s anbudssumma skulle vara högre än andra, har man ju anledning att även i detta hänseende befara en parallell till Osram-fallet. I fallet Osram meddelades i februari av statsrådet Kock, att regeringen hade följt principen att acceptera det högsta anbudet. Kooperativa förbundets anbud för Osram-Elektraverken låg på 7 700 000 kronor och Icas anbud gällde 7 611 000 kronor, men den slutliga köpeskillingen för Kooperativa Förbundet blev 6 400 000 kronor. Det framhölls av statsrådet Kock då, att vissa undantag gjorts och att vissa särskilda dispositioner träffats. I varje fall fick man inte klart för sig hur läget faktiskt var. Det är emellertid förvånande med tanke på den obetydliga skillnaden i anbudet att slutuppgörelsen skulle bli sådan som den blev. I fallet Henkel-Helios frågar man sig därför genast, huruvida några särskilda krav och förbehåll, som

måste beaktas vid bedömandet av anbudens storlek, ha framförts från Kooperativa förbundets sida. Det kan naturligtvis tänkas förbehåll, som medföra nya rättsproblem och medföra kostnader för staten. Jag känner inte till saken i detalj, men jag framställer den frågan, om det finns något förbehåll som kan medföra konsekvenser som även inverka på bedömandet av anbudssumman.

På mig gör regeringens beslut i denna fråga ett lika olustigt intryck som när det gällde Osram-fallet. Det finns, herr talman, en gammal riksdagshistoria om en talare som »tyckte sig se en gammal grek». Just nu tycker jag mig se den kooperativa handelsministerns breda gestalt skymta i bakgrunden både i detta fall och i Osram-fallet.

Vad sedan beträffar den konflikt som uppstått med de schweiziska intressena, så förefaller det som om den hade från regeringens och vederbörande myndigheters sida handlagts med en alldeles ovanlig brist på smidighet. Utgångsläget har varit, att Henkel-Helios-företagen i Sverige ha ägts av ett företag i Schweiz, som heter UMA. Defta schweiziska företag har vill jag minnas till 42 % ägts av det tyska Henkel-företaget. Nu ha ju i olika länder avvecklingsprocedurer företagits i fråga om tyska intressen. Schweizarna ha lyft ut de tyska intressena och mena nu, att UMA är schweiziskt och att det sålunda är ett schweiziskt företag som äger det svenska Henkel-Helios. Det är såvitt jag förstår utgångspunkten för konflikten. Det hade dock funnits möjligheter här — liksom jag vet att schweizarna träffat avtal i samma syfte med andra länder — att få en principiell överenskommelse för avvecklingen av dessa ömsesidiga intresseförhållanden. Statsrådet Kock antyder även i sitt svar, att man kunnat få till stånd riktlinjer, efter vilka en lösning borde ha kunnat åstadkommas.

Emellertid fick man i Aftonbladet

Svar på interpellation ang. försäljningen av Henkel-Helios-bolagen, m. m.

den 22 maj 1948 läsa en notis som onekligen väckte en viss förvåning. Det stod där: »Enligt vad Aftonbladet erfarit har schweiziske ministern hos utrikesminister Undén uttalat schweiziska regeringens överraskning och häpnad över svenska regeringens förhållande och beteende i fråga om försäljningen av Henkel-Helios-företaget. Som bekant sändes justitierådet Sandström ned till Schweiz för förhandlingar angående Henkel-Helios-koncernen, men förhandlingarna blev mycket snabbt avbrutna sedan justitierådet måst meddela att statsrådet Gjøres redan innan herr Sandström reste till Schweiz gett order om att affären skulle säljas till Kooperativa förbundet. Utrikesminister Undén hänvisade till herr Gjøres och denne i sin tur till statsrådet Kock.» Det var notisen i Aftonbladet. Jag har försökt att få ett begrepp om vad som har hänt i detta sammanhang, och enligt de uppgifter, som jag kunnat inhämta, skulle följande ha förevarit.

Statsrådet Kock meddelade själv i sitt svar, att regeringen den 16 april 1948 beslöt försäljning till Kooperativa förbundet. Den 22 april avreste justitierådet Sandström tillsammans med två tjänstemän i flykttkapitalbyrån till Bern för att förhandla med en representant för den schweiziska regeringen. Det har meddelats mig, att herr Sandström, när han avreste, inte hade reda på regeringens beslut angående försäljningen. Han upptog förhandlingarna utan att veta om detta. Först när förhandlingarna voro i gång, erhöil han meddelande om att försäljningsorder lämnats, vilket medförde förhandlingarnas avbrytande. Detta förefaller mig vara ett synnerligen anmärkningsvärt sätt att sköta kontakten med den myndighet, i detta fall flykttkapitalbyrån, som hade uppdrag att förhandla. När regeringen hade fattat definitivt beslut om försäljning, skulle den antingen ha låtit bli att skicka iväg en förhandlare, eller också skulle förhand-

laren varit informerad om vad som förevarit, så att han hade fått förhandla från denna utgångspunkt.

Ja, herr talman, jag för min del anser, att denna del av frågan skulle ha kunnat handläggas på ett smidigare sätt. Genom en principiell uppgörelse hade man undvikit konflikt med ett annat lands intressen, ett land med vilket vi väl önska uppehålla goda förbindelser. Det kan nu befaras, att man från schweizisk sida inte nöjer sig med vad som förevarit, utan att det uppstår nya konflikter och nya diskussioner, innan denna fråga blir löst.

Försäljningen av de s. k. tyskägda företagen har hittills varit ett föga uppbyggligt skådespel. Det började med vad som skedde med Strebel-verken, vilket var föremål för en interpellationsdebatt här i kammaren. Det fortsatte med Oram-Elektra-verken, och så ha vi fallit Henkel-Helios. Jag anser för min del, att hela detta frågekomplex har varit olustigt ur många synpunkter. Man får intryck av att handläggningen av dessa ärenden borde underkastas en särskild granskning.

Statsrådet fru **KOCK**: Herr talman! Det är ju en hel del olika problem som herr Henriksson dragit upp. Med hänvisning till vad som hände i Oram-affären har herr Henriksson ifrågasatt lämpligheten av att försälja Henkel-Helios-företagen till Kooperativa förbundet. Herr Henriksson har även därvid hänvisat till de näringspolitiska synpunkter, som ligga till grund för de direktiv som utredningsmannen har erhållit.

Jag vill understryka att försäljningsproceduren har, såsom jag redan anfört i svaret, varit densamma som vid andra försäljningar av detta slag. Spekulanterna ha fritt fått anmäla sig, och det är också en hel rad som har anmält sig. Det är av lätt förklarliga skäl inte möjligt för mig att här nämna namnen på vederbörande

Svar på interpellation ang. försäljningen av Henkel-Helios-bolagen, m. m.

— det gör man ju inte vid affärsunderhandlingar. Därtill kommer att av de tio spekulanter, som godtogos av regeringen, sju drogo sig tillbaka, medan två stycken slog sig tillsammans om ett anbud. De två internationella trusterna anmälde sig som spekulanter, men voro aldrig anbudsgivare. De accepterades icke av regeringen som sådana, eftersom vi icke ville att marknaden skulle förtrustas. Om den enskilda handeln verkligen hade varit intresserad av saken, hade den väl också haft möjlighet att anmäla sig som spekulant och ge in ett anbud.

Nu blev förhållandet det, att Kooperativa förbundet ingav ett anbud, som låg mer än 100 procent över det konkurrerande anbudet, vilket senare av utredningsmannen karakteriserades såsom oantagbart med hänsyn till företagets värde. I direktiven för försäljning av tyskägda företag, vilka ju också basera sig på Washingtonöverenskommelsen, står det att de näringspolitiska synpunkterna skola beaktas, men försäljningspriset spelar också en roll. Vi ha sålunda förbundet oss att, med beaktande av allmänna intressen, sälja de tyskägda företagen till högsta möjliga pris. Det skulle därför ha varit fullständigt omöjligt för regeringen, när man fått två anbud, av vilka det ena låg mer än 100 procent över det andra, att låta vederbörande godta det lägre anbudet och härvid anföra som motivering att man icke ville sälja företaget till Kooperativa förbundet; och det har naturligtvis icke ansetts föreligga någon anledning att refusera Kooperativa förbundet som köpare. Jag vill härtill foga den anmärkningen, att regeringens beslut om att Kooperativa förbundet skulle få inge anbud är daterat den 16 januari.

Herr Henriksson talar här om villkor i avtalet och syftar därvid förmodligen på, att man genom dylika villkor i avtalet skulle ha förbjudit Kooperativa förbundet att i sin tur sälja Henkel-Helios-företagen. Några sådana villkor

ha aldrig uppsatts i avtal av detta slag annat än det för alla avtal gemensamma villkoret om att företagen icke få säljas till tyska intressenter. Från Kooperativa förbundets sida har man emellertid, både under förhandlingarna i samband med avgivandet av anbudet och under förhandlingarna med flyktkapitalbyråns representanter rörande försäljningen, försäkrat att man har för avsikt att själv driva företaget. Det rör sig ju också här om produktion av en viktig konsumtionsvara, som ligger helt inom ramen för Kooperativa förbundets verksamhetsområde.

Man får ju alltid, när ett företag överföres från en ägare till en annan, räkna med att det kan uppstå förändringar i fråga om försäljningen. De siffror, som herr Henriksson här anfört om den hittillsvarande försäljningens fördelning på olika grupper, känner jag emellertid inte igen. Enligt uppgifter, som jag har fått — jag har inte siffrorna här tillgängliga — skulle Kooperativa förbundets andel och den andel av försäljningen, som går genom den enskilda handeln via Ica-koncernen, vara ungefär lika stora. Sedan finns det naturligtvis en del försäljning, som går genom annan enskild handel, och därtill kommer försäljningen till offentliga myndigheter, industriföretag och andra, som också utgör en ganska väsentlig del av det hela. Jag tror emellertid att Kooperativa förbundet får lov att räkna med en nedgång av försäljningen, tills man hinner upparbeta en marknad åt sig. Och förbundet räknade nog också med en sådan nedgång, när anbudet ingavs.

Vad beträffar den personal, som skulle komma att beröras av en nedgång i försäljningen — det gäller, såsom herr Henriksson sade, närmast försäljningspersonalen — kan man lita på, att Kooperativa förbundet kommer att behandla denna personal på det humanast sätt, som ett företag i Kooperativa förbundets ställning känner sig förplik-

Svar på interpellation ang. försäljningen av Henkel-Helios-bolagen, m. m.

ligt att göra. De, som äro anställda vid fabriker, känna sig icke, enligt vad de sagt till mig, oroade av utvecklingen.

Jag kan inte sluta mitt svar på frågan om de närmare omständigheterna kring försäljningen av Henkel-Helios-företagen utan att avvisa de antydningar, som herr Henriksson tillät sig göra i fråga om handelsminister Gjöres. Jag tycker att det är ganska anmärkningsvärt, att man antyder att handelsminister Gjöres på grund av sina tidigare förbindelser med Kooperativa förbundet skulle ha påverkat försäljningen av Henkel-Helios-företagen. Min redogörelse har, hoppas jag, visat hur saken legat till och hur ärendet har behandlats. Att handelsministern formellt fått stå på besluten har berott på att jag på grund av en utländsk resa inte kunnat under-teckna dem, men det har endast varit på detta rent formella sätt, som handelsministern haft med saken att göra.

Herr Henriksson tog vidare upp frågan om förhållandet till Schweiz, och jag måste därvidlag göra ett beriktigande. Om herr Henriksson hade läst igenom restitutionsnämndens utslag i fråga om Henkel-Helios-företagen, där man ingående redogör för de mycket inkrånglade äganderättsförhållandena, skulle han ha funnit att UMA realiter icke är ett schweiziskt företag, icke ens till de något över 50 procent, som herr Henriksson ville göra gällande, utan att det genom olika tyska förgreningar och genom den kontroll över aktier och ledning, som tyskarna haft, i verkligheten var ett tyskt företag. I annat fall hade väl knappast restitutionsnämnden kunnat fälla det utslag som den gjort. Att det ligger till på detta sätt beträffande UMA framgår även därav, att företaget är underkastat den kontroll, som tyskägda företag i Schweiz äro underkastade.

Den meningsskiljaktighet med den schweiziska regeringen, som föreligger, är alltså av annan art. Såsom jag fram-

hållit i mitt interpellationssvar är det i flera fall så, att företag, som äro placerade i Sverige, ägas av ett dotterbolag i ett annat land utom Tyskland, vilket dotterbolag i sin tur varit helt ägt av tyskar. Då kan den frågan uppkomma: Skall avvecklingen av de tyska intressena ske genom en avveckling av det företag, som bedriver den egentliga verksamheten, i det land där företaget är beläget, eller genom en avveckling av holdingbolaget i det land, där detta av olika omständigheter kan ha blivit placerat? Av de redogörelser för de internationella holdingbolagen som finnas veta vi, att det ofta är produktionen och försäljningen ovidkommande förhållanden som avgjort om ett holdingbolag placerats i det ena eller andra landet. Från svensk sida ha vi hållit på den principen, att det är det land, där företagets verksamhet bedrivs, som skall verkställa avvecklingen, ty det är ju detta land, som har det största reala intresset av hos vilken ägare företaget i fortsättningen kommer att ligga och hur verksamheten kommer att bedrivas. Låt mig ta det exemplet, att det gäller ett företag som har stor betydelse ur försvarspolitisk synpunkt. Det ligger då nära till hands, att man från det lands sida, där fabrikationen sker, vill öva inflytande på frågan om företagens placering. Denna princip upprätthålla vi även när det gäller schweiziska bolag, som ägas av holdingbolag i Sverige.

Vi ha sålunda, såsom jag också framhöll i mitt svar, från svensk sida ansett att underhandlingarna med Schweiz endast skola gälla fördelningen av likviden vid försäljningen av Henkel-Heilos-företagen.

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Statsrådet Kock yttrade i sin replik till mig, att om den enskilda handeln hade varit intresserad av saken, så skulle man väl ha kunnat finna en form för att komma in med ett anbud. I annat

Svar på interpellation ang. försäljningen av Henkel-Helios-bolagen, m. m.

sammanhang berörde statsrådet de siffror angående fördelningen av försäljningen, som jag nämnt, och sade, att statsrådet inte för sin del trodde, att mina siffror voro riktiga. Statsrådet framhöll härvid, att Kooperativa förbundet och Ica hade lika stora andelar av försäljningen.

Jag vill påpeka för statsrådet Kock, att i varje fall inom det enskilda näringslivet vill man helst tänka i andra än kollektiva begrepp, såväl när det gäller anbudsfrågor som i övrigt. Inom enskild verksamhet använder man den arbetsmetoden, att en enskild industri säljer till enskilda grossister, vilka i sin tur sälja till enskilda detaljhandlare, och man laborerar inte i någon större utsträckning med kollektiva begrepp. För övrigt gjorde ju de organiserade intressen inom den enskilda handeln, som uppträdde i Osramfallet, sådana erfarenheter, att det sannerligen inte stimulerade till nya försök.

Vad beträffar fördelningen av försäljningen — en sak som enligt min uppfattning och jag tror också enligt statsrådets uppfattning är rätt betydelsefull för Henkel-Helios-företagens fortsatta liv — så får man inte glömma, att Icas försäljning dock endast utgör en mindre del av försäljningen till den enskilda detaljhandeln. Det finns också inom branschen en stor grupp av enskilda grossister, av vilka varenda en säljer Henkel-Helios-företagets produkter. Förhållandet är sålunda faktiskt det, att 80 procent av försäljningen sker genom den enskilda distributionsapparatens och 20 procent genom den kooperativa, och detta är siffror som man enligt min mening måste ha i minnet vid bedömandet av Henkel-Helios-företagens framtidsmöjligheter.

Statsrådet Kock säger vidare, att Kooperativa förbundets anbud låg mer än 100 procent över det andra anbudet. Jag saknar, såsom jag tillät mig framhålla tidigare, möjlighet att bedöma frågan om försäljningspriset, då jag

inte vet mycket mer om vad det ena och andra anbudet innehöll. Det kan ju emellertid ha legat en spekulations-tanke bakom Kooperativa förbundets anbud i detta fall, lika väl som det gjorde i fallet Osram, där det stora konsumentkooperativa företaget uppträdde som spekulant och säkerligen gjorde sig en mycket vacker slant på affären.

Statsrådet ifrågasatte huruvida jag med mitt yttrande om villkor i samband med försäljningen syftade på att regeringen borde ha uppsatt något villkor om förbud för vidare försäljning. Nej, det gjorde jag inte, utan jag syftade på förbehåll eller villkor, som från köparens sida kunde ha ställts exempelvis när det gällde patent, varumärken, personal och en hel del sådana ting, vilket givetvis kan ha betydelse i samband med bedömandet av vad det hela kan kosta statsverket i fortsättningen.

Vad slutligen beträffar förhållandet till Schweiz, är det ur mina synpunkter av underordnad betydelse, huruvida UMA skall betraktas som ett schweiziskt bolag eller icke. Det enda som jag ansåg väsentligt var, att man borde ha kunnat komma till en uppgörelse med de schweiziska intressena utan att behöva försätta sig i det läget, att man får mottaga officiella protester och anmärkningar. Det borde enligt min mening ha varit möjligt att enas om en princip och i godo göra upp frågan med schweizarna.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag var tyvärr inte närvarande då herr Henriksson höll sitt första anförande, men jag förstår nu av hans senaste inlägg att han uppehållit sig vid frågan om förhållandet till Schweiz i detta spörsmål.

Jag vill då säga, att det ju rent allmänt är på det sättet, att när det gäl-

Svar på interpellation ang. försäljningen av Henkel-Helios-bolagen, m. m.

ler tyska tillgångar som finnas i ett land, där så att säga realkapitalet finnes, där huvudföretaget är, under det att det i ett annat land finns dotterbolag med också övervägande tyska intressen, så kan det naturligtvis bli meningsskiljaktigheter: Vem skall ta hand om denna tyska egendom? Är det det land där företaget ligger eller det land, där aktierna eller ett sådant här dotterbolag finnas? Svenska regeringen har i förhållande till alla länder konsekvent intagit den ståndpunkten, att det är ett land, där själva företaget finnes, som skall avveckla de tyska intressena. Somliga länder gå på samma linje som Sverige. Andra länder gå däremot på samma linje som Schweiz i detta fall och anse, att om aktiestocken ligger här, om det dotterbolag som äger aktierna finns i Sverige, är det vi som skola ta hand om dessa tyska tillgångar. Det blir ju en intressekonflikt i många fall, men jag tror att man på svensk sida har mycket goda skäl för den ståndpunkt man har intagit och som man intagit konsekvent, nämligen att betrakta tillgångarna som hörande till Sveriges kompetensområde i de fall, då själva företaget ligger i Sverige, och denna ståndpunkt ha vi hävdad också i förhållande till Schweiz; det har varit åtskilliga diskussioner med schweiziska vederbörande om den saken.

När nu vissa förhandlingar skulle föras med Schweiz, hade man på svensk sida den uppfattningen, att förhandlingarna aldrig kunde utmynna i att Sverige släppte den ståndpunkten att det är det land där själva företaget ligger som bör avveckla tillgångarna. Däremot voro vi villiga att göra upp den rent finansiella frågan på det sättet, att om det var flera sådana här fall — i vissa fall lågo företagen i Sverige, i andra i Schweiz — kunde man så att säga sanmanföra alla de olika finansiella intressena och få en totaluppgörelse till stånd, varigenom man skulle

slippa vidare dispyt om den saken. Det var till detta man från svensk sida ansåg det vara möjligt att nå fram förhandlingsvägen.

På grund av olika förhållanden, som inte berodde på Sverige, blevo de muntliga förhandlingar, som man hade tänkt sig, uppskjutna tid efter annan, men så beslöts slutligen att ett sammanträffande skulle äga rum. Då kom genom ett som jag anser beklagligt missöde eller någon bristande kontakt detta försäljningsbeslut, just då dessa förhandlingar skulle börja. I sak ändrade det ingenting i fråga om den uppgift för förhandlingarna, som man från svensk sida tänkt sig, ty genom försäljningen kommer likviden så småningom in, och det är den man enligt svensk åsikt skulle diskutera om. Från schweizisk sida hade man emellertid också velat diskutera själva försäljningsfrågan och möjligheten att få behålla inflytandet över det svenska företaget genom det företag som fanns i Schweiz.

Schweiziske ministern har framfört en erinran mot detta hos svenska regeringen. Han ansåg det vara mindre artigt, att försäljningsbeslutet kom just när förhandlingarna skulle upptagas. Jag för min del har omedelbart beklagat detta: det var ett missöde att försäljningsbeslutet kom just då. Men jag har å andra sidan framhållit, att i sak ändrade det ingenting beträffande de förhandlingsmöjligheter som böra finnas, och jag hoppas fortfarande att man genom förhandlingar med Schweiz skall komma fram till en totaluppgörelse, som omfattar inte bara likviden för detta företag utan även motsvarande likvider för andra företag, där förhållandena äro antingen analoga eller omvända.

Det förhåller sig inte på det sättet, att vi ha en ståndpunkt i sakfrågan, som vi behöva på något sätt ångra eller som vi inte kunna stå för. Vi ha en mycket stark ståndpunkt, och vi ha,

Svar på interpellation ang. försäljningen av Henkel-Helios-bolagen, m. m.

såsom statsrådet Kock har påpekat, också restitutionsnämnden bakom oss i fråga om det rättsliga läget.

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Hans excellens herr utrikesministern sade, att det var ett beklagligt missöde som förorsakat, att försäljningsbeslutet kom just när förhandlingarna skulle upptagas. För min del anser jag det vara ett ännu större och beklagligare missöde, att inte förhandlarna hade kännedom om försäljningsbeslutet när de gävo sig iväg. Ty man får ju det intrycket att det råder en rätt egendomlig dualism mellan regeringen, som härvidlag i viss mån ansvarar för handläggningen, och flytkapitalbyrån, som ju har skött dessa angelägenheter. Och den svenske representanten måste väl komma i en något egendomlig situation, när han icke har reda på beslutet i den fråga, varom han skall förhandla.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! På en punkt kan jag hålla med interpellanten och det är när han säger, att dessa försäljningar utgöra ett föga uppbyggligt skådespel. Då tänker jag inte minst på hans eget uppträdande här, när han inför de uppgifter som här serverats, att valet stod mellan att sälja till ett par utländska truster, som bjödo ungefär hälften av vad Kooperativa förbundet bjöd, ändå tydligen reagerar så, att man borde sälja till dessa internationella truster.

Jag ser emellertid det hela främst ur en annan synpunkt, som jag inte kan hålla tyst med innan klubban faller för detta ärende. Jag vill erinra om att förra efterkrigs krisen i alla fall födde en s. k. socialiseringsutredning, och hur diskutabel dennas verksamhet än var tycktes man dock ha fått fram ett slags uppfattning om vad man inlade i be-

greppet socialisering. Och det var, om jag förstått det hela rätt, att man skulle överföra produktionsmedlen i statlig ägo.

Nu har staten på grund av det tyska sammanbrottet förvärvat egendom på svenskt område för 375 miljoner kronor, om jag minns rätt. Det är frågan om mycket skiftande företag, men det är i allmänhet sådana som ur svensk synpunkt ha betydelse för landet, för folkförsörjningen och dess behov. Nu har man gått med på att dessa företag skola säljas, och jag finner det inte minst anmärkningsvärt att i direktiven för dessa försäljningar utländska företag utan vidare anses vara principiellt fullt jämbördiga som konkurrenter med svenska intressen på detta område.

Men detta är bara den ena sidan av saken. Den andra — och den som jag här fäster mycket stor vikt vid — är att man nu sålt bort den större delen av dessa företag i statens ägo åt olika håll, åt privata företag, åt utländska intressen och i vissa fall åt Kooperativa förbundet. Jag tror att det snart är bara gruvorna som inte äro sålda! Man skall nu, om jag förstått saken rätt, genomföra en särskild utredning för att definitivt överföra dessa tidigare tyskgruvor i statens ägo. Men eljest gäller det försäljning av alla de företag, som åtminstone i den yttre propagandan framställts som mycket viktiga för den svenska folkförsörjningen. Jag har haft många diskussioner härom. Jag kan nämna diskussionen om AEG-företagen, där man ännu för ett och ett halvt år sedan i den allmänna propagandan sade, att AEG skulle bli själva underlaget för en statlig elektroindustri här i vårt land. Nu har detta bolag sålts åt privata intressen; förmodligen är det ASEA, vars monopolställning på detta område ju är av alla känd och från den socialdemokratiska regeringens sida också utpekats. Förmodligen, säger jag, har ASEA sina fingrar med i denna för-

Svar på interpellation ang. försäljningen av Henkel-Helios-bolagen, m. m.

säljning, och dessutom ha, om jag inte är felaktigt underrättad, amerikanska intressen nu kommit in på detta område.

Här har också sålts en mängd företag, som i den yttre propagandan framställts som viktiga för landets försörjning och som mycket väl skulle ha kunnat infogas i ett system av statlig produktion för framställning av viktiga förnödenheter. Det var en av regeringens försvarsadvokater som för någon tid sedan myntade uttrycket, att det har aldrig socialiserats så litet som under de socialdemokratiska regeringarnas tid. Jag skulle vilja komplettera detta med tanke på vad som inträffat i dessa frågor och säga, att det har aldrig *av-socialiserats* så mycket som genom dessa transaktioner med de tidigare tyskgädda företagen.

Jag vet att vissa svårigheter skulle ha förelegat för att utan vidare göra det statliga ägandet av dessa företag definitivt, men jag ser, inte minst däri att regeringen nu tillsatt en utredning om gruvornas överförande i statlig ägo, en bekräftelse på att med litet god vilja skulle man ha kunnat lösa denna fråga. Jag vill inte säga att det varit önskvärt, att alla dessa företag utan vidare stannat i statens besittning, men jag är ganska övertygad om att så är fallet beträffande det stora flertalet av dem. Detta gäller inte minst det företag, vars försäljning just nu diskuteras på grund av interpellationen. Om jag inte alldeles minns fel från frågens tidigare behandling, utgick man ifrån att tillverkningen vid dessa företag skulle, med hänsyn till statens politik sådan man har velat utforma den, bl. a. i utredningen om hemarbetets rationalisering etc., ha ett ganska stort allmänintresse och att staten därför skulle ha ställt sig som spekulant.

Ja, herr talman, det är just den tendens som framträtt här, att man överför i privat ägo egendom som i reali-

teten är statlig, som jag finner vara synnerligen anmärkningsvärd. Det är större anledning att kritisera regeringen för denna verksamhet än att kritisera regeringen för att den i valet mellan dessa båda internationella truster och Kooperativa förbundet — i all synnerhet när Kooperativa, såsom statsrådet Kock här sagt, bjuder dubbelt så mycket — stannat för Kooperativa förbundet. Det är egentligen, skulle jag vilja säga — om jag bortser från den allmänt principiella synpunkt, som jag anlagt på frågan — det försonande, att det ändå är Kooperativa förbundet som blir ägare till dessa företag. Men som sagt, herr Henriksson har rätt i en punkt: Det hela gör ett mycket olustigt intryck.

Statsrådet fru **KOCK**: Herr talman! Jag måste vända mig mot vad herr Hagberg i Luleå här sagt om att man överför egendom, som i realiteten är i statens ägo, till enskilda ägare. Så är inte alls förhållandet.

Staten har åtagit sig att avveckla dessa intressen. Därigenom har staten icke fått någon som helst äganderätt till dessa företag, utan blir det fråga om ett statligt övertagande, får ärendet behandlas på samma sätt som om någon enskild skall överta företagen i fråga. Staten skall då betala det pris som egendomen är värd, och enskilda personer skola också ha rätt att inkomma med sina anbud. Det gäller enligt den överenskommelse vi ha träffat. Detta skulle ju inte utesluta att man i en del fall kunde anse, att det här kan vara lämpligt med ett statligt övertagande; detta har också framhållits i de direktiv som förutvarande handelsministern drog upp för utredningen.

Denna fråga har således prövats från fall till fall, och i varje enskilt fall har man tagit upp till undersökning, huruvida det skulle vara lämpligt att staten

Svar på interpellation ang. försäljningen av Henkel-Helios-bolagen, m. m.

uppträdde som spekulant och som köpare. Enbart det förhållandet, att ett företag är till salu, är ju inte tillräckligt motiv för att staten skall lägga sig till med det. På sådant sätt utvecklar man inte statens företagsamhet efter sunda linjer, utan man måste ju först pröva företagets ställning i en statlig företagsamhet. Regeringen har i de fall, som varit föremål för undersökning, kommit till den slutsatsen, att företagen i fråga icke ha lämpat sig att överföras i statlig ägo — av olika skäl i de olika fallen, som det här skulle föra för långt att redovisa.

Däremot har man i fråga om gruvorna, såsom framgår av direktiven för den tillsatta utredningen, funnit att staten bör uppträda som spekulant. Därmed är ju inte någon vare sig faktisk eller principiell ställning tagen till denna fråga. Att staten uppträder såsom spekulant innebär, att staten genom sina representanter förhandlar om dessa gruvor och får kännedom om alla de förhållanden som äro av betydelse i sammanhanget. Utredningsmännen kunna sedan lägga upp ett program för ett eventuellt statsövertagande, till vilket regeringen kan ta ställning för att sedan förelägga riksdagen ett förslag i frågan.

Det är också en annan sak, som jag vill korrigerera för att den inte skall stå utan anmärkning i eventuella pressreferat. Jag sade i min replik till herr Henriksson, att de internationella trusten, som ha ett dominerande inflytande på tvål- och tvättmedelsmarknaden i Sverige, hade anmält sig som spekulanter, men jag framhöll också att de icke voro med bland dem som fingo rätt att komma in med anbud.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! I detta fall ser jag på sak och ej på form. Jag sade, att staten i realiteten är ägare av dessa företag. Därmed menar jag, att staten har iklätt sig skyldig-

het att svara för att dessa företag å tillsammans 375 miljoner kronor utlösas. Staten uppträder i detta fall såsom den som förvaltar företagen. Regeringen fattar beslut om försäljning från fall till fall om vilka som skola få inkomma med anbud och vilka anbud som skola godtagas. Staten är alltså i realiteten den som för närvarande har en äganderättsställning i dessa fall.

Jag har icke sagt, att samtliga dessa företag utan vidare skulle definitivt förvandlas till statsföretag, men jag har sagt — jag tror att detta blivit tillräckligt styrkt redan av vad som framkommit i saken — att många av dessa företag med stor framgång skulle kunna förvandlas till statliga produktionsföretag. Därvid har jag också hänvisat till den principiella inställning som den nuvarande regeringens medlemmar har, nämligen att just överförandet i statlig besittning av produktionsmedlen är det sätt på vilket man i allmänhet tänker sig lösa socialiseringsproblemet. Alldeles oberoende av de formella påpekanden, som statsrådet Kock gjort, kvarstår, att de företag, som redan nu ligga under statens kontroll och för vilka staten har betalningsförpliktelse, hålla på att överföras i privat ägo och säljas ut på ett sätt som i fråga om ändamålsenligheten blivit — i andra interpellationer i kammaren — föremål för mycket olika meningar.

Statsrådet fru KOCK: Herr talman! Jag vill uppmana herr Hagberg i Luleå att läsa Washingtonöverenskommelsen. Gör han det, får han kanske en klarare uppfattning om statens ställning. Staten är varken formellt eller reellt ägare till dessa produktionsmedel. Herr Hagberg får kanske då också reda på vad statens förpliktelser i detta avseende gå ut på.

Härmed var överläggningen slutad.

Svar på interpellation ang. upptagande av driften vid AB Bofors' industrianläggningar vid Svartå.

§ 3.

Svar på interpellation ang. upptagande av driften vid AB Bofors' industrianläggning vid Svartå.

Statsrådet fru KOCK erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Jansson i Örebro framställt följande interpellation:

Kan regeringsinitiativ förväntas i syfte att åstadkomma ett upptagande av driften vid Aktiebolaget Bofors' industrianläggning vid Svartå?

Såsom interpellanten framhållit, uppfördes den åsyftade anläggningen under kriget. Den har aldrig använts annat än under kortare perioder, men dess tillkomst var dock betingad av viktiga beredskapsintressen och den har också utnyttjats för sådana syften, för vilka den varit avsedd. Det har icke varit möjligt att i fredstid erhålla beställningar, som möjliggjort kontinuerlig drift. Att så sannolikt skulle bli förhållandet, förutsågs också när investeringen företogs, men med hänsyn till beredskapsbehoven ansåg man det likväl nödvändigt att låta densamma komma till stånd.

Den frågan reser sig då, huruvida icke anläggningen borde sättas i stånd för något annat ändamål än det ursprungligen avsedda och om icke staten borde ta något initiativ i detta syfte. Det är naturligt att man på orten finner det önskvärt att anläggningen kommer till bättre nytta, eftersom detta i hög grad skulle hjälpa samhället och dess befolkning. Jag vill här först erinra om det spända arbetsmarknadsläget och om den f. n. övernormala investeringsverksamheten, vilken framtingat en synnerligen sträng angelägenhetsprövning av olika investeringsprojekt. Industriinvesteringarnas värde ökades med mer än 80 procent från 1945 till 1947. Fortfarande är denna investeringsverksamhet mycket betydande, trots att även

synnerligen angelägna investeringsprojekt hållas tillbaka. Med hänsyn härtill synes staten icke just nu böra medverka till någon partiell ombyggnad eller nyinredning av ifrågavarande fabrikslokaler annat än om ett verkligt betydelsefullt behov skulle föreligga.

Interpellanten har hänvisat till den höga medelåldern för arbetare vid Svartå bruk och till svårigheterna för ungdomar på orten att där erhålla sysselsättning. Enligt vad jag inhämtat från ledningen av Svartå bruk torde hans uppgift om medelåldern vid bruket emellertid vara något överdriven. Möjligheten för ungdom att erhålla sysselsättning har förbättrats genom tillkomsten av en av bruket driven mindre bultfabrik, som huvudsakligen ger arbete åt unga pojkar. I övrigt finnas arbetsmöjligheter för ungdom på närbelägna platser, bl. a. i Degerfors och Laxå. Även om det kan föreligga behov av ännu något fler arbetstillfällen för ungdom i Svartå, förefaller detta behov sålunda icke vara av den angelägenhetsgrad, att det kan anses böra ankomma på staten att i nuvarande allmänna investerings- och arbetsmarknadsläge vidtaga särskilda anordningar för att skapa flera sysselsättningsmöjligheter på orten. Skulle emellertid läget i dessa avseenden i framtiden förändras, kan det däremot bli anledning att uppta frågan till ny prövning.

Härmed anser jag mig ha besvarat interpellantens fråga.

Vidare yttrade:

Herr JANSSON i Örebro: Herr talman! Jag ber att till statsrådet Kock få framföra mitt tack för svaret på min interpellation angående Aktiebolaget Bofors' industrianläggning vid Svartå. Jag tror att den i svaret lämnade uppgiften, att företaget tillkommit av beredskaps-skäl, skall fullkomligt skingra den mystik beträffande dessa företag, som rå-

Svar på interpellation ang. upptagande av driften vid AB Bofors' industrianläggningar vid Svartå.

der bland befolkningen i orten. Denna befolkning känner sig emellertid missräknad på detta företag. Man hade stora förhoppningar när Aktiebolaget Bofors började bygga, och man tänkte sig att åtminstone en betydlig del av driften skulle stationeras på denna plats. Det visade sig dock, att det hela stannade vid det bygge som nu finnes uppfört där — det är ju av ganska stora dimensioner — och att driften endast varit i gång under korta perioder. Just detta förhållande, att denna anläggning tillkommit för beredskapsändamål, förklarar en hel del.

Statsrådet framhåller i sitt svar, att det under fredstid är svårt att få beställningar på grund av arten av den produktion, för vilken anläggningen byggts. Det vore emellertid naturligt, att företaget underhölles och produktion där bedrevs under längre tidsperioder, om beredskapsskålen alltjämt vore förhanden. Det synes emellertid som om man för närvarande icke skulle fästa så stor vikt vid företagets användande för den produktion, för vilken anläggningen byggts. Statsrådet tar själv upp frågan, om man skall sätta företaget i stånd för annan produktion, men här emot har erinrats, att det med det spända arbetsmarknadsläget och den övernormala investeringsverksamheten icke vore skäligen med en sådan omläggning. Ur mina synpunkter förefaller det som om dessa skäl i stället tala för en omläggning av driften. Investering har ju redan gjorts i mycket hög grad i detta företag, såväl i fråga om byggnadsmaterial som i fråga om arbetskraft. Det förefaller ju oekonomiskt att låta företaget stå oanvänt, för den händelse det sedermera skulle behövas av beredskapsskäl.

Statsrådet talade om arbetsmöjligheterna för ungdomen på denna plats — som jag påpekade äro dessa ganska minimala — och förmenade att det för närvarande finns arbetsmöjligheter för den

uppväxande ungdomen. Detta är sant med en viss modifikation. Den fabrik som Hasselforsbolaget har byggt i Svartå sysselsätter ett mycket begränsat antal ungdomar. Arbetstillfällena finnas, som statsrådet också framhöll, dels i Degerfors och dels i Laxå, men då dessa platser ligga på en och en halv, respektive två mils avstånd från samhället, innebär det ju stora svårigheter för ungdomarna att behålla sina hem vid Svartå och arbeta på denna avlägsna plats. Det går till en tid, men så småningom blir det för tröttsamt med dessa dagliga resor. Därtill kommer att lönerna äro ganska låga där i jämförelse med vad som i allmänhet kan erhållas. Kostnaderna för resorna komma att fördyra levnadsomkostnaderna ganska kännbart, och följden blir således, att man så snart man kan skaffar sig en bostad på den plats, där man arbetar, och flyttar dit. Bostadsnöden är också svår på platser, där det är gott om arbete.

Jag tycker mig kunna utläsa ur svaret tre väsentliga saker, nämligen för det första, att företaget för närvarande icke är oundgängligen nödvändigt för beredskapsändamål, för det andra att kontinuerlig drift icke är möjlig med nuvarande produktion och för det tredje, att statliga initiativ kunna tagas för omläggning av produktionen till kontinuerlig drift.

Statsrådet lovade välvilligt i slutet av sitt svar, att i händelse arbetsförhållandena på platsen skulle fordra det, frågan ånyo skulle upptagas till prövning. I anledning av detta yttrande skulle jag vilja vädja till statsrådet att redan nu undersöka denna fråga, huruvida det är möjligt att genom enkel omläggning av driften åstadkomma en kontinuerlig drift. Det skulle ha mycket stor betydelse för denna industrifattiga trakt.

Statsrådet fru **KOCK**: Jag har icke mycket att tillägga efter herr Janssons i Örebro anförande. Herr Jansson sä-

Svar på interpellation ang. upptagande av driften vid AB Bofors' industrianläggningar vid Svartå.

ger, att det är så få ungdomar som ha sysselsättning på Hasselfors bruk. Ja, det är mycket få som söka dit, i varje fall rör det sig därvidlag om mycket små siffror. Hasselfors bruket har planer på utvidgning av sina verkstäder, men råvarubristen hindrar bolaget att fullfölja planerna. Om man kan få fram råvaror, kan man tänka sig att man kan ordna med en utvidgning, och det vore kanske enklare än en omläggning av driften vid Boforsverkstäderna i Svartå. Men det är ju givet att outnyttjade möjligheter till produktion icke är något önskvärt. Frågan får alltså följas med uppmärksamhet.

Herr JANSSON i Örebro: Herr talman! Hasselforsbolaget behärskar mycket stora områden på denna ort. Enligt befolkningens mening söker detta bolag förhindra inflyttandet av nya industrier. Just detta förhållande gjorde, att man blev synnerligen glad att Boforsbolaget satte i gång detta bygge. Nu äro förhållandena sådana, att ingen som kan få arbete på annan ort gärna söker sig till Hasselforsbolaget. Detta göra endast de som bo på platsen. Jag är emellertid glad åt att statsrådet Kock är så intresserad av detta fall. Jag hoppas, att statsrådet kommer att följa denna fråga, och jag hoppas att en utveckling sker dithän, att denna industrianläggning kan komma befolkningen till godo. Jag tror också att anläggningen är sådan, att de pressar, som där äro inmonterade, skulle kunna få kvarvara där, även om man påbörjade någon ny produktion. Kanhända skulle det då icke bli fråga om en produktion i så stor skala, men även en mindre produktion har betydelse på denna ort.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Herr statsrådet *Gjöres* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 293, angående godkännande av varuutbytesöverenskommelse mellan Sverige och Schweiz m. m.; och

nr 294, angående godkännande av protokoll rörande handeln mellan Sverige och Förenta staternas-Storbritanniens ockupationszoner i Tyskland.

Dessa propositioner bordlades.

§ 5.

Föredrogs och remitterades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å kammararens bord vilande proposition, nr 292, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.

§ 6.

Föredrogs var efter annan följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till utrikesutskottet motionen nr 588 av herr *Hagberg* i Luleå m. fl.;

till statsutskottet motionerna:

nr 589 av herrar *Karlsson* i Stuvsta och *Lager*; och

nr 590 av herrar *Kärlander* och *Andersson* i Alfredshem; samt

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 591 och 592 av herrar *Dahlgren* och *Adolfsson*;

nr 593 av herrar *Lindberg* och *Lundgren*;

nr 594 av herr *Lundgren* m. fl.;

nr 595 av herr *Ståhl* m. fl.;

nr 596 av herrar *Lager* och *Karlsson* i Stuvsta; och

nr 597 av herr *Fagerholm*.

Vid härefter skedd föredragning av motionen nr 598 av herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Hagård* hänvisades motionen, såvitt angick förslaget till lag om dyrtidstillägg för år 1948 å folk-

Pappersskatt.

pensioner, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Slutligen föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott motionen nr 599 av herr *Ohlin m. fl.*

§ 7.

Föredrogs den av herr *Östlund* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet angående priskontrollnämndens beslut i fråga om priser på järnmanufakturprodukter.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Pappersskatt.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om pappersskatt, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 16 april 1948 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 215, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning om pappersskatt.

Till utskottets behandling hade överlämnats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 380 av herr *Gottfrid Karlsson m. fl.* och II: 535 av herr *Lindahl m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte — med beaktande av våd som anförts i vissa yttranden över 1947 års konsumtionsskatteberednings förslag — besluta, att bl. a. papper, som avsåges för folkrörelsernas och näringsorganisationernas press, skulle undantagas från skattskyldighet;

2) motionen I: 379 av herr *Näsgård*, vari hemställt, »att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 215 med förslag till förordning om pappersskatt måtte besluta sådant förtydligande av uttrycket 'allmän nyhetstidning', att icke de mindre tidningarna behöva riskera att träffas av beskattningen»;

3) motionen I: 381 av herr *Lundgren*, vari hemställt, att riksdagen måtte avslå den föreliggande propositionen; samt

4) motionen II: 536 av herr *Karlsson* i Stuvsta *m. fl.*, vari likaledes hemställt, att riksdagen måtte besluta avslå propositionen.

Till behandling i samband med förevarande proposition hade utskottet därjämte upptagit tre under motionstiden vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 215 samt med avslag å motionen I: 381 av herr *Lundgren* och motionen II: 536 av herr *Karlsson* i Stuvsta *m. fl.*, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om pappersskatt; samt

2) att följande motioner, nämligen:

de likalydande motionerna I: 183 av herr *Gustaf Elofsson m. fl.* och II: 298 av herr *Johnsson* i Skoglösa *m. fl.*;

de likalydande motionerna I: 380 av herr *Gottfrid Karlsson m. fl.* och II: 535 av herr *Lindahl m. fl.*;

motionen I: 379 av herr *Näsgård*; och motionen II: 365 av herr *Johnsson* i Stockholm,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Näsgård*, *Hammarlund* och *Larsson* i Luttra, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

Pappersskatt.

1) att riksdagen måtte — — — om pappersskatt;

2) att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 380 av herr Gottfrid Karlsson m. fl. och II: 535 av herr Lindahl m. fl. samt motionen I: 379 av herr Näsgård i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning för att utröna huruvida icke facktidningar och facktidsskrifter, särskilt folkrörelsernas och näringsorganisationernas publikationer, genom restitutionsförfarande eller på annat sätt kunde undantagas från pappersskatt; samt

3) att de likalydande motionerna I: 183 av herr Gustaf Elofsson m. fl. och II: 298 av herr Johnsson i Skoglösa m. fl. samt motionen II: 365 av herr Johnsson i Stockholm måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

b) av herrar *Velander*, *Wehtje* och *Olson* i Göteborg, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen I: 381 av herr Lundgren, avslå Kungl. Maj:ts förevärande proposition nr 215.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr OLSON i Göteborg: Herr talman, mina herrar! När jag i en reservation till detta betänkande varit med om att yrka avslag på denna indirekta skatt, beror det icke på att jag underskattar betydelsen av det penningpolitiska syfte som därmed skall fullföljas, utan därpå att jag tror att den penningpolitiska effekten icke blir den tänkta, och att skatten drar med sig skadeverkningar för folkhushållet, som kunna träffa vår produktion och vår export, varigenom åstadkommes en försämring i stället för en förbättring av vår kronas dalande värde.

Bevillningsutskottet medger, att med denna skatt på papper en indirekt skatt införes på ett helt nytt område i mot-

sats till tidigare vid innevarande års riksdag genomförda indirekta skatte-skärpningar, och det är så sant som det är sagt. Från en begynnelse med ganska renodlade och för lekmannen förståeliga begrepp — det talades om uppsugning och sterilisering av köpkraften genom konsumtionsskatter, lagda på umbärliga varor — tappades först steriliseringen bort. Sedan fick man mer och mer släppa på det i och för sig diskutabla begreppet »umbärliga varor» för att slutligen helt giva avkall på detta.

Den nu föreslagna skatten betecknar slutstenen i denna utveckling. Den betecknar ett steg från konsumtionsskatteområdet till produktionskatteområdet. Det är nu fråga om en skatt, lagd på en industriprodukt, visserligen i akt och mening att den skall bäras av konsumtionen, men med allehanda konsekvenser av oberäkneligt slag för denna produktionsbransch, som också har exportintressen att tillvarata och skydda för vårt land.

Man kan icke undgå intrycket, att regeringen vid valet av de indirekta skatter, varmed i dagens läge alltför stor köpkraft skall kompenseras, varit angelägen att stryka en befarad känslig opinion med håren. När det nu synes bli allt mer klart att vi gå mot en mörknande ekonomisk framtid, ännu fördold för den stora massan genom förbrukning av valutareserver och genom förbrukning av befintliga varulager, och då alla medborgare måste avkrävas offer för återställande av den ekonomiska balans, vars rubbade visar att vi levat och leva över våra tillgångar, förefaller det äventyrligt om icke mot lägets krav svarande åtgärder vidtagas. Man kan icke undgå finna att regeringen väjer för att dra de mer obekväma slutsatserna av dagens situation, vilken enligt många omdömesgilla ekonomer dock anses vara resultatet av en oförtrutet fullföljd köpkraftsfrämjande politik utan tillräck-

Pappersskatt.

ligt samband med en mindre gynnsamt förlöpande utveckling av de produktiva resurserna.

Man har kommit allt längre bort från de för konsumenterna mest märkbara men också för ändamålet mest effektiva konsumtionsskatterna och slutligen hamnat i en produktionsbeskattning, vars direkta verkningar för konsumenterna icke lika påtagligt ge sig tillkänna, men vars penningpolitiska effekt också är ovisare och kanske obefintlig. Dessa förhållanden kunna ej döljas men väl beslöjas av sådant talesätt som att man av tekniska skäl vill sträva efter att förlägga konsumtionsskatterna så nära produktionsstadiet som möjligt.

Jag talade om de bristande produktiva resurserna. Vad dessa beträffar ha de i mycket stor utsträckning varit beroende av omständigheter som legat utanför regeringens domvärjo. Men de finnas som mena att regeringen under dessa år ej gjort allt som kunnat göras för att underlätta den enskilda företagsamhetens betingelser. Så mycket större uppmärksamhet har i stället ägnats köpkraftens begränsande genom investeringskontroll och genom detta system av indirekta skatter, som årets riksdag haft att taga ställning till. Vid utväljandet av dessa skatter har regeringen, som jag nyss sade, varit alltmer på glid emot skatteformer, vilkas penningpolitiska effekt är alltmer problematisk.

Det är under dessa förhållanden en ganska säregen situation, att ifrågavarande skatter, som tydligt och klart framkommit med penningpolitiskt syfte, alls icke blivit av riksdagen behandlade och bedömda från penningpolitisk synpunkt. Bevillningsutskottet har avvisat varje befattning med dylika problem, under hävdande av att det icke ankommer på bevillningsutskottet att avgiva yttrande över frågor av penningpolitisk natur. Kan en mer flagrant bekräftelse givas på riktigheten av högerns yrkande vid början av denna riksdag, att ifrågavarande skattekom-

plex borde behandlas i ett sammanhang av ett särskilt utskott eller ett sammansatt utskott, som hade möjlighet att beakta de penningpolitiska synpunkterna!

Om det således kan sägas, att de penningpolitiska konsekvenserna av detta skatteförslag icke blivit bedömda, kan dessvärre också sägas att de näringspolitiska synpunkterna vunnit föga beaktande. Det har framhållits det betänkliga i att ett land som vårt med stor pappersexport skulle på hemmamarknaden gå i spetsen, när det gäller att beskatta konsumtionen och därmed också importen av denna vara. Det vore nämligen fara å färde att exemplet kunde mana till efterföljd i våra avnämmländer. Om pappersaccis infördes även där, kunde det få den påföljden, att förbrukningen av papper i dessa länder minskades, vilket i sin tur skulle leda till menliga verkningar för vår pappersexport och bli till skada för vårt land. Härom uttalar bränslekommissionen, att man säkerligen icke, därest accis lades på importerat papper, borde förringa faran av en reciprok behandling i utlandet av svensk pappersexport. Men departementschefen finner som vanligt alla farhågor överdrivna och utlåter sig på s. 50 i propositionen sålunda: »Därest ett pappersimporterande land skulle finna det med sina egna intressen förenligt att införa importavgifter på papp och papper, skulle en sådan åtgärd säkerligen vidtagas oberoende av om en pappersbeskattning är gällande i Sverige eller icke.»

Man kan, herr talman, ifrågasätta, om de subjektiva omdömen, varmed finansministern plägar avvisa näringsfolkets bedömanden i olika frågor, när de gå hans planer emot, ha någon uppgift att fylla. De finna i alla fall icke sitt berättigande genom att giva sakligt ökad tyngd åt det avvisande, som i alla fall tyckes vara givet på förhand.

Samtliga hörda enskilda organisatio-

Pappersskatt.

ner ha avstyrkt skatteförslaget på till synes goda grunder. Statskontoret har jämväl avstyrkt, under det att kontrollstyrelsen, kommerskollegium och statens priskontrollnämnd tillstyrkt i princip.

1947 års konsumtionskatteberedning har resonerat på följande sätt. Världsmarknadspriserna på papper överstiga betydligt priserna på hemmamarknaden. De senare ha nämligen efter frivillig överenskommelse reglerats genom stoppriser, som i vissa fall ligga under produktionsvärdet. De låga hemmamarknadspriserna bekostas av exporten. Beredningen menar nu, att en beskattning av papper skulle medföra en önskvärd minskning i den inhemska förbrukningen, varigenom ytterligare kvantiteter skulle frigöras för export, vilket skulle vara till fördel för såväl landet som för den enskilde pappersfabrikanten. Argumenteringen har tagits ad notam av kontrollstyrelsen, som med hänsyn härtill förordat skattens införande, då denna myndighet samtidigt från de utgångspunkter den har haft att företräda icke funnit, att eventuellt uppkommande skattetekniska svårigheter vore av det slag, att kontrollstyrelsen av den orsaken ansett sig böra avstyrka denna skatt. Kontrollstyrelsens tillstyrkande står och faller sålunda med bärigheten av beredningens argument.

Hur förhåller det sig nu härvidlag? Pappersbruksföreningen påpekar, att hela föreställningen om en minskning av den inhemska förbrukningen till följd av skatten beror på en missuppfattning. Man har tydligen förbiset, att hela den inhemska förbrukningen noga reglerats på grundval av mellan pappersbruksföreningen och bränslekommissionen ingånget avtal. Genom det senast slutna avtalet för 1948 har papperstilldelningen på hemmamarknaden nedskurits i förhållande till 1946 med 106 000 ton eller med 20 procent. Denna nedskärning är av sådan storleks-

ordning, att näringslivets behov av emballage för förpackning, säckar, skördögarn o. s. v. svårligen kan ytterligare reduceras. Därmed förfaller icke blott beredningens motiv utan även underlaget för kontrollstyrelsens tillstyrkan. Det blir härefter icke mycket kvar av de hörda remissinstansernas tillstyrkande inställning till detta skatteförslag.

Entusiasmen för skatten var icke heller särdeles stor i utskottet; därom vittnades från alla partiernas sida. Fogar man nu till vad jag här har sagt sådana ovälkomna verkningar av skatten som ett ej obetydligt fördyrande av livsmedlen och ökade kostnader för den statliga pappersförbrukningen samt beaktar man slutligen, att uppräknade skatter gör denna skatt mindre behövlig för åstadkommande av den avsedda överbalanseringen av budgeten, så väger säkerligen vågskålen sakligt sett över för avslag på propositionen, vilket jag föreslår kammaren att genom sitt beslut i dag bekräfta.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den av herr Velande m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr LARSSON i Luttra: Herr talman! Jag är ju medskyldig till den med nr 1) betecknade reservationen vid detta betänkande. Reservationen innebär icke något säryrkande i huvudfrågan, utan där yrka vi bifall till utskottets förslag. Men dessutom yrka vi, att det skall ske en »utredning för att utröna huruvida icke facktidningar och facktidsskrifter, särskilt folkrörelsernas och näringsorganisationernas publikationer, genom restitutionsförfarande eller på annat sätt kunna undantagas från pappersskatt».

Det är uppenbart, att även i huvudfrågan kan det finnas anledning till tveksamhet. Det är riktigt som här sagts, att man kommit in på ett nytt

Pappersskatt.

område för beskattningen och att man här, liksom delvis också tidigare skett, beskattar icke bara umbärliga varor utan även oundärliga. Skatten på papper måste ju innebära en skatt på en oundärlig vara.

Det är också riktigt, såsom här sagts, att det blir en belastning för produktionen, bland annat på det område som jag bäst känner till, nämligen jordbruket. Man kan ju konstatera, att också jordbruket numera är en ganska stor papperskonsument: det går åt 4—5 kilo skördegar för varje hektar som skördas med bindare, och det går åt mycket papper till säckar för konstgödsel, kraftfoder och mycket annat. Härvid har utskottet på samma sätt som skett tidigare dock uttalat, att kompensation bör ske för sådana kostnadsökningar.

Även om man alltså kan hysa betänkligheter är man dock tämligen ense i huvudfrågan, nämligen då det gäller att åstadkomma den överbalansering av budgeten som är avsedd. Det är visserligen sant som man tidigare sagt, att dessa 500 miljoner kronor är icke något heligt tal, men det ligger väl så till, att effekten i fråga om sterilisering av köpkraft blir bättre i den mån som överbalanseringen blir större. Sedan är det naturligtvis av avgörande betydelse, på vilket sätt man använder dessa pengar.

Det var emellertid ej om detta, som mitt anförande egentligen skulle röra sig, utan i stället om särskiljande av olika tidningar och tidskrifter som det här gäller. Det är som bekant så att allmänna nyhetstidningar äro undantagna från beskattningen, under det att andra pressorgan, såsom tidningar och tidskrifter för folkrörelserna, de fackliga organisationerna och näringsorganisationerna liksom alla övriga tidningar och tidskrifter skola bli föremål för beskattning.

Beträffande folkrörelsernas och näringsorganisationernas tidskrifter och tidningar förhåller det sig utan tvekan

så, som Kooperativa förbundet i sitt yttrande sagt, att dessa pressorgan ha ur organisationernas och deras medlemmars synpunkter ett värde, som är fullt jämförligt med det, som dagspressen har för sina läsare. »Dessa tidningar», såges det, »och tidskrifter utgöra i själva verket ett föreningsband mellan medlemmarna och deras organisation; de förmedla nyheter och under rättelser i för organisationslivet väsentliga frågor, som dock på grund av sin speciella natur icke höra hemma i den egentliga nyhetspressen. Som opinionsbildande organ i det demokratiska samhället inta de också en ställning, som väl kan jämföras med dagstidningarnas. Åtskilliga av dessa tidningar fylla därjämte en kulturell uppgift, vars värde ur folklig bildningssynpunkt svårigen kan överskattas.»

Om dessa synpunkter har det ej rått några delade meningar i utskottet. Vad som emellertid gjorts, att man i utskottet ansett sig icke kunna taga med även dessa organ, då det gällt befrielse från skatten, har varit dels svårigheten att få till stånd en gränsdragning mellan å ena sidan nyhetsorganen och dessa facktidskrifter samt å andra sidan övriga tidskrifter, dels den kraftiga utökning av kontrollen, som skulle bli nödvändig, därest man skulle gå in för att också göra dessa tidskrifter skattefria.

Nu ligger det emellertid så till, att för innevarande år komma tidskrifter och tidningar även av denna karaktär, på vilka man prenumererat för *hela året*, icke att drabbas av skatten, då det är meningen, att det skall bli restitution av skatten för sista halvåret i år. Vidare är ju denna skatt tidsbegränsad; den avses ju att bli gällande endast till den 1 juli nästa år. Under sådana förhållanden skulle det alltså här endast vara fråga om första halvåret 1949. Emellertid tror jag att kammarens ledamöter nog äro tämligen överens om att man ej helt kan bortse från risken, att denna skatt kan komma att gälla

Pappersskatt.

också efter den 1 juli 1949. Det är därför uppenbart, att det även för dessa tidningar är av ett mycket stort intresse, om man på något sätt kan ordna frågan om skattebefrielse för desamma. Det måste ju vara klart för var och en, att denna skatt kommer, att bli betungande för dessa pressorgan. Det gäller kanske framför allt de pressalster, som äro organ för de ideella och religiösa rörelserna, där det ekonomiska underlaget är svagast. Då det gäller fackför-eningsrörelsens organ och de ekonomiska organisationernas organ är kanske bärigheten litet större.

Då jag väl känner till, att i denna kammare finnas många företrädare för de rörelser, som här bli berörda, vågar jag, herr talman, med förhoppning om framgång yrka bifall till den av herr Näsgård m. fl. avgivna och vid detta betänkande fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Hammarlund, Johansson* i Mysinge och *Hansson* i Skediga.

Herr **LINDAHL**: Herr talman! Behandlingen av denna fråga sker ju på en olycklig tidpunkt på dagen. Även om man eventuellt skulle försöka att genom sitt anförande övertyga någon, går det ju icke att övertyga kamrarnas tomma bänkar.

Jag har emellertid tagit till orda, därför att jag jämte några andra av kammarens ledamöter avlämnat en motion i anslutning till frågan om pappersskatt. Denna motion har jag tyckt vara så bra och jag tycker alltjämt, att den är så bra, att det finns anledning att in i det sista försöka kämpa för vad densamma företräder.

Tyvär är det ju så, att utskottsmajoriteten icke delat motionärernas mening om det ytterst värdefulla i motionen, och man har därför yrkat avslag på motionen. Det kan man naturligtvis icke göra något åt, men jag måste för min del säga, att jag icke kan till alla

delar godkänna den argumentation, som utskottet har presterat för sitt avslagsyrkande. Jag tycker, att man har gjort svårigheterna litet för skyhöga när det gäller att skilja folkrörelsernas tidskrifter och tidningar ifrån de affärs-mässigt betonade förströelsetidskrifterna. Utskottet får ursäkt mig, men jag tror, att det skulle ha gått för sig att hitta på något sätt att här skilja fåren ifrån getterna.

De synpunkter, som motionärerna lagt till grund för sitt yrkande, äro precis desamma som auktoritativa representanter för folkrörelserna — Koope-rativa förbundet och Landsorganisationen — ha anlagt, när de haft att yttra sig i anledning av remissen av konsumtionsskatteberedningens förslag till pappersskatt. De anse det sålunda orättvist, att alla tidskrifter, oavsett innehållet och oavsett vilka uppgifter tidskrifterna ha, skola skattbeläggas på precis samma sätt. Här föreligger ju dock som alla veta en högst väsentlig skillnad. I det ena fallet gäller det förströelsetidskrifter, som, såvitt jag kan förstå, icke behöva förlora någonting på pappersskatten. Förströelsetidskrifterna bruka ju vara en så lukrativ affär, att man kan förtjäna miljoner på dem. De ha alla möjligheter att av den läsande allmänheten taga ut vad de själva få inleverera i form av pappersskatt. Jag miss-tänker också, att de komma att göra det.

Men för folkrörelserna ligger det till på ett helt annat sätt. Oftast är det ju så, att medlemmarna i dessa olika folkrörelser erhålla en tidskrift, som organisationen utger. Man betalar icke direkt för den. Det är klart, att dessa tidskrifter kosta pengar, och de betalas genom medlemsavgifterna, som fastställas av kongresser. Eftersom dessa kongresser avhållas, åtminstone då det gäller fackförbunden, vart fjärde eller vart femte år, förstår man hur svårt det är för fackförbunden att i detta fall av medlemmarna taga ut vad tidskriften kommer att kosta mera genom

Pappersskatt.

pappersskatten. Om vi säga, att ett fackförbund haft kongress i år, dröjer det ju fyra år, innan man får möjlighet att av medlemmarna taga ut vad tidskriften nu ovillkorligen måste kosta mera. Jag vill tillägga, att jag tror ju icke, att vare sig någon näringsorganisation eller något fackförbund gör konkurs för detta — de klara det säkert, låt vara att de känna det hela som en orättvisa — men det finns en rad ideella organisationer, som utan tvekan komma att få kämpa med stora ekonomiska svårigheter för denna pappersskatts skull. Dessa folkrörelser äro fattiga förut och bli ännu fattigare genom att de måste betala ännu mera för sina tidskrifter. Det är alldeles klart att på den punkten, såsom motionärerna förmena, i hög grad ömmande faktorer föreligga.

Nu genmäler man, att det går inte att skilja på folkrörelsernas tidskrifter och tidskrifter utanför denna rörelse och att gränsen därvidlag är litet suddig, och det kan ju tänkas — och är naturligtvis också fallet — att även folkrörelsernas tidskrifter i viss grad innehålla förströrelseläsning. Jag tycker emellertid för min del, att skillnaden i innehåll i folkrörelsernas tidskrifter och i den kolorerade veckopressen är så stor, att man sannerligen inte behöver vara någon litteraturprofessor för att kunna ange gradskillnaden och företa en uppspaltning mellan de olika tidskrifterna. Å den ena sidan bjuds det på högstående förströrelseläsning, och på den andra sidan är det en ändlös flod av smörja, som det svenska folket får ta emot för varje vecka som går. Ingen regel utan undantag, heter det emellertid, och jag är på det klara med att det finns veckotidningar, som äro goda. Det finns naturligtvis nyanser här också, men det torde väl inte vara så förfärligt svårt att kunna få fram skillnaden mellan folkrörelsernas tidskrifter och den flora av tidskrifter, som finns på den andra sidan. I det senare fallet

är det fråga om affärsföretag, som vilja skaffa sig så stora förtjänster som det över huvud taget är möjligt, medan det i det förra fallet är fråga om organ för folkrörelserna, som söka hålla kontakt med medlemmarna ute i hela landet genom sina publikationer.

Vi kunna också fråga oss, om vi under nuvarande förhållanden ha råd att bereda folkrörelsernas tidskrifter ekonomiska svårigheter. Kan det nämligen inte tänkas, att den lilla summa man får in genom att lägga skatt på folkrörelsernas tidskrifter för att bekämpa inflationen, kan föra med sig en politisk och kulturell deflation? Kan det vara riktigt att tidningar, som i många fall ha en opinionsbildande karaktär i precis lika hög grad som dagstidningarna, inte skola få komma i åtnjutande av samma förmån i fråga om pappersskatten som dessa senare. Det finns stora grupper av medborgare i detta land, som visserligen läsa de dagliga tidningarna för nyheternas skull, men som när det gäller att fatta ståndpunkt till stora och samhällsviktiga problem gärna vilja se vad den folkrörelse man tillhör har att säga i sin tidskrift. Den uppfattningen tror jag de allra flesta av kammarens ledamöter ha, de må vara tjänstemän, arbetare eller jordbrukare.

Om man ökar svårigheterna för folkrörelsernas tidskrifter innebär det ett försvagande av demokratien, detta därför att den upplysningsverksamhet om hur demokratien verkar här i landet och hur förhållandena äro utomlands, som bedrivs genom folkrörelsernas tidskrifter och tidningar, är av utomordentligt stort värde. Det är ju också ganska givet att tidskrifter, som arbeta med en mycket smal ekonomisk marginal och som redan tidigare till följd av pappersransoneringen måst skära ned sitt innehåll, få som följd av pappersskatten lov att ytterligare skära ned sidantalet. En hel rad värdefulla ting och värdefulla upplysningar skulle med-

Pappersskatt.

lemmarna av våra folkrörelser härigenom gå miste om. Alla äro vi ju på det klara med att det är tacknämligt att i tider som dessa pappersförbrukningen kan minska, men den minskade papperskonsumtion, som kommer att gå ut över folkrörelsernas tidskrifter, betyder att allmänheten kommer att undanhållas viktiga upplysningar i olika frågor, och därför tror jag inte att man får så förfärligt stor glädje av detta sparande på papper.

Jag ber därför, herr talman, att för min del få yrka bifall till den reservation, som vid utskottsbetänkandet fogats av herrar Näsgård, Hammarlund och Larsson i Luttra.

Häruti instämde herr *Gavelin*.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Vi ha ju här vid många tillfällen diskuterat frågan om köpkraftsoverskottet och möjligheten att genom dess indragning till statskassan överbalansera vår budget för att på det sättet åstadkomma ett indirekt tvångssparande. Det tjänar enligt min mening föga till att fortsätta på den väg, som inledaren av denna debatt, herr Olson i Göteborg, var inne på, nämligen att ånyo ta upp den allmänna diskussionen om steriliseringen av köpkraftsoverskottet och de möjligheter, som därvidlag finnas för att vi skola kunna nå det mål man satt sig före. Det synes emellertid som om man inte borde tappa bort det faktum, att av den komplettering av inkomstberäkningarna, som i lördags lades på kammarens bord, klart och oförtydligt framgår, att det mål man satt sig före, nämligen en överbalansering av budgeten, det målet ha vi, trots att vi mer än en gång under pågående riksdag tvivlat därpå till följd av att nya och ökade utgiftskrav framkommit, dock nu nått fram till. Jag kan endast beklaga att man från början måhända satte målet alltför lågt. Utvecklingen har ju nämligen oförtydligt visat, att det ur allas

synpunkt hade varit lyckligare, om man hade kunnat nå fram till en väsentligt högre överbalansering än den vi nu faktiskt nå fram till.

Det förefaller mig emellertid, herr talman, som om det vore mycket lätt, när man diskuterar frågan om de indirekta skatterna på oundärliga och oundärliga varor, att förvillla begreppen till och med för sig själv. I denna diskussion säger man, som man sagt så många gånger förut, att det värsta är att skatten kommer att drabba även varor, som äro oundärliga. I samma andetag som man därför ställt sig avvisande, har man emellertid under hela denna diskussion allt sedan riksdagens början, ja långt dessförinnan, sagt, att det vore bättre att återinföra en omsättningsskatt i den ena eller den andra formen och helst då en omsättningsskatt utan några som helst undantag. Jag kan, mina damer och herrar, inte finna att det där resonemanget går ihop, ty om vi skulle övergå till en omsättningsskatt utan några som helst undantag, skulle vi inte få med bara en eller annan oundärlig vara utan alla varor och det på ett enda bräde. Någon av dessa synpunkter på frågan måste därför vara felaktig, och för egen del finner jag det vara den, som gör större affär av punktbeskattningens sidoverkningar än som är oundgängligen nödvändigt.

Jag tillåter mig för övrigt, herr talman, ställa frågan om vi med den linje, som man från början förde fram som ett motförslag till det som blivit kallat punktbeskattningen, skulle ha nått fram till en högre överbalansering än den vi nu komma att nå fram till. Om vi hade återinfört en allmän omsättningsskatt med en lägre procentsats än den förutvarande — det talas exempelvis om en 3-procentig skatt på alla varor — skulle den då ha gett mera än denna punktbeskattning nu slutligen visat sig komma att ge? Det är emellertid självfallet att läget kan komma att ytterligare förändras. Mycket kan som sagt

Pappersskatt.

inträffa, och för egen del tillhör jag ingalunda, herr talman, dem som anse, att den ståndpunkt, som vi nu ha valt för överbalansering av 1948 års budget, är så helig, att vi inte skulle kunna gå en annan väg en kommande riksdag. Därom vet jag emellertid för ögonblicket ingenting, och det hela kommer att bli helt och hållet beroende av hur den ekonomiska utvecklingen kommer att gestalta sig.

Beträffande den i dag föreliggande frågan om skatt på papper gäller det, som redan konsumtionsskatteberedningen sagt, att vi beträda ett nytt område, men dock ett område, som inte har varit riksdagen främmande tidigare. Jag erinrar er nämligen, mina damer och herrar, om att samtidigt som vi 1940 beslutade den allmänna omsättningsskatten skrev riksdagen fullkomligt enhälligt och begärde av Kungl. Maj:t ett förslag till en allmän pappersaccis, alltså en pappersaccis, som skulle drabba vederbörande inte bara på det sätt, som det här i dag föreliggande förslaget gör, utan all pappersförbrukning, således också våra dagliga nyhetstidningar. Vi veta vidare, att åren 1940—1947 har det pågått rätt omfattande undersökningar, tre à fyra stycken, som emellertid inte givit sådant resultat, att det kunnat föreläggas riksdagen.

Varför går man då nu in för en beskattning av papperet? Jo, vår strävan har ju varit att de konsumtionsskatter, som vi för att nå fram till en överbalansering av budgeten nödgas pålägga det svenska folket, skulle göras sådana, att man kunde röra sig med minsta möjliga kontrollapparat. Och det finns, höll jag på att säga, knappast något område, där kontrollapparaten kan göras så smidig som på det område det här gäller. Om man följer Kungl. Maj:ts förslag, betyder det att kontrollorganet praktiskt taget har att hålla sig till 70 produktionsställen för att där utöva hela kontrollen.

Jag kommer strax till varför det inte är möjligt att göra den gränsdragning, som vi alla äro intresserade av men som inte visat sig vara praktiskt genomförbar. Men innan jag går närmare in på den frågan, herr talman, skulle jag vilja säga några ord om möjligheten att undvika att beträda detta nya område, möjligheten att kunna komma ifrån pappersskatten och därmed möjligheten att följa dem, som nu yrka avslag på denna skatt.

Naturligtvis kan man föra det allmänna resonemanget, att vi kunna avstå från de i runt tal 50 miljoner kronor, som det härvidlag är fråga om, men jag utgår från att de, som nu yrka avslag, inte ställa sig på den linjen, att 50 miljoner kronor i detta sammanhang ingenting betyda för överbalanseringen av budgeten. I så fall har man att välja på vissa andra ting. Man kan exempelvis lägga skatt på icke priskontrollerade skor. En sådan skatt skulle emellertid ge knappt halva det belopp, som det här är fråga om, men den skulle kräva en kontrollapparat, som måste sträckas ut vida över den, som kommer att behövas för papperet. Vi skulle naturligtvis också kunna tänka oss att sockret skulle kunna användas, eftersom kontrollapparaten därvidlag skulle kunna bli av ungefär samma smidiga art som den nu ifrågavarande, men, mina damer och herrar, vi veta ju alla, att den linjen inte är framkomlig i den andra kammare, som sitter här i dag. Det tjänar sålunda icke något som helst till att resonera om att man vill slå ihjäl pappersskatten och i stället ta en sockerskatt. Vi äro ju alla medvetna om att en sockerskatt inte kan genomföras med den sammansättning andra kammaren nu har; om det kommer att visa sig möjligt i den nya andra kammare, om vilken många herrar i dessa dagar drömma, därom vågar jag inte yttra mig.

För att gå vidare på den inslagna vägen kan jag ju nämna, att vi naturligt-

Pappersskatt.

vis kunna tänka oss skatt på dammsugare, radioapparater och glödlampor o. s. v. Den enda av dessa varor, som skulle kunna ge något litet av pengar, är glödlamporna, de som vi låta brinna i våra takkronor och bordslampor varenda dag. Men är det någon av damerna och herrarna, som på allvar funderar på att lägga det skattebelopp, som det här är fråga om, på den varan i stället för på den, som Kungl. Maj:t här föreslagit? Jag tror sålunda, herr talman, att den som gör en inventering av de skatteobjekt, som skola kunna ge de pengar, som det härvidlag är fråga om, skall komma till det resultatet att det inte finns någon annan väg att gå än att man bifaller det föreliggande förslaget.

Det har under debatten i bevillningsutskottet också framkastats den tanken, att man skulle kunna undvika denna skatt genom att uttaga en allmän skatt på allt industribränsle, men jag tror jag vågar säga, att det var en dagslända som hastigt försvann.

Jag skall, herr talman, härefter be att få säga några ord om möjligheten att göra den uppdelning, som föreslås i en reservation och som herr Lindahl senast talade så varmt för. Skulle inte herrar motionärer och herrar reservanter ett ögonblick kunna tänka sig — med den kännedom de äga om sina respektive partivänner, som suttit i konsumtionsskatteberedningen — att också de hade ett intresse att här kunna medverka? Kunde man finna en väg, där man kan göra en annan gränsdragning än den som konsumtionsskatteberedningen ursprungligen gjorde, så skulle jag vara den förste att reflektera härpå. Jag kan för kammaren förklara, att herr Sandberg, som i detta fall närmast representerade sociala och religiösa synpunkter, vilka ju också i detta sammanhang borde komma med, kämpade in i det sista för att försöka finna en väg, där det var möjligt att göra en sådan uppdelning. Han måste emellertid ge npp, därför att det icke var möj-

ligt att göra en sådan gränsdragning.

Jag har under dessa diskussioner ställt spørgsmålet till åtminstone 20 representanter för folkrörelsernas och de religiösa och nykterhetsrörelsens press, om de kunde framlägga ett förslag, där man inte bara rörde sig med allmänna talesätt, att man vill det och det, utan ett förslag, som kunde ligga till grund för en lagstiftning i detta hänseende, men de ha efter övervägande nödgats förklara, att det icke var möjligt. Jag gratulerar de troende motionärerna och reservanterna till att kunna åstadkomma ett resultat, som nog överstiger mänskliga krafter. Man kan naturligtvis följa herr Lindahls funderingar — och konsumtionsskatteberedningen var några stunder inne på den linjen — att man skulle ha en statlig nämnd, som så att säga graderade de olika bladen. Lyckligtvis kommo vi hastigt ifrån detta, ty staten såsom övervakare av hur de eller de bladen fylla sin samhällsliga uppgift skulle kanske snarare än vi ana föra oss in på ett område, där en sådan statlig nämnd toge sig ytterligare ting före och vi således en vacker dag genom denna lilla oskyldiga blomma hade skapat den statliga övervakning, som också plägar kallas statlig censur. Man bör i detta sammanhang ha ögonen öppna icke blott för vad man tycker är lämpligt för ögonblicket utan också för vad som kan inträffa, om man nödgas bibehålla det, som vid första påseende i och för sig kan tyckas oskyldigt.

Jag medger, herr talman, villigt och gärna att den, som t. ex. vill skydda folkrörelsernas tidningar, kan tycka ungefär som en av mina kammar- och utskottskamrater tyckte 1940, när vi lade omsättningsskatt på bibeln och släppte dagspressen. Han sade vid detta tillfälle: »Nog är det upprörande att lägga omsättningsskatt på Guds ord och släppa Dagens Nyheter fri!» Jag förstår den saken ur hans synpunkt, men det är precis samma läge, när det gäller denna gränsdragning. Det är obehag-

Pappersskatt.

ligt, men man måste, även om det sker med svidande hjärta, släppa åtskilligt fritt, som man tycker man skulle vilja träffa, därför att gränsdragningen är omöjlig att göra på annat sätt. Jag kan säga herrarna, att vi ett ögonblick voro inne på att göra gränsdragningen så grov, att vi talade om allt tidningspapper, då vi plötsligt kommo underfund med att ett par av våra allra största tidskrifter hade övergått till att tryckas på tidningspapper. Ja, så enkelt är det! Det är detta som gör gränsdragningen så svår ur allmänt objektiva synpunkter. Ur subjektiva synpunkter är det ingen konst.

En tjänsteman i det kontrollorgan, som skall handha detta, gjorde häromdagen på hemställen en undersökning av 100 tidskrifter på kungl. biblioteket. Dessa tidskrifter hade alla av sina respektive organisationer uppgivits vara facktidsskrifter. Vad fick han för resultat? Jo, 20 procent av dessa facktidsskrifter kunde omedelbart överföras till nöjestidsskrifternas kategori, medan 40 procent voro så blandade, att det var svårt att urskilja, om de voro nöjestidsskrifter eller hade något med fackarbete att göra, men även där övervägde nöjesläsningen. Således, av dessa 100 facktidsskrifter var det endast 40 procent som med någorlunda säkerhet kunde sägas vara rena facktidsskrifter. Jag är säker på att om någon annan skulle göra en dylik subjektiv undersökning, skulle han komma till ett resultat, som ytterligare reducerade de verkliga facktidsskrifterna.

Men, mina herrar, det är icke fråga om att göra en subjektiv uppdelning. Det är icke jag, det är icke herr Lindahl, det är icke herr Larsson i Luttra, det är kanske ingen av denna kammarens ledamöter, som sysslat med dessa ting, som skall göra den. Det är staten som skall göra den objektivt, så rättvist som möjligt, och det är där som det stora frågetecknet sättes. Är det möjligt? Konsumtionsskattekommittén,

Kungl. Maj:t och bevillningsutskottet, som ingående diskuterat alla dessa ting, ha kommit till det resultatet, att det icke är möjligt att göra mer än en enda gränsdragning i detta fall, och det är gränsdragningen mellan nyhetspressen å ena och andra tidningar å andra sidan.

Det har sagts här och det har sagts även i utskottet, att man icke borde välja denna beskattningsform, därför att den kommer att fördyra vår bokläsning alldeles väldigt. Ja, mina herrar, vi hade ju nyligen en omsättningskatt, som vi kunna göra jämförelser med. Vi roade oss i konsumtionsskatteberedningen med att plocka fram en 10-kronorsbok, på vilken förut omsättningskatt utgick med 55 öre. Nu säger man, att den nya skatten kommer att bli ännu förfärligare. Denna skatt skall emellertid utgå såsom en viktskatt. Följaktligen var det mycket angeläget att få reda på, vad en sådan bok väger. Den vägde tre hekto. Pappersskatten föreslås utgå med 15 öre per kg. Tre gånger $1\frac{1}{2}$ öre är $4\frac{1}{2}$ öre. Om vi nu äro så gentila att vi, för att ingen orättvisa skall ske, fördubblar detta och alltså lägga på 100 procent, kommer det att bli ungefär nio öre i skatt mot förut 55. Jag måste säga, att den sortens argumentation, som man har använt emot det föreliggande förslaget, blir underligare och underligare ju mera man sysslar med den.

Herr talman! Summerar jag ihop vad jag här sagt kommer jag fram till att vill man uppnå en överbalansering av budgeten, finns det ingen annan väg att gå än att bifalla vad bevillningsutskottet här föreslår. Vill man icke detta, är naturligtvis avslagsståndpunkten given. Till dem, som ställt sig på reservanternas ståndpunkt i fråga om gränsdragningen, skulle jag vilja säga: är det så, att man vill ha en ny undersökning, må man ju laga den. Men det förefaller mig, som om det vore lika rimligt att avslå det hela som att be-

Pappersskatt.

gära en undersökning, som man på förhand måste vara på det klara med icke kan leda till något som helst resultat.

Herr talman! Jag ber att med anförande av dessa synpunkter få hemställa om bifall till vad bevillningsutskottet har föreslagit.

Herr OLSON i Göteborg (kort genmäle): Herr talman! Herr Olsson i Gävle påtalade i början av sitt anförande, att jag på nytt tagit upp den nu gamla diskussionen om umbärliga och oumbärliga varor och vad som eljest kan höra till frågan om dessa skatters inverkan på penningvärdet, och menade, att det skulle man lämpligen nu kunna utesluta.

Men, herr Olsson, fortsättandet av denna diskussion, som i alla fall visar exempel på hur regeringen och riksdagen snart sagt från månad till månad ändrat ställning, kan likväl vara nyttigt i det avseendet att den kan vara ägnad att minska något på den blinda respekt för riksdagens en gång fattade inställning, som herr Olsson i sitt anförande givit uttryck åt. Därav skulle återigen kunna dragas den slutsatsen, att det icke behövde vara så uteslutet som herr Olsson förmenar, att trots det riksdagen en gång tagit ställning till den allmänna omsättningsskattens avskaffande man i alla fall skulle kunna vinna den nuvarande riksdagens förståelse för en modifierad sådan, om det skulle bli klart att läget nödvändiggjorde detta.

Herr Olsson i Gävle förmenade, att det låg en motsägelse i att samma kritiker som talade om att umbärliga varor hade indragits i skattesystemet också gjorde sig till talesmän för en modifierad omsättningsskatt. Han tyckte att detta icke kunde gå ihop. Jag får svara på den saken, att principen om skatt på umbärliga varor är godtagbar och förståelig så länge den fullföljs. Men när man övergår till skatt på oumbär-

liga varor är det inte alldeles säkert att den metod, som regeringen använt sig av, vilken leder till en snedvridning av den produktiva verksamheten, är att föredraga framför en modifierad omsättningsskatt.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr LARSSON i Luttra (kort genmäle): Herr talman! Utskottets värderade ordförande tycks utgå ifrån att alla problem, som konsumtionskattberedningen icke har lyckats lösa, äro olösliga för tid och evighet. Det är uppenbart, att gränsdragningen kommer att bli svår. Även mellan nyhetstidningar och övriga tidningar kommer den icke att bli särskilt lätt att lösa. Hade det varit så, att vi hade ansett att problemet hade varit relativt lätt, skulle vi givetvis icke ha yrkat på en utredning, utan då skulle vi ha yrkat på direkt beslut att dessa tidningar skulle undantagas.

Herr Lindahl har redan varit inne på vissa definitioner. I motionen framhålls, att man kan utgå ifrån att tidningar och tidskrifter, som ägas eller helt eller delvis bekostas av folkrörelser och näringsorganisationer och som distribueras till dessas medlemmar såsom ett väsentligt led i organisationernas upplysningsverksamhet, äro så pass otvetydigt avgränsade, att denna gränsdragning eventuellt kan läggas till grund för ett undantag i detta fall.

Jag finner alltså i likhet med herr Lindahl, att problemet kanske är svårslöst men att det icke förefaller att vara olösligt.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Till den siste ärade talarren skulle jag bara vilja säga, att det enligt hans förslag blir en gränsdragning icke mellan tidningar utan i fråga om äganderättsförhållandena, som han

Pappersskatt.

således vill kasta in i detta sammanhang.

Jag har icke uttalat, att frågan är olöslig därför att konsumtionsskatteberedningen kommit till det resultatet, utan därför att alla, som hittills ha sysslat med frågan, ha kommit till samma resultat, även representanterna för de företag, som ev. skulle befrias från pappersskatten.

Låt mig sedan säga till herr Olson i Göteborg, att jag tror icke ett ögonblick på att herr Olson funderar på att denna riksdag skulle kunna komma fram till, som han säger, en modifierad omsättningsskatt. Det är nämligen orimligt att tänka sig att vi ovanpå de punktskatter, som vi genomfört i år, skulle lägga ytterligare en omsättningsskatt, även om den vore modifierad.

Sedan tror jag det är farligt att uttala sig så bestämt som herr Olson i Göteborg gjorde. Vi gamla frihandlare, som på sin tid slog mot högern, när det gällde dessa ting, äro medvetna om att ett hävdande i princip av herr Olsons i Göteborg ståndpunkt, att ingenting får komma att åvila de oundgängliga varorna, måste leda till en omprövning av vårt tullsystem. Jag gissar, att man får nog vara en liten smula försiktigare än vad herr Olson i Göteborg var i sitt sista anförande.

Herr JOHANSON i Norrköping: Herr talman! För något över ett år sedan beslöt riksdagen upphäva omsättningsskatten, som i runt tal inbringade 400 miljoner kronor om året, med den motiveringen att den hårt drabbade de mindre inkomsttagarna i vårt land och att man genom dess slopande skulle höja levnadsstandarden. Man genomförde även en skattereform, som skulle bidra till att höja småfolkets levnadsstandard. Dessa förnuftiga åtgärders betydelse blev dock icke långvarig. Årets riksdag har icke endast med sina beslut i fråga om de nya indirekta skat-

terna tagit tillbaka vad omsättningsskatten inbringade utan långt mera. Med pappersskatten, om vilken vi här i dag skola besluta, har riksdagen tagit ifrån det svenska folket i runt tal 500 miljoner kronor, d. v. s. 100 miljoner kronor mer än vad omsättningsskatten gav.

Därtill kommer, att dessa skatter draga med sig andra prisförändringar, så att den sammanlagda ökningen före årets slut säkerligen kommer att betydligt överstiga 500 miljoner kronor. Blir pappersskatten ett faktum, kommer den att medföra en höjning av priserna på livsmedel och andra oundgängliga varor så snart det finns förutsättningar för att industriens och handelns ökade utgifter kunna slå igenom i konsumentpriserna. Pappersskatten kommer alltså att påverka priserna på andra varor liksom bensinskatten har medfört en höjning av priset på bil- och bussresor och transporter över huvud taget. Pappersförbrukningen på enbart livsmedelsområdet utgör ungefär en tredjedel, d. v. s. 130 000 ton, av landets hela pappersförbrukning. Den nu föreslagna pappersskatten om 15 öre per kilo skulle således höja livsmedelspriserna med omkring 20 miljoner kronor.

Med denna kommentar till förslaget till förordning om pappersskatt och med utgångspunkt från den kommunistiska rörelsens principiella inställning till de indirekta skatterna, vilka alltid hårdast drabba de mindre inkomsttagarna, vill jag yrka bifall till vår motion i denna kammare nr 536, vari yrkas avslag på förslaget till förordning om pappersskatt.

Herr SANDBERG: Herr talman! Intresset för denna fråga tycks inte vara särdeles stort i kammaren i dag. Då jag haft tillfälle att delta i frågans behandling både i konsumtionsskatteberedningen och i utskottet, skall jag emellertid be att få säga några ord.

Denna skatt på papper är i likhet

Pappersskatt.

med åtminstone en del av de tidigare beslutade höjningarna av indirekta skatter ytterst obehaglig. Även pappersskatten kommer att innebära en belastning på konsumenterna och sannolikt också åtminstone i viss utsträckning på näringslivet. Det är ju nämligen tyvärr en öppen fråga, i vilken grad en indirekt skatt kommer att slå igenom i priset på den beskattade varan och sålunda får bäras enbart av konsumenten.

Denna sak är som sagt inte rolig utan tvärtom mycket tråkig, men jag har ändå — och jag tror jag kan tala för flertalet inom det parti jag tillhör — kommit till det resultatet, att man inte kan undgå att införa även denna skatt. Om man accepterat den principen, att man genom en skärpning av den indirekta beskattningen skall suga upp en del av köpkraften och på så sätt åstadkomma en överbalansering av budgeten i inflationsbekämpande syfte, är det svårt att avvisa det föreliggande förslaget. Då det är önskvärt att överbalanseringen blir så stor som möjligt, vore det enligt min mening orimligt att avstå från de nära 50 miljoner kronor, som pappersskatten beräknas inbringa. Det vore ju enkelt att bara säga nej till förslaget om pappersskatt, men jag tror inte det vore sakligt motiverat att göra det, såvida man inte kan påvisa, att olägenheterna skulle bli alltför stora.

Man har även nu talat om umbärliga och oumbärliga varor, men jag skall inte närmare gå in på den saken. Vi veta ju, att skärpningen av den indirekta beskattningen var avsedd att främst träffa mera umbärliga ting. Denna tanke har emellertid inte kunnat följas. Om man för att de influtna medlen skola komma upp till en någorlunda betydande storleksordning alltså måste beskatta även sådana varor, som kunna betecknas som oumbärliga, är det emellertid nödvändigt att iaktta stor försiktighet vid skattens

utformande. Detta var folkpartiets inställning i fråga om bensinskatten, och jag beklagar, att den inte vann riksdagens anslutning. För min del har jag den uppfattningen, att avvägningen i frågan om pappersskatten är ganska rimlig. Man har sökt gå fram med den nödiga försiktigheten för att det inte skall bli alltför tråkiga följder av den nya skatten.

Inom konsumtionsskatteberedningen hade vi från början diskuterat en skattesats, som låg mycket över den vi sedermera föreslog. Jag kände mig mycket olustig inför denna skattesats, men sedan det gjorts en omräkning av det belopp, som kunde beräknas inflyta genom de höjda indirekta skatterna, befanns det, att skattesatsen kunde sättas betydligt lägre. Medicinen blev därigenom något lättare att svälja. Genom att göra skatten lika för både papp och papper och uppbära den vid pappersbruken har man dessutom åstadkommit en enkel administrativ anordning. Den saken har ju tidigare betonats av herr Olsson i Gävle.

Den fördyring, som pappersskatten kommer att medföra, tror jag i många fall inte behöver bli alltför svår. Herr Olsson i Gävle har redan visat ett talande exempel på detta, och jag skall inte upprepa det, men det kan vara i viss mån belysande. I tidningspressen och på annat håll har det sagts, att pappersskatten skulle utgöra en fara för bildningen och kulturen, därigenom att böckerna skulle bli så mycket dyrare. Men om en bok, som kostar 10 kronor, blir 9 å 10 eller kanske bara 5 öre dyrare genom skatten, torde inte kulturen löpa någon större fara.

Jag kommer så till den kanske känsligaste frågan, nämligen frågan, huruvida det skall göras några undantag från beskattningen. Det finns ju här ett förslag, att från skatten skall undantas tidningspapper, som användes för tryckning av allmänna nyhetstidningar. Det är uppenbart att de all-

Pappersskatt.

männa nyhetstidningarna fylla ett stort behov, ja, att de äro oundgängliga för envar. Det finns alltså skäl att här göra ett undantag, och den gränsdragning, som föreslås, är också sådan, att den kan fixeras i en lagtext och tillämpas objektivt. Sedan blir det emellertid svårare, om man också skulle försöka undanta andra tryckalster, som man anser borde slippa beskattningen. Jag vill vitsorda vad herr Olsson i Gävle sade om att jag och även andra inom konsumtionsskatteberedningen voro ytterst ledsna inför tanken att somliga tidningar och tidskrifter, som representera rörelser vilka vi sätta högt, skulle träffas av denna skatt, under det att de dagliga nyhetstidningarna skulle gå fria. Vi diskuterade olika möjligheter att göra ett undantag, men vi kommo till det resultatet, att det tyvärr icke är möjligt att tänka sig någon annan gränsdragning än den som här föreslagits.

Nu säger t. ex. herr Larsson i Luttra, att eftersom konsumtionsskatteberedningen och bevillningsutskottet inte kunnat knäcka denna nöt, kanske det skulle lyckas, om man tillsatte en ny utredning. Jag tillåter mig emellertid starkt tvivla på detta. Jag vill betona, att det icke är möjligt — och det lär väl ingen kunna bestrida — att finna en objektiv grund för ett särskiljande av olika tryckalster, så att somliga beskattas och andra icke beskattas. Det är inte möjligt att finna någon regel, som kan skrivas in i en lagtext och entydigt tillämpas. Då återstår ingenting annat än att skapa ett organ, en domstol eller en nämnd, med uppgift att bestämma, vilka tidningar som skola undantas från skatten och vilka som skola drabbas av densamma. Finns det någon som tror att det är möjligt för en sådan nämnd att fatta beslut, som de intresserade parterna kunna vara tillnärmelsevis belåtna med? Jag tror det inte. Skall man undanta facktidsskrifter, då får man givetvis och jag vill

säga i första hand undanta tidningar, som representera religiösa och ideella rörelser, men man kommer då till gränsfall, där det blir omöjligt att säga, hur man rättvisligen bör handla. Fastän det sålunda tyvärr är omöjligt att från beskattningen undanta sådana tryckalster, som man ytterst gärna ville låta slippa beskattningen, måste man nöja sig med den uppdelning som skett och i övrigt söka tröst i det förhållandet, att skatten, såsom jag tidigare sade, är måttligt stor och därför kan antas icke bli alltför olycklig till sina verkningar, även om den i vissa fall kan bli kännbar nog.

Jag skall inte uppehålla tiden längre, herr talman. Särskilt herr Olsson i Gävle har ju mera utförligt berört även andra sidor av denna sak, t. ex. frågan huruvida pappersskatten kan ersättas med skatt på andra ting, såsom skor eller socker. Jag tror inte man skulle komma till ett bättre resultat på den vägen.

Då jag alltså anser, att vi måste använda alla möjligheter som stå oss till buds för att göra överbalanseringen av budgeten så stor som möjligt, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSSON i Bogla: Herr talman! Som motionär i denna fråga skall jag be att få säga några korta ord. Jag kan i allt väsentligt ansluta mig till vad en av reservanterna, herr Larsson i Luttra, och huvudmotionären i den motion jag undertecknat, herr Lindahl, tidigare yttrat, men jag vill tillfoga ytterligare några saker.

Jag har för min del svårt att utan reservation sanktionera det uttalande, som utskottet gör på s. 27 i anslutning till ett uttalande av finansministern och vari det heter, att utskottet »ansett det vara av väsentlig betydelse, att skattesatsen icke föreslås till högre belopp än 15 öre per kilogram. Den

Pappersskatt.

nya pålaga som genom en pappersbeskattning kommer att åvila facktidningar och facktidsskrifter torde på grund härav icke bliva alltför betungande.»

Jag undrar hur många av riksdagens ledamöter det är som undersökt, vilka betydande kostnader denna beskattning medför för t. ex. folkrörelserna. Jag skall ta ett par exempel för att visa, att skatten kommer att bli betungande. Svenska missionsförbundets tidskrift, Svensk veckotidning, har för närvarande en pappersförbrukning av 150 ton, och på detta skall det utgå en skatt av 22 500 kronor. Det kan väl med fog sägas, att detta blir en betungande pålaga för ett frikyrkligt samfund, som bygger på frivilliga insamlingar. Jag kan också nämna en annan kristen organisation, som arbetat i 20 år. Vi ha en tidning med samma format men med mindre sidantal. Organisationen har ungefär 4 000 medlemmar, och tidningen har en upplaga av omkring 8 000 exemplar. Tidningen förbrukar 15 ton papper, och skatten betyder för denna lilla organisation en kostnad av 2 250 kronor per år. Organisationen skulle inte ha kunnat bära de betydande förlusterna på sin tidning, om den inte skaffat sig ett tryckeri, där man trycker 12—14 andra tidskrifter, och det är detta tryckeri som nu får bära förlusten.

Det är enligt min mening ganska osympatiskt att lägga en så tung börda som här föreslås på folkrörelserna, vilkas arbete bäres upp av enskilda människors frivilliga arbete och offervilja. Om jag inte haft en sådan respekt för finansministern, vars skatteförslag jag efter fattig förmåga understött, och inte insett, hur allvarlig inflationsfaran är, skulle jag velat yrka avslag på denna enligt mitt sätt att se osympatiska skatt. Jag får nu nöja mig med att yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Näsgård m. fl., eftersom den väl ändå utgör en garanti för att skatten inte blir permanent. Det är ju all-

tid så med nya skatter, att det är lätt att få dem till stånd men svårt att avskaffa dem.

Herr Sandberg sade glädjande nog, att han ansåg denna skatt vara olustig. Herr Sandberg har ju haft det stora förtroendet att såsom sakkunnig delta i utredningen av frågan, och han känner sig väl därför bunden av vad de sakkunniga hittat på. Han talade här om svårigheterna att undanta andra tidningar än rena nyhetstidningar från beskattningen. Jag är emellertid ändå inte övertygad om att det skulle vara omöjligt att från skatten befria även facktidsskrifter och organ för folkrörelser. Vi ha ju t. ex. en nöjesskatt, som drabbar biograf-, teater- och revyförställningar men icke politiska möten, gudstjänster och nykterhetsmöten. Om man haft litet större vilja att gå den vägen, borde det inte vara så mycket svårare att åstadkomma en katalog över förströelsetidningar och nöjeslektyr än att fastställa en tulltaxa, vari tullbelagda varor uppräknas. Det skulle naturligtvis finnas gränssfall, och det kunde uppstå en del orättvisor, men de orättvisorna skulle vara mycket mindre än de, som den föreslagna utformningen av skatten skulle medföra.

Jag anser därför starka skäl tala för att frågan lägges under förnyad utredning och att man på allvar tar upp frågan om en skatt på den kolorerade pressen, och den skatten kan man göra hur kraftig som helst. Men att man nu skall beskatta folkrörelserna så hårt tycker jag är beklagligt. Jag anser att en av fördelarna med demokratien just är den, att den ger frihet för olika riktningar att arbeta för sina syften. Men denna frihet blir genom pappersskatten rätt allvarligt beskuren, och det blir ekonomiska svårigheter för folkrörelserna.

Jag skall, herr talman, icke upptaga tiden längre. Jag har endast med detta velat motivera, varför jag kommer att stödja den av herr Näsgård m. fl. vid

Pappersskatt.

utskottets utlåtande fogade reservationen.

I detta yttrande instämde herr *Hoppe*.

Herr **SANDBERG** (kort genmäle): Herr talman! Herr Gustafsson i Bogla har den tron, att svårigheterna att skilja tidningar av olika slag från varandra vid beskattningen icke äro oövervinnliga. Jag å min sida tror — och min tro är grundad på den kunskap jag fått vid detta ärendes behandling — att de icke kunna på ett tillfredsställande sätt övervinnas. För att konkretisera saken vill jag erinra om vad utskottet säger på sidan 27 i betänkandet: »Vad särskilt angår det av Föreningen Svensk fackpress framförda yrkandet, att en särskild restitutionsrätt skulle tillskapas, vill utskottet understrika, att sådana fall kunna förekomma, där det icke är möjligt att skilja mellan en facktidsskrift som samtidigt innehåller artiklar av förströelsekaraktär — dessa senare artiklar kunna för övrigt erhålla växlande utrymme i facktidsskriften från ett nummer till nästa — och en förströelsetidsskrift som tillika regelmässigt inför fackartiklar.» Detta är ett exempel på svårigheterna.

Sedan vill jag använda tillfället att säga, medan jag har ordet för replik, att jag för min del gärna skulle ha sett att man genom en mycket hög beskattning kunnat träffa vissa mera obskyra tryckalster, men att jag har fått ge avkall på detta önskemål.

Herr **KRISTENSSON**: Herr talman! Det har redan hållits många anföranden i denna fråga, och jag skall därför fatta mig helt kort. Jag vill bara erinra om några synpunkter, som jag anser väsentliga, när det gäller att bedöma frågan om pappersskatten.

Jag fäster stor vikt vid det förhållandet, att denna skatt lätt kan leda till motåtgärder från importländernas sida och kan vara ett exempel som ma-

nar till efterföljd. Konsumtionskatteberedningen har för sin del åberopat Danmark i detta fall. Vi importera en del papper, bl. a. från England, Holland och Belgien, och denna import skall enligt bestämmelserna påläggas beskattning. Men vi exportera givetvis mycket större kvantiteter papper och papp till dessa länder. Hela vår export av papper och papp gick i fjol upp till omkring 450 miljoner kronor. Motåtgärder kunna vidtagas av importländerna, och detta kan i så fall få ogynnsamma och menliga verkningar på vår export. Detta framhålles också av Svenska pappersbruksföreningen och dessutom av Stockholms handelskammare och Skånes handelskammare.

Vidare räknar jag det som en väsentlig nackdel, att en tung börda kommer att läggas på folkrörelserna genom att skatten drabbar föreningsorganen. Lika så går den ut över facktidsskrifterna inom näringslivet. Man måste nog räkna med att skatten icke helt slår igenom i konsumentpriserna utan delvis stannar inom näringslivet och därmed ökar omkostnaderna. Riksräkenskapsverkets inkomstberäkningar i fråga om de extra indirekta skatterna finnas intagna i bevillningsutskottets betänkande. När det gäller inkomsterna av bensinskatten räknar riksräkenskapsverket med en försäljning av 700 000 kubikmeter. Statsrådet Sträng upplyste i första kammaren i går, att försäljningen, sedan vissa justeringar skett i importplanen inom bränslesektorn, kan beräknas till ytterligare 100 000 kubikmeter och att den totala försäljningen alltså skulle bli 800 000 kubikmeter. Denna ökning kommer att tillföra statskassan ytterligare omkring 45 miljoner kr. eller ungefär lika mycket som den pappersskatt, varom nu diskussionen rör sig, beräknas ge. Man kommer sålunda därigenom fram till samma överbalansering som man vill åstadkomma med pappersskatten.

Nu kan man naturligtvis mot detta

Pappersskatt.

resonemang göra den invändningen, att inflationsgapet ytterligare har vidgats och att det därför kan vara värdefullt med en ökad överbalansering. Jag tror dock för min del, herr talman, att om man väger nackdelar och fördelar i denna fråga mot varandra, nackdelarna väga över.

Jag yrkar därför avslag på förslaget om pappersskatt och alltså bifall till den reservation, som är avgiven av herr Velandér m. fl.

Häruti instämde herr andre vice talmannen *Carlström*.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Åtskilliga, för att icke säga ganska många, av de talare, som hittills haft ordet i denna debatt, ha framhållit den ifrågasatta beskattningen såsom en beskattning bl. a. av tidskriftsväsendet i landet. Detta är alldeles riktigt. Den kommer att verka på det sätt, som exempelvis herr Gustafsson i Bogla nu senast har skildrat. Vi ha under de senaste åren i bevillningsutskottet många gånger grubblat på dessa ting. Välmenande människor ha försett oss med arbetsmaterial — det har motionerats om skatt på de kolorerade veckotidningarna och sådant — men vi ha tidigare avvisat förslagen därför att de kolliderat med den ständiga svårigheten att avgöra, vilket som är vilket och vem som är vem i detta sammanhang. Den svårigheten tycktes icke existera för herr Gustafsson i Bogla. Han ifrågasatte något slag av vad jag skulle vilja kalla för frireligiös tidningstaxa, vilken skulle upptaga sådana tidningar som äro anständiga och skulle vara skattefria, men varifrån andra tidningar skulle vara uteslutna. Detta är väl ändå ett tillvägagångssätt, som vi få akta oss för i vårt land. Jag vet väl, att i den katolska världen tillämpas det bekanta förfarandet, att hans helighet påven sätter vissa tidningar på index och därmed gör dem förbjudna. Men en sådan

ordning böra vi icke införa i Sverige.

Bevillningsutskottets ärade ordförande klarlade utförligt alla de svårigheter, som resa sig när det gäller gränsdragningen. Han frågade, vem som skulle göra denna gränsdragning. Det måste vara staten. »Men», ungefär så sade herr Olsson i Gävle, »hur skall staten kunna fungera i det sammanhanget?» Han ifrågasatte rent av statens förmåga att uppträda objektivt därvidlag. Jag kan, herr talman, icke låta bli att uttrycka min synnerliga tillfredsställelse över att bevillningsutskottets ärade ordförande åtminstone i ett sammanhang ifrågasatt statens förmåga att styra allt till det bästa för oss stackars människor, som leva och ha vår varelse i detta land. Det är ändå en liten behållning av den debatt, som hittills ägt rum.

Men, herr talman, detta ordande om gränsdragning mellan tidskrifter och andra publikationer är dock en periferisk omständighet i detta problemkomplex. Saken gäller andra och betydligt viktigare ting än det som väsentligen hittills upptagit intresset här.

Innan jag behandlar den sidan av saken, kan jag emellertid icke underlåta att fästa uppmärksamheten vid ett yttrande, som här fälldes av en ärad ledamot av bevillningsutskottet. Han talade om »sterilisering» av de medel, som beräknas inflyta genom denna beskattning. Jag kände det i någon mån som en chockverkan, när jag konstaterade, att en ledamot av bevillningsutskottet uppenbarligen levde i den föreställningen, att det är fråga om att sterilisera dessa pengar. Jag kan icke tänka mig, att det finns någon mer än han i denna församling, som hyser den uppfattningen. Det vore verkligen beklagligt. Finansministern har själv meddelat i den första debatt vi hade i riksdagen om de indirekta skatterna, att det icke ifrågasatts att sterilisera medlen. De skola användas till finansiering av utgifterna på kapitalbudgeten, varige-

Pappersskatt.

nom man slipper att låna de pengar, som man annars måste låna. Eller med andra ord: man tager in dessa skattemedel, uppsuger köpkraft som det heter, men man pumpar ut samma skattemedel via kapitalbudgeten och återför på den vägen samma köpkraft till marknaden. Det hela är en cirkelrörelse och ingenting annat.

Nu har man satt upp ett heligt tal för de indirekta skatterna, talet 500 miljoner. Varför nämner man precis siffran 500 miljoner? Ja, den frågan har ställts, men man har aldrig fått något svar på den. Det är ett lämpligt tal — det är egentligen det enda besked, som hittills har lämnats. Man kunde ha valt vilken annan siffra som helst, men man har valt 500 miljoner. Konsumtionsskatteberedningen sköt in sig på den siffran och har lämnat sitt sista betänkande, och därest riksdagen godkänner förslaget efter utskottets tillstyrkande, vilket väl är antagligt, kommer man till de 500 miljonerna och har nått det mål, man satte i fråga om budgetens överbalansering. Men sedan konsumtionsskatteberedningen avlämnat sina förslag, har åtskilligt inträffat. Bl. a. har det inträffat, att vi i lördags fått de nya inkomstberäkningarna. Vad visa dessa, herr talman? Jo, de visa bland mycket annat, att för att nå siffran 500 miljoner i överbalansering behövs ingalunda någon pappersbeskattning. Målet uppnås ändå på grund av de utomordentligt starkt flödande statsinkomsterna. Jag skulle vilja rekommendera kammarens ledamöter att närmare studera det intressanta aktstycke, som kallas för Kungl. Maj:ts proposition nr 286 angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1948/49. Det är ett värdefullt aktstycke ur många synpunkter, bl. a. ur en synpunkt, som jag tycker att man särskilt bör fästa kammarens uppmärksamhet vid. Det upplyses att driftbudgeten nu omsluter ett belopp på över 5 000 miljoner, noga räknat 5 014 518 400. Man får säga, att det

är ganska käckt marscherat med hänsyn till våra rätt begränsade resurser och vår icke alltför överväldigande folkmängd. Men vi skola icke därför att vi kommit fram till en sådan milstolpe i vår ekonomiska historia glömma de andra siffror som förekomma i denna proposition. Där meddelar finansministern, att han uppskattar budgetöverskottet för nästa budgetår till 576 miljoner. Där ligga alltså 76 miljoner ovanför de 500, som konsumtionsskatteberedningen under herr Adolv Olssons fasta och säkra ledning kommit fram till. Men det stannar icke vid den siffran, ty man kommer ända upp till ett budgetöverskott på 591 miljoner under vissa förutsättningar. Det är bensinskattemedlen, som komma till, men den ökning genom bensinskattemedlen på 15 miljoner, som härvid kommer i fråga, kommer att behöva tagas i anspråk för att täcka merkostnaderna för vänderhållet, och därför stannar finansministern vid en överbalansering av 576 miljoner. Jag tycker, att man skulle vara ganska tillfredsställd, när nu ödet har fogat det så, att man blivit bönhörd över hövan. Ur budgetbalanssynpunkt behövs alltså icke denna pappersbeskattning.

Mot konstruktionen av beskattningen tror jag, att man har anledning att rikta ganska vägande erinringar. Jag skall försöka göra ett par påpekanden.

Konsumtionsskatteberedningen har förordat — och utskottet har slutit upp på samma linje — att, som det heter, av skatten betingade merkostnader inom produktion och distribution skola slå igenom i konsumentpriserna. Om skatten icke skall förfela sitt ändamål, är det ofrånkomligt att denna princip konsekvent upprätthålles och att erforderliga direktiv i sådan riktning meddelas priskontrollnämnden. Men nu kommer ett men i detta sammanhang: så vitt jag kan förstå är det uppenbart, att en pappersskatt med ett sådant syfte är behäftad med påtagliga tekniska

Pappersskatt.

brister. Jag skall söka visa ett par av dem. För det första torde det stå klart, att skatten vid den föreslagna skattesatsen visserligen kommer att representera i och för sig betydande merkostnader för åtskilliga företag både inom industrien och inom andra näringar. Men, även om detta alltså är fallet, kommer den likväl per produktenhet ofta att bli så relativt obetydlig, att den icke i och för sig kommer att anses utgöra skäl för en prisförhöjning. I den mån skatten kommer att slutligt få bäras av företagen inom det ena eller det andra ledet innebär detta en direkt orättvisa. Dessutom försvinner den köpkraftsuppsugande effekt, som man talat så mycket om, eftersom priserna icke höjas utan kostnaderna få bäras av andra än konsumenterna. Då har man icke nått målet.

Men saken har också en annan sida. Man kan tänka sig fall — helt säkert ganska många — då skatten blir så kännbar för företagen, att en mätbar kostnadsstegring per produktenhet kan påvisas. Då nödgas naturligtvis företagen inom alla produktions- och distributionsled, som beröras av skatten, ansöka om sådana prisförhöjningar som kunna anses motiverade. Hur skall detta gå till? Priskontrollnämnden skall då taga ståndpunkt till detta. Enbart inom den grafiska industrien och övriga pappersbearbetande industrier rör det sig om, så vitt jag kunnat utröna, hundratals företag och tusentals olika artiklar. Även en mångfald andra företag inom olika branscher, särskilt sådana som äro beroende av att ha relativt dyrt emballage för sina varor, bli kännbart berörda av skatten. Att kalkylera inträdde kostnadsökningar kommer naturligtvis i sådana fall att kräva ett omfattande arbete icke blott vid företagen utan framför allt hos priskontrollnämnden, om kalkylerna och utredningarna skola ha något värde. Jag skulle vilja ställa den frågan till bevillningsutskottets ordförande: Har man förvissat sig

om att priskontrollnämnden över huvud taget är kapabel att göra detta med nuvarande personaluppsättning och med de resurser, över vilka den för närvarande disponerar? Jag har det intrycket, att nämnden icke kan gå i land med den uppgiften.

Här har också talats om att skatten skulle vara av tillfällig karaktär. Jag observerade att, när en föregående talare nämnde detta, drog ett soligt leende över kammaren. Och jag kan förstå det leendet. Det är så många uttalanden från bevillningsutskottet under de senare åren, som ha försetts med denna lilla krusidull: skatten är av tillfällig karaktär. Jag kan icke tänka mig att någon tager detta riktigt på allvar. Jag har för egen del mycket svårt att göra det, och jag skulle verkligen vilja inbjuda bevillningsutskottets ärade ordförande till ett vad — inom måttliga gränser med hänsyn till våra ömsesidiga begränsade resurser — om att vi vid nästa års riksdag få en proposition om denna skatt, att i den propositionen står och att bevillningsutskottet kommer att skriva: denna skatt skall vara av tillfällig natur. Det komma vi att få fortsätta med under årens mångfald. Det går till på det sättet i detta hus numera.

Jag har, herr talman, icke anledning att ytterligare gå in i detaljkritik av förslaget. Här har redan sagts ganska mycket om saken. För mig är det väsentliga, att skatten ur budgetöverbalsanseringssynpunkt icke är erforderlig. Därefter kommer, att den är så illa konstruerad, att det finns fog för, så vitt jag förstår, mycket bärande erinringar.

Jag skulle vilja säga och därmed sluta mitt korta anförande, att bland alla de skatter, som på löpande band ha tillverkats av årets riksdag, är denna den ur både penningpolitisk, näringspolitisk och icke minst teknisk synpunkt allra svagast motiverade. Jag brukar icke vara den, som här i kammaren tager till stora ord, men jag tve-

Pappersskatt.

kar knappast, herr talman, att beteckna pappersskatten skattetekniskt sett som ett monstrum. Den kommer i tillämpningen att förorsaka ett omfattande trassel. Den kommer att leda till mycket missnöje hos vidsträckta befolkningsgrupper, som icke utan anledning känna sig orättvist behandlade. Vi ha under debatten från representanter för vad vi kalla för de stora folkrörelserna redan fått vittnesbörd om hur reaktionen verkar på det området. Slutligen — och med detta kan jag sätta punkt — är pappersskatten ur synpunkten av budgetens överbalansering, sedan de nya inkomstberäkningarna gjorts, icke behövlig.

Med vad jag anfört ber jag att få yrka avslag på den kungl. propositionen, d. v. s. bifall till den reservation som är framförd av herr Velander m. fl.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Det skulle vara inbjudande att anta vadslagningen med herr Hagberg i Malmö, men utgångsläget är ju felaktigt. Vi ha inte sagt, att denna skatt skall upphävas nästa år utan att den är av tillfällig art. Så länge vi befinna oss i nuvarande läge måste den nog bibehållas. Jag skulle emellertid vilja slå vad med herr Hagberg om att ifall den där eventuella nya majoriteten kommer till stånd i andra kammaren nästa riksdag, så kommer den att vara tacksam för att få upptaga den skatt, vi genomföra nu i år, även i nästkommande budget.

Låt mig sedan, herr talman, bara säga ett par ord. Jag vill säga till min vän herr Gustafsson i Bogla, att det nog inte är lika lätt att göra en förteckning över tidningar och tidskrifter, som skola skattebeläggas, som att göra en tulltaxa. Herr Gustafsson skall komma ihåg, att en sådan förteckning måste liksom tulltaxan underställas kamrarnas beslut. Vi skulle således bli

nödsakade att avgöra, om det i denna förteckning skall finnas den eller den tidskriften, och vi ha nog så många olika uppfattningar, att jag är rädd för att det skulle bli ett arbete, som skulle överstiga våra krafter.

Herr Hagberg uttalade sin förvåning över att jag tvivlar på statens möjligheter att styra på alla områden. Jag kan glädja honom med att säga, att det finns rätt många områden, där jag anser att staten skall hålla fingrarna borta. Om det kan bereda honom någon glädje, erkänner jag det oförbehållsamt. Men, herr talman, jag skulle i detta sammanhang också vilja säga, att jag tror, att herr Hagbergs resonemang om den överbalanserade budgeten står i dålig överensstämmelse med det ekonomiska läge, i vilket vi befinna oss. De 500 miljonerna har jag aldrig betraktat som ett heligt tal. Jag har tvärtom i remissdebatten vid detta års riksdag sagt, att jag anser det vara ett minimum, och jag beklagar djupt, att det inte är möjligt att komma fram till att de ökade utgifter som nu följa och täckas av ökade inkomster och som uppgå till över 200 miljoner kronor inte också skulle kunna användas till överbalansering. Då hade vi nämligen, herr Hagberg, haft en överbalansering av budgeten på ungefär 800 miljoner kronor, när vi sluta denna riksdag. I så fall hade vi kunnat säga, att vi gjort ett verkligt allvarligt försök att så långt det stött i vår förmåga rädda penningvärdet.

Herr GUSTAFSSON i Bogla (kort genmäle): Herr talman! Jag ber att till min värderade partivän herr Olsson i Gävle få säga, att även om det skulle bli debatt i kammaren om vilka tidningar som skulle skattebeläggas, verkar det inte avskräckande på mig. Det blir dock ett beslut, där majoriteten bestämmer vilka tidningar det blir. Man får i alla fall frågan avgjord.

Pappersskatt.

Till herr Hagberg i Malmö vill jag säga, att jag vet inte vad påven har att göra med den pappersskatt vi besluta i svenska riksdagen. Här har inte förelagt något förslag om att förbjuda tidningar och tidskrifter. Sedan vill jag reagera mot uttrycket frireligiös taxa. Vad är frireligiös? Det är ett ord som jag inte anser vara lämpligt. Jag skulle vilja säga frikyrklig. Jag vill emellertid erinra herr Hagberg om att hans egen partivän herr Wiberg i Malmö, som inte är frikyrklig och sålunda inte har den belastningen i herr Hagbergs ögon, häromåret väckte en motion om skatt på den kolorerade veckopressen, i vilken motion han också föreslog en katalog. Jag är sålunda i gott sällskap med affärsjuristen herr Wiberg i Malmö.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Jag har ingen anledning bestrida riktigheten av herr Olssons i Gävle teckning av det aktuella läget. Man kan för visso säga, att det är mycket dåligt. Jag skall inte ingå på varför det är så. Jag skall inte ingå på frågan om var man skall lägga ansvaret för att det är så dåligt. Att det skulle vara så dåligt, att vi skulle behöva en överbalansering av budgeten med 800 miljoner kronor, tillåter jag mig emellertid att tvivla på. Men herr Olsson har ju bättre förbindelser med kanslihuset än jag, och när han säger att läget är så mycket sämre än jag trott, har han kanske rätt och jag fel. Jag beklagar detta förhållande ur landets synpunkt.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga herr Hagberg i Malmö, att det bör väl inte vara obekant, att konjunkturinstitutets chef i ett föredrag i januari månad i Örebro uttalade den meningen, att en överbalansering av budgeten med 500 miljoner kronor vore alldeles för låg

och att en överbalansering av närmare en miljard kronor vore nödvändig för att uppnå ett någorlunda tillfredsställande resultat.

Herr von SETH: Herr talman! Vad beträffar de frireligiösa tidskrifterna, som herr Gustafsson i Bogla berörde i början av sitt anförande, ger jag honom rätt och ansluter mig i den delen till hans yrkande. Däremot kan jag inte ansluta mig till den slutsats han kom till. Som den trogne regeringsadjunkt han är, uttalade han sin stora respekt för finansministern. Han uttalade sin lojalitet för denne, och därför utmynnade hans anförande i ett yrkande om bifall till den kungl. propositionen.

Herr talman! Man får hoppas, att debatten lider mot sitt slut. Jag brukar inte uppta kammarens tid så länge, men jag vill konstatera, att vi kommit i ett läge, där vi fått ett erkännande av herr Olsson i Gävle, bevillningsutskottets ärade ordförande, att mycket pengar behöva tillföras statskassan, och siffran 500 miljoner, som förut varit sakrosankt, tycks nu trissas upp till 800 miljoner kronor. Skall man hålla på att lägga skatt på än den ena varan, än den andra, blir det aldrig ett slut. Vår representant i konsumtionsskatteberedningen har bl. a. pekat på just faran av punktbeskattning. Enligt min åsikt äro vi inne på farliga vägar, då vi lägga skatt på olika varor, av vilka många inte äro umbärliga utan oumbärliga. Denna anmärkning gäller t. ex. bensinskatten. Vi måste göra klart för oss, att här behövs sparsamhet, reda i finanserna och en ny finansminister. Framför allt behöver produktionen ökas, vilket säkerligen nu ifrågavarande beskattning ingalunda är ägnad att främja.

Här har förut talats om att denna beskattning kommer att lägga stora bördor på konsumenterna. Jag vill i det sammanhanget erinra kammaren om att

Pappersskatt.

Kooperativa förbundet i sitt yttrande motsätter sig en beskattning av denna höjd. Jag kan nämna några exempel på den kostnadsökning vissa industrier komma att få vidkännas genom denna skatt på konsumtion av papper. För sockerindustrin kommer den att motsvara en kostnadsökning av 1,2 miljoner kronor. För byggnadsverksamheten, vars kostnadssumma nått en oerhörd höjd och enligt allas vår mening måste bromsas, kommer den att medföra en merkostnad av en miljon kronor bara på grund av den kostnadsökning cementindustrin får vidkännas för papperssäckar. För takpappsindustrin innebär den en höjning av fyra å fem procent. Jordbrukarna drabbas som vanligt kännbart. De få nämligen en hård släng av denna beskattning i form av ökade kostnader för skördegarn. Kostnaderna för denna tillverkning kommer enligt vederhäftig uträkning att ökas med cirka tio procent. För superfosfatindustrin, som har en pappersförbrukning av 4 500 ton, kommer den att medföra en kostnadsökning av cirka 700 000 kronor. Konsumtionskatteberedningen har, som förut sagts, utgått från att merkostnaden av pappersbeskattningen skall slå igenom i konsumentpriserna. Nu är det givetvis inte sagt, att detta på alla områden kommer att bli fallet, men det är mycket troligt, att skatten på många områden kommer att slå igenom på detta vis.

Anledningen till att jag, herr talman, begärt ordet är den, att jag tillhör ett län, där skogen och skogsindustrin ha oerhörd stor betydelse. Skogen och förädlade produkter av denna tillförde vårt land under 1947 mer än hälften av hela vårt exportvärde. Inom Jönköpings län är mer än hälften av all arbetskraft sysselsatt vid skogsavverkningar och vid de många företagen för förädling av skogsprodukter, tillverkning av pappersmassa, papper och papp, sågade varor o. dyl. Inte minst för arbetarbe-

folkningen i Jönköpings län skulle nog vid en lågkonjunktur svårigheterna bli större än annars, om den nyckelindustri på vår exportmarknad, som massaindustrien utgör, belastas med en skatt sådan som den nu föreslagna.

Vidare är att märka, att vårt land även importerar papper, om också inte så stora kvantiteter. Det är fråga om vissa sorters papper som vi importera från länder, vilka samtidigt äro köpare av svensk papp och svensk pappersmassa. Det är säkerligen inte att göra sig skyldig till överdrift att tro, att det föreligger risk för att man, om man utomlands finner, att Sverige belägger konsumtionen av papper med en avsevärd skatt, också kan, när Sverige exporterar dessa varor, belägga dem med en importavgift i dessa länder, som man tror, att pappersindustrin skall kunna bära. Jag är, herr talman, inte ensam om denna farhåga, utan den har också bränslekommissionen funnit anledning uttala. Men utskottet har inte velat gå med på något resonemang i denna fråga. Som herr Hagberg i Malmö framhållit, torde den nu föreslagna skatten ingalunda bli tillfällig. Just därför föreligger enligt min mening en oerhörd fara för att en av våra viktigaste industrier skall kunna bli varaktigt hämmad genom att vår export av papper och papp kommer att bli hindrad på grund av eventuella importavgifter i andra länder.

Därtill skulle jag, herr talman, vilja sluta med att säga, att jag anser att vi ha kommit därefter, att vi måste sätta stopp för statsingripanden som komma än på det ena, än på det andra området, och komma enstaka, så att man inte kan överblicka situationen. Det blir produktionshämmande och kommer att resultera i ett statsdirigerat samhälle, som vi inte önska ha utan måste komma bort ifrån. Jag yrkar bifall till den reservation som är avgiven av herr Velanders m. fl., i vilken yrkas avslag på den kungl. propositionen.

Pappersskatt.

Herr GUSTAFSSON i Bogla (kort genmäle): Herr talman! Det kanske inte varit nödvändigt att jag begärt ordet för replik till herr von Seth, men med anledning av att han sade, att jag av hänsyn till finansministern yrkat bifall till propositionen, vill jag framhålla, att jag i själva verket yrkade bifall till reservationen av herr Näsgård m. fl., vilket inte är precis samma sak. Jag hoppas nämligen, att skatten inte skall bli av permanent karaktär.

Herr SEVERIN i Gävle: Herr talman! Då jag har för avsikt att rösta emot den kungl. propositionen, skall jag med några ord be att få motivera min ståndpunkt.

Jag delar helt och fullt den meningen, att det i dagens ekonomiska situation är nödvändigt att överbalansera budgeten med de föreslagna 500 miljonerna, även om jag anser, att man kan vara tveksam huruvida den väg som valts, som ju innebär punktbeskattning, är så lämplig. Jag har tidigare röstat för alla de punktbeskattningar som kammaren har beslutat. Jag vill alltså i detta sammanhang inte göra några invändningar mot strävandena att suga upp köpkraft.

Vad beträffar den föreslagna pappersbeskattningen kan jag inte biträda bevillningsutskottets hemställan av skäl som jag skall be att med några ord få beröra. Jag tror inte, att skatten kommer att få en antiinflationisk verkan. Samma uppfattning har framförts tidigare under denna debatt. Av de skatter vi hittills beslutat ha tobaksskatten, spritskatten och nöjesskatten verkat direkt köpkraftsindragande. Dessa skatter ha träffat konsumenterna direkt. Vad beträffar bensinskatten äro verkningarna genast litet mera tveksamma. Bensinskatten har dock slagit igenom i lastbilarnas och personbilarnas taxor, vartill kommer att bensinskatten träffar privatbilismen direkt och alltså kan sägas vara köpkraftsuppsugande. Ben-

sinskatten kommer alltså åtminstone i viss mån att fylla den roll som man avsett med denna punktbeskattning. Men hur den föreslagna pappersskatten skall kunna få någon effekt i inflationsbekämpande syfte har jag svårt att förstå. Om man bortser från det papper, som åtgår till statens tryck och till de fria läroböckerna, där staten med den ena handen får betala vad staten med den andra handen tar in, kommer väl skatten, såvitt jag förstår, att till mycket stora delar verka på det sättet, att den kommer att belasta olika företags omkostnadskonto, och den kan alltså inte slå igenom i priset. Personligen har jag ingenting emot att man belastar företags omkostnadskonto, men avsikten med skatten har väl, såvitt jag förstår, inte varit denna.

Jag vill ge ett exempel på vad jag menar. Jag har svårt att föreställa mig, att priskontrollnämnden kommer att medgiva, att exempelvis Nordiska Kompaniet eller PUB får höja utförsäljningspriserna på skor, därför att man höjer priset på omslagspapperet med 15 öre per kilogram. Jag har också svårt att förstå, hur skatten på det papper näringslivet använder i form av blanketter, kuvert och reklamtryck skall kunna slå igenom i varornas pris, för den händelse man nämligen i fortsättningen vill ha en prisstegring som ligger under kontroll. Lyckas inte detta, så bidrager ju den här föreslagna skatten bara till att ytterligare stimulera inflationen. Jag vill även ge ett exempel på detta. Låt oss anta, att en förädlingsindustri, ett tryckeri eller liknande företag skulle höja sina priser med mer än de 15 öre per kilogram som skatten utgör, en sak, som inte kan kontrolleras av priskontrollnämnden i något avseende. Skatten skulle ju då bidra till att främja en okontrollerad prisstegring, vilket inte ur några synpunkter kan anses vara önskvärt.

På ett par områden kommer skatten kanske att få den genomslagskraft som

Pappersskatt.

man räknar med. Det gäller t. ex. säckar och i någon mån kartonnage. Skatten kommer dock här att träffa mycket försörjningsviktiga varor såsom livsmedel, cement och konstgödning, vilket ju inte ur folkförsörjningssynpunkt kan hälsas med någon större tillfredsställelse. Effekten av skatten kommer alltså enligt min uppfattning att bli, att staten visserligen tillföres de 48 miljonerna minus de miljoner som belöpa på papper, som staten själv förbrukar, men att någon uppsugning av köpkraft i större omfattning inte kommer att ske.

Risk föreligger däremot för att den föreslagna skatten kan få handelspolitiska konsekvenser, såsom tidigare påpekats av flera talare. Skatten avses omfatta inte bara det papper som vi tillverka inom landet utan även det papper som vi importera. En skatt på det papper som vi t. ex. köpa från England, visserligen små kvantiteter, kan leda till att engelsmännen komma att svara med samma åtgärd beträffande det papper, som vi exportera dit. Det bör kanske i detta sammanhang erinras om den strid, som på 1930-talet fördes ifrån svensk sida emot papperstullar och pappersacciser ute på våra olika världsmarknader. Det förhållande, som rådde under 1930-talet och som var en hämsko på svensk pappersindustri, önskar väl inte någon av oss tillbaka. Det skulle ju betyda, att den svenska pappersindustrien på nytt skulle få svårigheter att kämpa med på sina världsmarknader.

Papper är i dag en av våra viktigaste exportprodukter tillsammans med trävaror och cellulosa. Dessa tre produkter utgöra just nu hälften av hela vår export och litet till. Vårt land är också i den situationen, att vi på alla sätt måste främja exporten. Papper jämte trävaror och cellulosa måste i fortsättningen bli de produkter, på vilka det svenska välståndet skall vila. Och då anser jag att man i dagens situation inte skall äventyra detta på något sätt.

Här stå kanske större värden på spel än de 48 miljoner kronor, som man kan vinna genom den föreslagna skatten. Bränslekommissionen, som har haft att yttra sig över detta förslag, har understrukit risken för en reciprok verkan av denna skatt.

Jag vill också till sist säga ett par ord om papperspriset på den svenska marknaden. Det är riktigt att vi här i landet ha ett billigt papper, billigare än någon annanstans ute i världen. Medan ett ton papper av en viss kvalitet i Sverige kostar 700 till 800 kronor enligt de stoppriser som finnas, får man för samma kvalitet vid export kanske 1 200 kronor. Men å andra sidan måste det sägas, att vissa papperskvaliteter, som säljas på den svenska marknaden, måhända säljas till direkt förlustbringande priser och att pappersbruken i stället genom existerande avtal och regleringar ha fått en kompensation i fria exportpriser. Prisdifferensen på cellulosan, som utgör råvaran vid pappersframställning, är proportionsvis lika stor. Det har alltså för myndigheterna erbjudit mycket stora svårigheter att under de tre år som gått sedan freds slutet och sedan exportpriserna började stiga finna de lösningar, som ha möjliggjort för oss att ha detta billiga papper. Nu skulle man genom den föreslagna skatten i viss mån pressa upp det svenska papperspriset i riktning mot världsmarknadspriset.

Det förslag som här föreligger kan också i någon mån komma att rubba de åtgärder, som under de senaste åren ha vidtagits på detta område. På s. 16 i propositionen nr 264 angående prisutjämningsavgifter finns också det avtal redovisat, som bränslekommissionen träffat med pappersindustrien och som Kungl. Maj:t godkänt. I detta avtal ingår en reservation ifrån industriens sida för den händelse pappersskatt skulle komma att beslutas. En liknande reservation finns i avtalet mellan cellulosaindustrien och pappersindustrien.

Pappersskatt.

Den föreslagna skatten, som är en viktsskatt, kommer såvitt jag kan förstå att verka på rätt olika sätt. Jag vill bara ge ett par exempel. På ett kilogram wellpapp kommer skatten att uppgå till 50 procent av priset. Men när det gäller ett kilogram presspapp har skatten sjunkit till 12 procent, och på ett kilogram matrispapp utgör den endast tre procent. Jag anser att skatten genom att den är en viktsskatt och icke en värdeskatt blir i viss mån orättvis.

Herr talman! Då jag anser att denna skatt icke kommer att få den effekt, som man vill vinna med densamma, kommer jag att rösta för avslag på propositionen.

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Jag har deltagit i konsumtionsskatteberedningens behandling av denna skatt såväl som av de tidigare beslutade konsumtionsskatterna, men jag var förhindrad att vara med om utskottsbehandlingen av ärendet. Jag skall därför tillåta mig att med några ord deklarerar min inställning till frågan. Jag kan göra detta genom att hänvisa till den reservation, som jag fogat till det första utlåtandet från konsumtionsskatteberedningen, där jag utförligt och i olika punkter angav min inställning till hela detta frågekomplex.

Jag vill erinra om att jag därvid i första hand framhöll, att jag ansåg det vara olämpligt att gå vägen över punktskatter och att jag för min del hade föredragit, att man begagnat sig av allmänna skatter, när man nu i penningpolitiskt syfte skulle försöka att draga in köpkraft. Det var icke möjligt att i konsumtionsskatteberedningen vinna gehör för den tanken, och det visade sig sedan inte heller möjligt i riksdagen. I det sammanhanget är det av ett visst intresse att iakttaga, hur en förskjutning har ägt rum i uppfattningen beträffande beskattningen av umberliga och oumberliga varor, något som

tidigare har varit på tal i dag. Jag skall emellertid inte nu närmare gå in på den saken. Men i denna min första reservation, som sedan har varit med hela vägen, både i tidigare utskottsbetänkanden och i konsumtionsskatteberedningens sista utlåtande, framhöll jag också, att en förutsättning för mitt biträdande av positiva förslag även när det gällde punktskatter var, att den indragna köpkraften verkligen skulle steriliseras, att man alltså genom densamma skulle försöka åstadkomma någonting ur penningpolitisk synpunkt, och att vi skulle få ett program för de penningpolitiska åtgärderna i antiinflationär riktning.

Dessutom framhöll jag i samma reservation att jag när det gällde punktbeskattning ansåg det olämpligt att beskatta sådana varor, som ingingo i omkostnadsledet i produktionen. Med den motiveringen yrkade jag avslag på bensinskatten, och samma motiv kan naturligtvis anföras när det gäller en beskattning av papper. Att jag likväl varit med om ett positivt förslag i det avseendet, dock forfarande med den allmänna reservation, som jag tidigare har antytt, berodde på att jag ansåg att åtgärder i penningpolitisk riktning måste vidtagas.

När man började skärskåda vilka alternativ, som då stodo till buds, föreföll det mig, att de andra förslag, som förelågo till prövning, voro av betydligt olämpligare slag än en skatt på papper. Herr Olsson i Gävle har redan berört några av dessa förslag. Bland annat var det ju fråga om en beskattning av skor. Alldeles oavsett de betydande svårigheter, som skulle uppstå rent tekniskt genom att applicera en skatt på skodon, ansåg jag det vara en smula groteskt, om statsmakterna skulle skatte lägga ett produktionsområde, som de på en annan väg rätt väsentligt subventionerade. Hudimporten åtnjuter nämligen en statlig subvention. Det skulle ju ha uppstått en mycket egendomlig situation om riksdagen skulle ha beslu-

Pappersskatt.

tat skattelägga en vara, som samtidigt subventioneras. Om man önskade höja prisnivån på detta varufält i syfte att minska den s. k. inflationsklyftan, borde man ju i stället kommit till det resultatet, att subventionerna skulle tagas bort. Vid den prövning, som ägde rum inom konsumtionsskatteberedningen, fann jag som sagt de övriga förslagen till beskattning mindre tilltalande, och även om många skäl talade emot ett accepterande av en beskattning på papper, så biträdde jag ett positivt förslag, som utgjorde en kompromiss i fråga om skattesatsen. Enligt det först framförda förslaget skulle skattesatsen utgöra 30 öre per kilogram och enligt det slutliga förslaget 15 öre. Jag tillfogade emellertid därvid samma reservation, som jag tidigare hade gjort till det första betänkandet och som jag här nyss redogjort för.

Förhållandet är alltså det, att vi i dagens situation sakna ett program ifrån regeringen beträffande penningpolitiken. Under hela riksdagen har ett sådant program efterlysts. Här ha vi fattat beslut bitvis om konsumtionsskatter och andra åtgärder, och hela tiden ha vi fått veta att dessa beslut skulle ingå som ett led i en plan för att stabilisera vårt penningvärde. Men vi ha ännu inte fått se hur den planen ser ut, och jag börjar på att starkt betvivla, att en sådan plan över huvud taget finns. Man har desto större anledning att betvivla detta, då man ser vilka underliga saker som ske på det här området. Här skola vi nu i dag fatta beslut om ytterligare höjda skatter, därför att man vill bygga upp prisnivån och därmed minska inflationsklyftan. Men samtidigt är det ju meningen att återinföra redan avskaffade subventioner. Jag har, herr talman, förfärligt svårt att nu vara med i galoppen. Samtidigt som man strävar efter att minska köpkraftsoverskottet genom att plocka in pengar till statskassan genom beskattning drar man åt andra hållet genom att staten skall be-

tala subventioner för att hålla nere prisnivån. Jag tillåter mig fråga: finns det någon möjlighet att komma fram till en balans, om man skall handla på det sättet? Det förefaller mig i stället vara så, att om man vill bygga upp prisnivån, så kan det i många fall vara mera motiverat att företaga en mera naturlig prishöjning, som samtidigt kan bli en stimulans för produktionen. Ty få vi fram mera varor, minskas också klyftan mellan penningtillgång och varutillgång.

Jag konstaterar alltså, herr talman, i dagens situation, att den efterlysta planen alltså saknas. Jag finner vidare att de åtgärder, som regeringen rekommenderar riksdagen, den ena dagen peka i den ena riktningen och den andra dagen i den andra riktningen. Jag biträdde ett positivt förslag i konsumtionsskatteberedningen under förutsättning att man skulle infoga den nya skatten som ett led i åtgärder för sterilisering av köpkraftsoverskottet. Jag har inte sett några tecken på att denna förutsättning kan fyllas. I dagens läge, herr talman, avstår jag från att ställa något yrkande.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr MALMBORG i Stockholm: Herr talman! Den nu föreslagna skatten på papper och papp med 15 öre per kilogram drabbar de grafiska facken hårt, eftersom dessa tidigare ha att kämpa med svårigheter på grund av pappersransoneringen. I skrivelse den 25 mars 1948 konstatera de grafiska fackförbunden, att 600 personer redan fått lämna sina anställningar på grafiska företag. Man kan räkna med att arbetslösheten kommer att stiga så snart ineliggande papperslager förbrukats. Kommer nu härtill en pappersskatt, så ökas givetvis arbetslösheten ännu mer.

Det kan framföras mycket vägande skäl för ett avslag på förslaget om den-

Pappersskatt.

na skatt, men med hänsyn till behovet att få till stånd en överbalansering av budgeten med 500 miljoner kronor förstår jag, att denna väg inte är framkomlig. Enligt min mening är den föreslagna skattesatsen på 15 öre per kilogram för hög. Jag vill i detta hänseende helt instämma i de synpunkter som framförts av Kooperativa förbundets styrelse, att skatten »bör utformas så, att den dels medför minsta möjliga rubbningar i produktions- och omsättningsförhållanden, dels kräver minsta möjliga kontrollapparat».

Genom att skatten skall tagas ut som viktsskatt och icke såsom värdeskatt drabbas olika slag av papper och papp på ett synnerligen olikartat sätt. Prisökningen för wellpapp skulle uppgå till närmare 50 procent, för 60 g journalpapper till cirka 35 procent, för påspapper till cirka 30 procent, för oblekt kraftpapper till drygt 25 procent och för behandlad hårdpapp till omkring 15 procent. Skattesatserna äro således procentuellt sett mycket skiftande och förhållandevis höga. De billigare produkterna drabbas hårdare än de dyrare. Man kan icke bortse från att en förskjutning i efterfrågan kommer att äga rum genom denna höga pappersskatt. Kooperativa förbundet framhåller, att priset på träfiberplattor skulle bli relativt förmånligare i jämförelse med de närmast konkurrerande pappprodukterna förhydningspapp och grålumpapp, vilka skulle undergå en rätt avsevärd procentuell prisstegring. En sådan omplacering av efterfrågan är inte alls önskvärd.

För att helt eliminera eller i varje fall avsevärt mildra de ogynnsamma biverkningarna av en accis på papper och papp torde det i själva verket vara nödvändigt att accisen sättes till ett avsevärt lägre belopp än som nu föreslagits, högst fem öre per kilogram. Den nu föreslagna skatten drabbar bildningsverksamheten, vetenskapligt tryck, läroböcker och över huvud taget vår kul-

turella standard. Vad är det för övrigt som säger, att dagliga nyhetstidningar skola undantagas från skatt? I varje fall har jag inte funnit någon särskild argumentation härför. En skattesats av fem öre per kilogram innebär för de dagliga tidningarna i Stockholm en utgiftsökning varierande mellan 65 öre och 1 krona 50 öre per år beroende på tidningens tyngd. Detta är ju ett överkomligt belopp. Om allt papper beskattas och skattesatsen sättes till fem öre per kilogram, undviker man en snedbelastning av den grafiska industrien i Sverige. En femöresskatt skulle vara överkomlig och, om den drabbade alla, även rättvisare. En sådan skatt skulle ge drygt 20 miljoner kronor.

Jag kan — trots vad herr Adolv Olsson i Gävle sade om en sockerskatt — helt instämma med Kooperativa förbundets styrelse beträffande förslaget om en sockerskatt på tio öre per kilogram. Jag anser att en sockerskatt av denna storlek är rimlig. Den skulle ge cirka 22 miljoner kronor. Eftersom sockret tillhör de billigare livsmedlen och eftersom en mindre begränsning av sockerkonsumtionen icke har någon skadlig effekt för folkhälsan, lära några principiella betänkligheter knappast kunna resas mot en dylik beskattning i nuvarande läge.

Jag ber vidare att få återkomma till det förslag, som jag förde fram den 5 mars 1947 under den debatt, som ägde rum i samband med införandet av pappersransonering här i landet, nämligen att regeringen bör söka upptaga ett lån på 200 miljoner dollar i Förenta staterna. Jag framhöll då, att vi hade ett mycket stort behov av dollarvaluta, och vi sitta väl ännu hårdare i dag, om vi icke ta upp tanken på ett sådant lån.

Med vad jag anfört, herr talman, ber jag att få föreslå, att betänkanudet nr 48 återremitteras till bevillningsutskottet, i den förhoppningen att ett hyggligt kompromissförslag därigenom kan komma till stånd.

Pappersskatt.

Herr ORGÅRD: Herr talman! Jag har inte mitt namn under bevillningsutskottets betänkande, och jag skulle därför vara oförhindrad att rösta för någon av reservationerna. Kanske borde jag därför inte heller yttra mig i debatten, men det är några synpunkter, som jag dock ville anföra.

Oppositionen och reservanterna ha ju en mycket lätt uppgift. Men om jag skulle rösta för någon av reservationerna, måste jag väl i alla fall fråga mig — om jag över huvud taget vill nå det uppsatta målet, nämligen överbalansering av budgeten — på vilka vägar de medel det är fråga om skola kunna erhållas. Nu finner jag att ledamöter av bevillningsutskottet — jag tänker särskilt på herr Hagberg i Malmö — i dagens situation mycket lätt komma ifrån även den frågan genom att hänvisa till de nya beräkningarna av statsinkomsterna och helt enkelt säga att medlen äro obehövlige. Dessa beräkningar bönfälla oss över hövan, säger man, då de visa hän på en överbalansering av bortåt 600 miljoner kronor — man räknar visst med omkring 580—590 miljoner kronor. I detta sammanhang vill jag emellertid påminna om och understrika det påpekande, som utskottets ärade ordförande gjorde om att de 500 miljonerna inte är något heligt tal. Vi voro av den meningen att 500 miljoner var i minsta laget. Och det alternativ som framfördes från näringslivet — man fick inte belägg på att något politiskt parti upptog detta alternativ, men det föreföll som om högerpartiet stod det mycket nära — såg ännu mera pessimistiskt på situationen och framförde krav på en överbalansering av minst 700—800 miljoner kronor. Tidigare höll högern på omsättningsskatten såsom alternativ, men nu anser man sig med hänsyn till det finansiella läget helt kunna avföra frågan. Situationen är dock inte ljusare nu än tidigare. De 70—80 miljoner kronor, varmed de 500 miljonerna komma att överskridas,

fylla inte på långa vägar det inflationsgap, som måste fyllas. Det förefaller mig som om herr Hagberg i Malmö motsäger sig själv, när han i första delen av sitt anförande ser så optimistiskt på situationen, att han menar att de 50 miljoner kronor som pappersskatten skall ge äro obehövlige, men sedan ironiskt frågar kammaren, när det hänt att en skatt, som bevillningsutskottet bedyrat skulle bli tillfällig, verkligen blivit tillfällig. Här har ju sagts, och alla ha varit eniga om att alla dessa skatter ha en tillfällig uppgift i penningpolitiskt avseende i den nuvarande situationen. I den mån inflationsgapet blir fyllt — och herr Hagberg i Malmö tycks i det hänseendet ha en optimistisk uppfattning — förefalla ju förutsättningarna för skatten.

Herr Severin i Gävle har den uppfattningen, att skatten är obehövlige i så måtto, att den ej kommer att fylla sin uppgift i inflationsbekämpande riktning, men han är samtidigt enig med utskottet så till vida, att han anser att medel måste skaffas på annat sätt. Han bör då också vara skyldig att anvisa några andra vägar att fylla den lucka, som ett avslag på det nu föreliggande skatteförslaget skulle åstadkomma. Jag är övertygad om att varje förslag här om, som kommer, ger anledning till en liknande debatt, där mycket tungt vägande argument mot förslaget kunna anföras. Jag skall inte ingå på någon närmare polemik mot herr Severin. Men jag vill framhålla, att jag ställde mig lika reserverad mot bensinskatten och var lika obehagligt berörd av den som herr Severin nu är av pappersskatten. Men på punkt efter punkt, där herr Severin framhöll pappersskattens ofördelaktiga verkningar, kan man peka på lika ofördelaktiga verkningar av bensinskatten. Ej heller i fråga om bensinen kan man räkna med att skatten slår igenom i priserna, och bensinskatten verkar lika hämmande på produktionen som pappersskatten. De han-

Pappersskatt.

delspolitiska perspektiven skall jag inte gå in på. Men det förefaller en smula överdrivet, när man befarar svåra handelspolitiska verkningar av denna tillfälliga skatt, som vi hoppas avveckla i den mån den ekonomiska balansen återställes. Även här kan man draga upp paralleller med bensinbeskattningen som ju herr Severin medverkat till, vilken ju gäller en vara, som helt importerats utifrån.

Den egentliga anledningen till att jag begärde ordet var emellertid den, att jag ville anföra några synpunkter beträffande den av herr Näsgård m. fl. avgivna reservationen. Denna fråga är ju en gammal bekant inom bevillningsutskottet. Man kan kanske säga om den reservationen, att den är en oskyldig opinionsyttring, och det skulle inte förvåna mig, om många av kammarens ledamöter, som ha intressen att bevaka inom folkrörelserna och näringsorganisationerna och som det här vädjats till, skulle vilja deltaga i denna. Det är ju bara fråga om att hos Kungl. Maj:t begära en förnyad utredning för att utrona på vilket sätt och på vilka vägar man kan från beskattning undantaga vissa facktidskrifter m. m. Men redan gränsdragningen till nyhetstidningar var ju ytterst svår, och många starka argument kunna anföras till förmån för den ena eller andra tolkningen. Hur mycket svårare skall det då inte bli att åstadkomma denna gränsdragning mellan tidningspress å ena sidan och tidskrifter i de ideella organisationernas och näringsorganisationernas tjänst å andra sidan. I reservationen förutsattes ytterligare en gränsdragning, i det man önskar utredning i vad mån det kan vara möjligt att lägga högre skatt på den s. k. förströelselitteraturen. Det skulle inte förvåna mig, om en hel del av kammarens ledamöter, som inte varit så engagerade i diskussionerna omkring denna sak, gå på reservationen. Men vad som förvånar mig är att ledamöter av bevillningsutskottet, som i

åratal ha sysslat med denna fråga, kunna skriva under en dylik reservation. Det är ganska betecknande, att den ledamot som för reservationens talan är ganska ny i bevillningsutskottet och sålunda icke har dessa erfarenheter.

Nog för att det går att åstadkomma en gränsdragning, men frågan är hur den blir. Det skulle inte vara så farligt med ett bifall till reservationen, om den verkligen uppfattades som en oskyldig opinionsyttring i en fråga, som Kungl. Maj:t med hänsyn till resultatet av tidigare utredningar icke kunnat klara upp. Men när en sådan opinionsyttring upprepas, kan det hända att Kungl. Maj:t känner sig tvingad att vidtaga åtgärder och göra ett försök till en sådan gränsdragning. Kungl. Maj:t kanske kommer med förslag till någon metod, varigenom man kan åstadkomma denna gränsdragning i fråga om facktidskrifter m. m. och — vilket kanske är den viktigaste frågan — en metod, varigenom man kan skilja förströelselitteratur från annan litteratur och pålägga den förra en högre skatt. Kungl. Maj:t kanske känner sig tvingad t. ex. att föreslå en statlig nämnd eller litterär domstol, som får avgörandet i denna fråga. Det är här faran ligger. Denna fråga har varit föremål för utredning inte bara i samband med omsättningsskatten utan även tidigare med anledning av motioner i fråga om förströelselitteratur. Men man har ej kunnat finna någon lösning. Man borde då kunna begära, att reservanterna åtminstone gäve någon antydning om en metod att göra denna gränsdragning och värdering. När en utredning begäres av någon eller några enskilda ledamöter, är man ju inte van vid att det lämnas några närmare anvisningar om de vägar som man kan gå fram på, men när det gäller en reservation torde man väl ha rätt att ställa högre anspråk i det avseendet.

Till sist vill jag säga, att ett even-

Pappersskatt.

tuellt bifall till denna reservation enligt min mening skulle innebära en fara i så måtto, att det här framför allt gäller en princip. Det är en princip, som kommer att ligga till grund bland annat för den nya tryckfrihetsförordning, som väl riksdagen snart kommer att besluta. I vårt demokratiska samhälle äro vi inte vana vid att staten blandar sig i den fria diskussionen, och vi äro oerhört rädda för att de statliga organen skola uppträda såsom domare vid värdesättande av litteratur som de tvingas till om gränsen mellan förströelselitteratur och facklitteratur eller mellan god förströelselitteratur och dålig sådan skall uppdragas. Det är respekten för denna princip, som föranlett bevillningsutskottet att år efter år avvisa förslag i denna riktning. Man har ej velat knäsetta en princip, som är främmande för en demokratisk åskådning.

Bevillningsutskottet har i och för sig ingenting emot att man genom beskattning söker nedbringa konsumtionen av den mindervärdiga litteraturen och den kolorerade veckopressen. KUNNA reservanternas föreslå någon metod, varigenom detta syfte kan uppnås utan de konsekvenser jag nämnde, äro vi tack samma. Om utredningen beslutas blir den kanske inte färdig förrän vi på nytt skola taga ställning till denna skatt, och kanske vi då finna att den inte längre är behöfvig. Men då har man ju knäckt problemet om hur det skall vara möjligt för statsmakterna att utan ingrepp i diskussions- och yttrandefriheten finna en metod att skattlägga mindervärdig förströelselitteratur och då får man säkerligen räkna med ej bara en tillfällig utan en permanent sådan skatt. Jag erinrar mig från i höstas en tidningsuppgift om att den norska författarföreningens ordförande framlagt ett förslag om att man genom beskattning skulle kunna finna medel för understöd åt den värdefulla litteraturen. Jag har inte hört något mer om

saken, men det förefaller mig som om reservanternas borde höra sig för i Norge. Kan man där finna en acceptabel väg, borde det väl vara möjligt även här i landet. Men vi tro det knappast. Alla de utredningar som gjorts under årens lopp ha visat, att det inte går med hänsyn till respekten för den princip, som vi anse så viktig, nämligen att staten icke skall uppträda såsom domare i litterära frågor.

Med hänsyn till vad jag sålunda anfört, och när jag icke anser mig kunna anvisa några andra framkomliga vägar än den här föreslagna för att åstadkomma det ytterligare överskott i budgeten, som väl alla fortfarande anse nödvändigt såsom medel i kampen mot inflationen, och då jag har den uppfattningen, att den av herr Näsgård m. fl. avgivna reservationen icke bara är en oskyldig demonstration utan kan innebära ett knäsettande av en farlig och betänklig princip, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Luttra (kort genmäle): Herr talman! Det kan inte hjälpas att jag tycker att talesmännen för utskottet draga ut konsekvenserna ganska långt, när de försöka göra gällande, att vår reservation skulle vara inledningen till något slags statlig censur. Vi ha ju redan en pappersransonering, och där uppträder staten i viss mån såsom domare och ingriper naturligtvis på sitt sätt i det fria ordet. Jag undrar om det inte också kan anses såsom en form av statlig inblandning i den fria yttranderätten, när man genom denna skatt lägger tunga bördor på de ekonomiskt mycket svaga ideella rörelsernas tidskrifter men lämnar dagspressen utan denna ekonomiska börda. Jag kan också försäkra herr Orgård, att vi inte på något sätt betrakta denna reservation såsom en demonstration, utan vi avse verkligen att man skall få till stånd en utredning, som vi-

Pappersskatt.

sar, om det är möjligt att komma fram på denna väg eller om det inte är möjligt.

Herr CRUSE: Herr talman! Jag kommer att i första hand yrka återremiss till utskottet, men i andra hand kommer jag att yrka avslag på den kungl. propositionen. Anledningen härtill är att jag anser att denna skatt, såsom den utformats i förslaget, är orättvis och kränkande för rättsmedvetandet. Här har man undantagit dagspressen, det vill säga kapitalstarka företag, medan man lägger skatten på alla dessa småtryckerier ute i landet, där kanske boktryckaren utför arbetet ensam eller med biträde av en lärling eller ett par typografer. Dessa småföretag skola drabbas av skatten, medan stora företag, som ha flera millioner kronor i årsvinst, inte skola drabbas av skatten. Det är en uppenbar orättvisa att utforma en skatt på detta sätt. Till detta kommer att hela näringen drabbas av ransoneringen av papper. Även i detta fall har dagspressen gynnats. De små boktryckarna ute i landet få i många fall endast 50 % tilldelning, medan de stora företagen komma upp till 75—80 %. Detta beror på den utformning pappersransoneringen fått. Både herr Olsson i Gävle och herr Sandberg ha sagt, att de gärna skulle vilja undantaga de ideella rörelsernas tidningar, facktidningar och näringsorganisationernas tidskrifter, men att det vore omöjligt att göra en sådan gränsdragning.

Nu tycks bevillningsutskottets ledamöter inte känna till, att det förekommer en sådan gränsdragning då det gäller pappersransoneringen. Vi ha här en uppdelning, som växlar mellan 50 och 75 % av 1946 års förbrukning. Ja, det finns vissa högtstående tidningar, som få hela 1946 års förbrukning, alltså 100 % tilldelning. Men detta är ett par undantag. Annars äro alla facktidsskrifter, alla tidningar, som förekomma,

uppdelade i fem grupper. En statens publikationsnämnd sitter och avgör till vilken grupp den eller den tidningen hör. Här har man således redan upprättat en domstol, som avgör, om en viss tidskrift skall få 50, 64, 72 eller 75 %. Detta beror på tidskriftens art. De religiösa tidskrifterna få 72 %, de vetenskapliga tidskrifterna 75 % och förströelsetidningarna 50 % tilldelning. Här har man således redan en domstol, och jag tycker, att man skulle kunna rådgöra med denna statens publikationsnämnd för att få några riktlinjer för gränsdragningen. Mig veterligt har publikationsnämndens behandling av dessa frågor slagit mycket väl ut. I nämnden finnas yrkessammanslutningar, författarföreningar och bildningsorganisationer representerade, och staten har givetvis också sin representant. Besluten ha i allmänhet varit enhälliga. Endast i några få fall har det varit delade meningar.

Det går naturligtvis att göra upp en lista och säga, att i tidskrifter av den och den beskaffenheten skall papperet vara skattefritt. Detta är ingen omöjlig sak. Jag vill därför göra gällande, att eftersom både herr Olsson i Gävle och herr Sandberg här uttryckligen sagt, att de — under förutsättning att det vore tekniskt möjligt att göra en sådan gränsdragning — gärna skulle vilja undantaga dessa ideella tidningar och dessa facktidsskrifter från skatt, så äro de strängt taget på samma linje som de reservanter som undertecknat den första reservationen. Det är då bara att ge utskottet i uppdrag att verkställa denna gränsdragning. Det är väl inte så svårt att säga, att alla religiösa tidningar skola slippa betala skatt. Det är väl inte så svårt att göra en gränsdragning mellan religiösa tidningar och andra tidningar. Det är väl inte så svårt att säga att alla nykterhetstidningar skola slippa betala skatt. Även här borde väl saken vara klar. Man kan väl också säga, att alla fack-

Pappersskatt.

förbundstidningar skola slippa betala skatt. Detta är en ganska klar definition. Det är klart, att det finns områden, där det blir svårare att göra en definition. Men duktigt folk bör kunna lösa även kinkiga avvägningsproblem.

Vi anse således, att det är möjligt att något förbättra bevillningsutskottets utlåtande på denna punkt. Det är orättfärdigt att befria dagstidningar från skatt men taga ut skatt av de ideella organisationerna och religiösa sammanslutningarna samt av alla de facksammanslutningar och vetenskapliga sammanslutningar av skilda slag, som med stora uppoffringar utgiva tidskrifter till medlemmarnas skolning och upplysning. Jag kommer således i första hand att rösta för återremiss, och, om detta förslag faller, kommer jag att rösta för avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

Häruti instämde herr *Mosesson*.

Herr **OLSSON** i Gävle: Herr talman! Ett återremissbeslut i andra kammaren skulle icke fylla någon uppgift, sedan första kammaren fattat beslut i sakfrågan. Detta skulle inte innebära någon ting annat än att bevillningsutskottet komme att uppmana andra kammaren att fatta beslut i sakfrågan. Jag förstår helt och fullt herr Cruses synpunkter. Det är möjligt, att man en gång kan diskutera huruvida dagspressen skall gå in under denna beskattning. För min personliga del har jag utgått ifrån, att såväl dagspressen som radion äro så pass viktiga instrument, att de endast i yttersta nödfall böra bli föremål för beskattning.

Jag ber, herr talman, att ännu en gång få hemställa om bifall till vad utskottet föreslagit.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande det under överläggningen framställda yrkandet, att bevillningsutskottets förevarande

betänkande skulle för ny behandling visas åter till utskottet, nämligen dels på bifall till berörda yrkande dels ock på avslag å detsamma; och beslöt kammaren att avslå ifrågavarande yrkande.

Härefter gav herr talmannen beträffande utskottets hemställan i punkten 1) propositioner dels på bifall till utskottets berörda hemställan dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets förevarande betänkande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 114 ja och 64 nej, varjämte 25 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten 1) gjorda hemställan.

I avseende å utskottets hemställan i punkten 2) gav herr talmannen härpå propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till punkterna 2) och 3) i den av herr Näsgård m. fl. avgivna reserva-

Motion om omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

tionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Larsson i Luttra, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 2) i utskottets förevarande betänkande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit punkterna 2) och 3) i den av herr Näs-gård m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Luttra begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 100 ja och 68 nej, varjämte 36 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den av utskottet i punkten 2) gjorda hemställan.

§ 9.

Motion om omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående en omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, II: 379, av herr Nilsson i Göingegården hade hemställts, att

riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet och om tillämpning i den mån detta vore möjligt av ett friare och smidigare system.

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 379, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Hæggblom* och fru *Möller*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att andra kammaren med anledning av förevarande motion, II: 379, ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet och om tillämpning i den mån detta vore möjligt av ett friare och smidigare system; samt

2) av herr *Ståhl*, utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **HÆGGBLUM**: Herr talman! I den motion som här föreligger till behandling har motionären yrkat, att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t och begära en omprövning av nu gällande ransonerings- och regleringssystem i syfte att dess tillämpning, i den mån det är möjligt, skall bli friare och smidigare. Jag tycker, att denna motion har ett mycket gott syfte. Den återhållsamhet som ligger i yrkandet tyder ju på, att det inte är någon motion som kommit till i demonstrationssyfte, utan att motionären har valt en mycket försiktig formulering och hoppats, att ett flertal inom denna kammare skulle gilla den. Utskottet har emellertid mycket snävt avvisat motionens tanke. Mot utskottets förslag ha reservationer anmälts.

I motionen och det som där påpekas är ju, att uppluckringen av aktningen för ransoneringsystemet är att betrakta

Motion om omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

som ett faktum, och att detta är till allvarlig skada både för själva systemet och för vårt samhällsliv över huvud taget. Den saken torde inte vara någon av kammarens ledamöter obekant. När man talar med människor om ransoneringsarna kan man nog ibland konstatera, att deras motvilja mot regleringar och ransoneringar är beroende av mycket egoistiska skäl. Varken enskilda eller folkgrupper vilja taga på sig en börda, som inte bäres av alla. När man möter sådana skäl kan man naturligtvis vederlägga dem och vädja till samhällssolidariteten. När man är i diskussion om dessa saker förekommer emellertid numera så ofta att det motargumentet gentemot ett krav på solidaritet framföres, att ransonerings- och regleringsystemet innehåller så många vedervärdigheter och orimligheter, att det inte är förenligt med sunt tänkande att finna sig i detta. Detta gör, att när man kommer in på alla dessa exempel på orimligheter, så tryta helt enkelt argumenten för dem, som vilja tala folk till rätta.

Vi riksdagsmän som resa på tåg mellan Stockholm och hemorten ha upprepade gånger tillfälle att resonera med människor, som äro stadda på resor för att uppsöka kommissionerna. Från sådana samtal skulle jag kunna plocka fram en kolossal mängd av egenartade blommor i denna regleringsflora. Jag skall inte trötta med många exempel. De som äro intresserade kunna läsa första kammarens protokoll från debatten om en liknande motion. Jag skall bara peka på några fall, som jag fått kännedom om under den sista veckan.

Det ringde en lantbrukare till mig och ville ha vissa intyg om ett byggnadsföretag. Han berättade hur han från arbetsmarknadskommissionens lokalorgan fått bestämda besked om att han inte fick använda sina släktingars hjälp under deras fritid för uppförande av delar av denna byggnad. Det är väl allmänt känt från olika delar av landet

— om jag inte minns fel är det särskilt från skånestädernas utkanter — hur just sådana ingripanden när det gällt att hindra människor från att använda sin fritid för att hjälpa vänner och anhöriga med byggnadsarbeten skapat en betydande irritation.

Förra årets riksdag hade vänligheten att bevilja ett stort statslån för inrättande av ett spinneri i hemslöjdsföreningarnas ägo och gjorde det i den tron, att det fanns anledning att räkna med att de förutvarande spinnerierna för framtiden inte ville spinna ull åt jordbrukare. Nu har jag fått veta, att anledningen till att denna löngodsspinnning icke blivit lönsam är den egendommiga prissättning, som priskontrollnämnden använder i det ena och det andra fallet. Sedan stå vi där och bevilja anslag till ett nytt spinneri, som skall arbeta på villkor, som de andra spinnerierna inte finna lönsamma.

Jag skulle, herr talman, gå in och köpa litet nyttosaker i form av konsthantverk av lergods och trä i en av butikerna här i Stockholm. Jag fann till min förvåning, att alla de förutvarande nyttosakerna, som varit odekorerade och därför kunnat användas, voro försedda med de mest egenartade påmålingar av blommor och dylikt. Skälet var helt enkelt det, att priskontrollnämnden satt sådana priser på de odekorerade nyttosakerna, att det inte lönade sig att sälja dem. Därför måste man sälja sådan blomsterbemålade ting, vilka i vissa fall äro omöjliga att använda. Jag skall som sagt inte taga upp tiden med att räkna upp sådana oformligheter, utan jag får hänvisa till att i fråga om detta är känd sak så god som vittnad.

Vad som nu gör att en omprövning bör ske — man bör inte bara lita till att detta system med det snaraste skall försvinna, vilket annars vore det lyckligaste — är ju, att regleringsystemet utsträckts till att omfatta en hel del produkter, som vi inte kunna räkna till

Motion om omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet.

inte är möjligt att ögonblickligen avskaffa regleringarna, men det skulle nog tagas som ett tecken på god vilja om man åstadkomme en översyn av de olika ransoneringarna och regleringarna. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ALLARD: Herr talman! Det finns knappast någon större anledning att nu låta denna fråga bli föremål för någon längre debatt här i kammaren. Åtminstone ett par skäl tala härför. Först och främst har en med förevarande motion likalydande motion redan behandlats i första kammaren och där blivit avslagen. Även om andra kammaren nu mot förmodan skulle följa motionären, har frågan ändock fallit. Vidare ha ju våra ransoneringar och regleringar synnerligen ofta debatterats här i kammaren. Vi hade en ganska ingående debatt i dessa frågor så sent som den 21 april i år i samband med behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 12 beträffande anslag till folkhushållningsdepartementet. Dessa skäl äro enligt min mening tillräckliga för att vi nu här i dag inte skola uppta någon längre debatt i denna fråga. Trots detta vill jag emellertid anföra ett par synpunkter utöver vad som framkommit i utskottets utlåtande.

Inom utskottet ha vi varit eniga om att det är viktigt att ransonerings- och regleringsbestämmelserna utformas på ett sådant sätt, att våra ransoneringar fungera så fritt och smidigt som möjligt. Samtliga hörda remissinstanser i detta ärende ha givit uttryck åt detta önskemål. Några av de kommissioner, som yttrat sig över motionen, ha anfört, att inom kommissionerna sker en genomgripande och fortlöpande granskning av bestämmelserna i fråga för att man skall få dem att fungera så smidigt som möjligt.

Vi ha inom utskottet tagit fasta härpå. Nu sade herr Hæggbloom, att vi i ut-

skottet lita alldeles för mycket på vad kommissionerna säga. Jag medger att vi i utskottet i ganska stor utsträckning lita på kommissionerna, som enligt vår uppfattning ha möjlighet att bäst bedöma, hur dessa bestämmelser skola utformas vid varje tidpunkt med hänsyn till föreliggande möjligheter. Kommissionernas uttalanden i denna riktning äro visserligen inte någon fullständig garanti, men deras uttalanden ge enligt min uppfattning en större garanti än den här i motionen föreslagna utredningen skulle kunna ge.

En översyn av gällande bestämmelser skulle kanske kunna leda till att man för en viss tidpunkt fick ett grepp över hela systemet, d. v. s. för den tidpunkt, då utredningen kommit till stånd. Hela vårt ransoneringssystem måste emellertid utformas så, att det är lämpligt med hänsyn till läget i allmänhet. Detta skiftar ju på grund av vårt försörjningsläge här i landet, försörjningsläget ute i världen och andra omständigheter. Följaktligen kan en dylik, tämligen tillfällig översyn av bestämmelserna inte medföra någon större behållning, i varje fall inte på längre sikt.

Jag vill här dessutom tillägga, att vi inom utskottet inte endast lita till vad kommissionerna sagt i denna fråga. Riksdagen har ju så sent som den 21 april i år gjort ett uttalande i denna fråga. Jag får här ånyo erinra om statsutskottets utlåtande nr 12 i anledning av anslag till folkhushållningsdepartementet. I detta utlåtande skrev utskottet bl. a. följande: »I anslutning till vad departementschefen anfört utgår utskottet från att tillsyn från Kungl. Maj:ts sida utövas över att krisförvaltningen icke erhåller större omfattning än omständigheterna kräva och att avvecklingsåtgärder vidtagas där så ske kan.»

Detta uttalande från statsutskottets sida godtogs av riksdagen. Om man nu ställer det uttalandet samman med de uttalanden, som kommit från en del av

Motion om omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

priskommissionerna, tror jag, att man har fått en ganska god garanti för att de ransonerings- och regleringar, som nu äro nödvändiga, skola fungera så smidigt som möjligt och att de inte skola bli gällande längre än vad som är nödvändigt. Den garantien är, såvitt jag kan förstå, större än den garanti man kan uppnå genom den i motionen föreslagna engångsöversynen.

Det har i denna fråga framhållits, att det är viktigt, att ransoneringsmoralen inte kommer på glid. Detta skäl har anförts i motionen och därjämte framkommit här i debatten. Även utskottet anser självfallet, att det är viktigt, att ransoneringsmoralen inte kommer på glid.

Tyvärr kanske det är så, att ransoneringsmoralen försämrats under den senaste tiden. Varför har så skett? Ja, såvitt jag kan bedöma, tror jag, att detta framför allt beror därpå att människor ofta bibringats och bibringas alltjämt den uppfattningen, att våra nödvändiga ransonerings- och regleringar många gånger skulle vara tillkomna för att myndigheterna, i sin åstundan att snöra in människorna i ett tvångssamhälle, önska ha dylika bestämmelser. Man fäster mindre avseende vid vad som sagts från ansvarigt håll om att dessa förhållanden skola avskaffas, så snart omständigheterna det medgiva.

Jag tror för min del, att det inte är möjligt att åstadkomma en bättre ransoneringsmoral genom att göra en översyn av dessa bestämmelser. En dylik översyn kan ju knappast hjälpa till att höja ransoneringsmoralen. Det skulle vara betydligt bättre, om enskilda människor — kanske framför allt de som syssla med politik här i landet — och näringslivets organisationer samt deras ledande män ävensom representanter för de olika folkrörelserna försökte göra klart för medborgarna i gemen, att ransonerings- och regleringarna äro nödvändiga i dagens läge.

Alla, som över huvud taget ha in-

trasse av dessa frågor, äro ju eniga om att ransonerings- och regleringarna skola avskaffas, så snart som detta är möjligt. Bättre än genom en utredning skulle ransoneringsmoralen säkerligen höjas, om vi här i landet försökte visa större vilja till förståelse för de förhållanden, som nödvändiggöra ransonerings- och regleringarna. Samtidigt borde man visa litet mindre vilja att i partipolitiska syften utnyttja de föreliggande svårigheterna och motviljan mot ransonerings- och regleringarna.

Herr talman! Som jag nyss framhållit, kan jag inte finna, att den i motionen föreslagna engångsöversynen av ransonerings- och regleringsystemet skulle kunna på något sätt hjälpa till att höja ransoneringsmoralen. — Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Göingegården: Herr talman! Denna fråga har ju vid flera tillfällen varit föremål för debatt här i kammaren. Icke förty så tror jag, att det är riktigt, att man ofta återkommer med den kritik, som på detta speciella område kan riktas mot regering och riksdag, i den mån som dessa äro ansvariga till dessa regleringar och ransonerings- och regleringar.

Då kriget tog slut, hoppades vi och trodde allmänt, att de ransonerings- och regleringar, som föranletts av kriget och krisen, skulle upphöra. Utvecklingen blev emellertid den rakt motsatta. Utvecklingen har gått åt andra hållet med en skrämmande hastighet.

I statsverkspropositionen 1946 bebådades en avveckling av krisapparaten i viss och ganska stor utsträckning. Vid höstriksdagen samma år meddelade emellertid folkhushållningsministern, att man på grund av läget tvärtom måste öka och skärpa dessa anordningar och regleringar. Detta medförde ytterligare engagering av arbetskraft på detta område, samtidigt som det ledde till mycket stora ökade kostnader. Riksdagen böjde sig den gången och godtog

Motion om omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

förklaringen att det hela var nödvändigt. Sedan dess ha, som vi alla veta, ett flertal nya regleringar marscherat in i vårt samhälle. Dessa regleringar återfinnas nu på näringslivets alla områden. Regleringarna ha blivit en tvångströja, på vilken man år efter år virkat nya maskor. Kostnaderna ha ökat i takt härmed. Man blir inte så litet betänksam, när man finner, att kostnaden för den centrala krisapparaten f. n. uppgår till inte mindre än 24 $\frac{1}{2}$ milj. kronor. Detta innebär faktiskt en ökning med 90 % utöver kostnaderna, då kriget tog slut.

Inom kommissionerna liksom även inom regeringen vill man, då man debatterar dessa problem, göra gällande, att kommissionerna själva komma att ta första steget, då det gäller att avveckla regleringsapparaten. I likhet med herr Hæggbloom skulle jag vilja säga, att vi väl knappast kunna lita till en förhoppning härom. Den utveckling, som faktiskt skett på detta område, torde visa, att dessa förhoppningar äro något överdrivna.

I den centrala krisförvaltningen äro f. n. anställda 2 500—2 800 personer. I de lokala krisförvaltningarna äro mellan 3 500 och 4 000 personer sysselsatta. I Kooperativa förbundets tidning Vi har återgivits en uppgift om att inom livsmedelsbranschen sysselsättas inte mindre än 20 000 extra biträden bara för att klara de med dessa regleringar förknippade åtgärderna. För konsumtionsföreningen i Stockholm med en årlig omsättning på 158 milj. kronor kostade ransoneringen inte mindre än 2 $\frac{1}{2}$ milj. kronor.

I den nyssnämnda tidningen Vi har även uppgivits, att kostnaderna för hela regleringsväsendet som sådant uppgå till sammanlagt 1 miljard kronor årligen. Man blir inte så litet betänksam inför en dylik summa. Jag sätter för egen del inte full tilltro till denna siffras riktighet. Jag tycker, att siffran i fråga verkar något avrundad och till-

tagen i överkant. Den ger dock en allvarlig tankeställare om summans storlek, särskilt om man jämför den med exempelvis försvarsbudgeten eller med kostnaderna för folkpensionerna och barnbidragen.

Vi ha ju nyss debatterat papper och pappersskatt här i kammaren. Jag vill passa på att nämna att för genomförande av gällande regleringar åtgår det inte mindre än 6 000 ton papper till de i runt tal 33 000 olika blanketter, som användas.

Till allt detta kommer emellertid det allvarligaste med hela ransoneringsystemet, nämligen en allmän uppluckring av den medborgerliga ransoneringsmoralen. Herr Allard berörde ju nyss denna fråga. Problemet får större betydelse, allteftersom ransoneringsystemet ytterligare sväller ut. Om det inte direkt är en viss sport att gå utanför lag och författning, så göra sig medborgarna i allmänhet i stort sett inga samvetsförbråelser, om de bryta mot gällande ransoneringsförfattningar. Man har nämligen den uppfattningen, att de regleringar, som f. n. tillämpas, i stor utsträckning äro onödiga. Jag skulle i likhet med herr Hæggbloom kunna anföra många exempel, som utgöra tungt vägande skäl för att en omprövning av det nu tillämpade prisregleringsystemet behöver företagas, men jag skall inte, herr talman, upptaga tiden därmed. Jag vill endast nämna ett litet exempel, som är alldeles färskt. I förra veckan hade jag anledning att ringa till arbetsmarknadsstyrelsen angående ett byggnadsärende. Det gällde en detalj i samband med restauration av en kyrka, nämligen tillstånd att på väggarna i kyrkan sätta upp en elektrisk belysning av en viss modell. Jag fick vid min påringning till svar, att vederbörande, som hade hand om ärendet, var borta och skulle återkomma först i nästa vecka, då jag per telefon kunde träffa honom. Jag frågade, om det inte fanns någon annan på avdel-

Motion om omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

ningen, som kunde lämna upplysning i saken, men det gjorde det inte. Jag dröjde till nästa vecka och ringde igen nu på onsdagen. Jag fick då meddelande om att ärendet låg hos byggnadsstyrelsen. Jag ringde dit och fick tag på den person, som hade hand om ärendet, och efter mycket resonemang kom till slut beskedet, att han ansåg att den modell, som arkitekten hade föreslagit i samråd med den kommitté, som sysslade med kyrkans restaurering, icke kunde godkännas från byggnadsstyrelsens sida och att vederbörande måste komma in med en ny skrivelse, om de över huvud taget ville att ärendet skulle bli föremål för vidare behandling. Sedan slutade han med att säga, att om vederbörande inte nöjde sig med detta beslut, så fanns det ju möjlighet att klaga.

Jag har med detta exempel velat visa, hurusom minsta lilla detalj i vårt samhälle blir föremål för de mest omfattande prövningar i olika instanser. Sådant går till slut på nerverna på svenska folket, och man får inte förvåna sig över att ransoneringsmoralen är på glid och att de författningar och lagar, som finnas på området, inte längre respekteras. Då regleringarna i början av kriget kommo till och kommissionerna tillsattes, voro vi alla väl medvetna om att det var ont om arbetskraft, som var kompetent att sköta detta arbete, och vi respekterade därför de svårigheter som uppstodo. Men man blir litet betänksam, när det efter nio år alltjämt hänvisas till det förhållandet, att de, som syssla med ransoneringsarna och regleringarna, inte äro i tillräcklig grad kompetenta, och att det inte står i mänsklig makt att uppbringa sådan arbetskraft. Om inte vederbörande under alla dessa år hunnit bli kompetenta för arbetet, borde de ju egentligen avlägsnas från sina platser.

Jag skall inte, herr talman, längre upptaga kammarens tid. Jag vill endast sluta med att understryka, att det alldeles säkert finns starka skäl för

att en omprövning av det nuvarande regleringsystemet i alla dess olika faser företages. Jag ber därför att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Herr Allard framhöll att frågan om reglerings- och ransoneringsystemet vid flera tillfällen har återkommit här i riksdagen. Ja, det beror helt enkelt därpå, att det gäller problem, som oavbruttet på nytt aktualiseras för alla de människor i detta land, som syssla med praktisk ekonomisk verksamhet. Så länge ransonerings- och regleringsystemet består, komma även därmed sammanhängande frågor att gång på gång diskuteras.

När herr Allard vidare säger, att man väl ändå måste erkänna att regleringsåtgärderna äro nödvändiga, så vill jag framhålla, att en samhällsekonomisk balans kan åstadkommas antingen genom att man lägger tyngdpunkten på direkt reglerande åtgärder eller också genom användande av allmänt verkande medel, främst på det penningpolitiska området. Till dem, som ha föredragit dessa senare metoder, har man emellertid inte velat lyssna. Man säger bara — såsom herr Allard här gjorde och såsom även säges i utskottsbetänkandet — att vi få trösta oss med att regleringsystemet inte skall bibehållas en dag längre än vad som är nödvändigt.

Men, herr talman, hur förhåller det sig i verkligheten med den saken? Jo, så snart det är fråga om att vinna allmänhetens lojala medverkan för att genomföra regleringspolitiken, säger man, att ransoneringsarna och regleringarna inte skola bibehållas längre än nödvändigt, men när man inom majoritetspartiet diskuterar den ekonomiska politiken på längre sikt, lämnas helt andra besked. Det räcker att i det avseendet hänvisa till arbetarrörelsens

Motion om omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet.

efterkrigsprogram, där man kräver statsdirigering av utrikeshandeln, kreditväsendet, investeringsverksamheten och prissättningen. Hur skall allt detta kunna genomföras utan att vi för all framtid få dragas med ett mycket omfattande regleringssystem, säkerligen minst lika omfattande som det vi i dag ha? Intrycket av att detta också är meningen förstärkes av en rad socialdemokratiska uttalanden, som på senare tid gjorts. Jag hänvisar t. ex. till vad som nyligen sagts av statsministern och av några yngre socialdemokratiska ekonomer i tidskriften Tiden på grundval av en socialistisk tolkning av den fulla sysselsättnings teori.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att ställa den frågan, om man inom socialdemokratien verkligen menar allvar med talet om att regleringssystemet definitivt skall avvecklas, eller om man fasthåller vid de långtidsintentioner, som man i andra sammanhang har framfört. Jag tror att det är många i detta land, som äro intresserade av ett klart besked på den punkten.

Jag vill, herr talman, tillägga att särskilt inom den mindre företagsamheten — det framgår för övrigt av yttrandena över den motion, som här behandlas — är man inte alls övertygad om att det inte med litet god vilja skulle vara möjligt att, såsom motionären har ifrågasatt, börja tillämpa ett friare och rörligare system för ransoneringarna och regleringarna. Man har för övrigt lagt fram flera praktiska exempel på den saken. Organisationer, som ha erfarenhet av dessa problem, ha t. ex. nyligen förordat avskaffandet av ransoneringen av havregryn, regleringen av handeln med såpa, stråfoderregleringen, fröregleringen och regleringen i fråga om spannmålsutsäde. Det kan ju sägas att det här gäller regleringsåtgärder av begränsad räckvidd, men jag vill härtill svara, att i någon ände måste vi börja, om vi skola kunna få

till stånd en övergång till ett friare system.

Herr Allard framhöll också, att myndigheterna liksom vi alla andra äro intresserade av att ransonerings- och regleringssystemet fungerar så mjukt och smidigt som möjligt. Jag vill inte på något sätt bestrida myndigheternas goda vilja i detta avseende — om den äro vi säkerligen alla övertygade — men det hela ter sig litet annorlunda i praktiken. Särskilt de, som äro verksamma inom den mindre företagsamheten — jag tänker närmast på handels och hantverkets utövare — ha en helt annan uppfattning om hur detta system i verkligheten fungerar än vad man får när man läser utskottsbetänkandet. Jag har här med mig en hel dossier med praktiska exempel på hur samarbetet mellan näringslivet och olika regleringsorgan i praktiken ter sig, och det är uteslutande hänsynen till kammarens strängt upptagna tid, som gör att jag inte skall trötta med att anföra dessa exempel. Jag skall emellertid be att få ta ett enda exempel, som ingalunda är något sällfall. Det har också full dagsaktualitet.

Den 4 mars vände sig Sveriges guld-listfabrikanters förening till priskontrollnämnden med begäran om prisförhöjningar på medlemmarnas produkter under motivering att lönekostnaderna hade stigit. Vederbörande tjänsteman i priskontrollnämnden förklarade vid detta tillfälle, att man inom nämnden var på det klara med att de betydande kostnadsstegringarna i och för sig sannolikt kunde motivera en prishöjning. Man tillrådde emellertid organisationen att vänta något med framställningen och att inkomma med en viss utredning, som även införskaffades. I senare delen av mars månad hade man ett nytt sammanträffande med priskontrollnämnden, varvid från nämndens sida framhölls nödvändigheten av ytterligare ekonomiska kalkyler. Dessa kalkyler iordningställdes omedelbart och

Motion om omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

överlämnades till nämnden. Efter ytterliga dröjsmål meddelade nämnden, att någon erinran i och för sig mot kalkylerna inte funnes att göra, men att framställningen måste åtföljas av en bärighetskalkyl för varje medlems företag. Det är då att märka att vid det första sammanträffandet hade från nämndens sida uttryckligen förklarats, att en dylik utredning, som kräver ganska lång tid, icke vore behövlig. Genom den begärda utredningen, som införskaffades snarast möjligt, blev ärendet sålunda ytterligare fördröjt.

Vad som senare skett, är ett långt lidandes historia. Till en början hade förklarats, att ärendet sannolikt kunde behandlas utan att föredragas i plenum och att vederbörande organisation kunde förvänta ett omedelbart besked. Senare meddelades att ärendet skulle föredragas i plenum och därför inte kunde bli klart förrän tidigast en vecka efter meddelandet. Enligt uppgift fanns emellertid ärendet på föredragningslistan för nämnden in pleno först 14 dagar efter denna tidpunkt. Då man uttryckte förvåning häröver, meddelades att ärendet blivit fördröjt, men att ett besked med säkerhet kunde påräknas fredagen den 21 maj. Vid nämndens sammanträde denna dag blev emellertid ärendet icke behandlat. Det hette då att ärendet sannolikt skulle behandlas utanför plenum och att besked kunde förväntas lördagen den 22 maj eller senast måndagen den 24 maj. Vid förfrågan måndagen den 24 maj upplystes det att priskontrollnämndens chef utlovat ett sammanträde med föredraganden för att möjliggöra en snabbare behandling av ärendet och ett avgörande utanför plenum. Vid telefonförfrågningar dagligen under tiden den 24—den 27 maj svarades det, att priskontrollnämndens chef icke stått till förfogande för ett sammanträffande; slutligen hette det, att ärendet skulle upptagas vid plenum den 28 maj och då med säkerhet bli av-

gjort. Den 28 maj avfördes ärendet utan beslut från plenums föredragningslista, enligt uppgift på begäran av nämndens chef, då han inte haft tillfälle att närmare sätta sig in i ärendet och dessutom önskade få taga del av ett mellan fabrikantföreningen och återförsäljarna träffat avtal om vissa försäljningsvillkor, vilket avtal skulle rekvideras från kommerskollegium. Det påpekades då från fabrikantorganisationens sida, att avtalet i fråga hade förmer än ett år sedan i ett större antal exemplar tillställts priskontrollnämnden.

Avgörande av ärendet skedde först fredagen den 4 juni. Fabrikantföreningens framställning bifölls därvid, men samtidigt beslöt man att genomföra en motsvarande rabattsänkning för återförsäljarna utan att man, i varje fall enligt de uppgifter som jag fått, dessförinnan haft någon som helst kontakt med dessa näringsidkare.

Det är väl ändå, herr talman, förklarligt om det uppkommer en reaktion bland näringsidkarna, när för dem viktiga ekonomiska frågor handläggas på detta sätt. Först förhåller man saken, sedan lämnar man det ena motsägande beskedet efter det andra, och slutligen fattar man ett beslut, som visserligen tillmötesgår den ena gruppen men som i stället går ut över en annan grupp av näringsidkare. Och detta är — jag betonar det än en gång — icke något enstaka exempel, utan det kan dragas fram en mängd sådana här fall, som belysa hur otillfredsställande samarbetet mellan regleringsorganen och företagsamheten fungerar. Jag vill emellertid, herr talman, tillägga att jag är övertygad om att tjänstemännen i kommissionerna inte kunna lastas för detta förhållande, utan att det helt enkelt beror på att det nuvarande regleringsystemet har fått en sådan omfattning, att det icke kan bemästras av den centrala apparat, som man har byggt upp.

Motion om omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet.

Alla de praktiska erfarenheter, som gjorts runt om i landet, tala sålunda enligt min uppfattning starkt för det berättigade i motionens begäran om att systemet måtte tagas under omprövning.

Till sist, herr talman, skulle jag vilja med några ord beröra frågan om den ekonomiska belastning, som regleringspolitiken medfört, speciellt för den mindre företagsamheten. Den utredning, som Kooperativa förbundet har verkställt och vars riktighet mig veterligt icke från något håll har bestritts, visar bl. a. att arbetet med regleringarna och ransoneringarna kräver 21 procent av den totala expeditionstiden i en central butik och 35 procent i en förortsbutik. Man har vidare räknat ut att på grund av ransonerings- och regleringssystemet har den reella varuomsättningen per anställd i de kooperativa butikerna sjunkit med 25 procent mellan åren 1938 och 1946. Dessa siffror tala för sig själva och borde utgöra tillräckligt bärande skäl för att yrka bifall till den reservation som är fogad till här föreliggande utlåtande.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr LARSSON i Luttra: Herr talman! Även om det kanske kunde vara tillräckligt talat i denna fråga, vill jag här anföra några synpunkter.

Såsom här redan framhållits, ha reglerings- och ransoneringsfrågorna liksom begreppet Krångel-Sverige över huvud taget varit föremål för upprepade meningsutbyten i denna kammare. Det är inte heller att undra på om folk börjar i någon mån tröttna på allt reglerande, då ju systemet inom inte alltför avlägsen framtid fyller 10 år. Till detta kommer att regleringarna både direkt och indirekt medföra avsevärda kostnader. Om de uppgifter, som ha lämnats i Kooperativa förbundets tidsskrift, äro någorlunda riktiga, skulle

ju folkhushållet genom ransonerings- och regleringssystemet belastas med kostnader på ungefär 1 miljard kronor per år. Under sådana förhållanden är det fråga om, om man inte skulle kunna vända på den tes, som brukar åberopas för regleringarnas bibehållande, nämligen att tillgången på varor måste motsvara efterfrågan, innan regleringarna kunna avskaffas, och i stället säga, att krisadministrationen måste skäras ned, om vi skola kunna få en produktion av varor som någorlunda motsvarar efterfrågan.

Det föreligger, när det gäller synen på detta problem, icke någon skillnad mellan utskottet å ena sidan och reservanterna och motionärerna å den andra. Både utskottet och reservanterna anse, att regleringssystemet oavslåligen bör följas med vaksamhet och att möjliga förenklingar skola företagas, i den mån detta är möjligt. Utskottet har dock inte kunnat undgå att konstatera, att de hörda myndigheterna och organisationerna ha ställt sig mycket tveksamma till den väg, som här har föreslagits, nämligen en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om omprövning. Sveriges industriförbund har sagt att »en generell omprövning av ransonerings- och regleringssystemet från mera allmänna utgångspunkter torde knappast i nuvarande läge kunna leda till några mera betydelsefulla praktiska resultat». Sveriges lantbruksförbund har också sagt, att förbundet icke blivit övertygat om behovet och nyttan av en sådan allmän omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet, vartill motionen syftar. Kooperativa förbundet, vars utredning man ju här hänvisat till, avstyrker bestämt att riksdagen genom skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om omprövning av hela reglerings- och ransoneringssystemet.

Jag tror också för min del att den effektivaste övervakningen av Kungl. Maj:t i detta avseende sker genom riksdagen. Erfarenheten hittills visar ju, att

Motion om omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

riksdagen inte på något sätt känner sig blyg, då det gäller att på denna punkt hålla efter kommissionerna och regeringen, och jag tror att däri ligger den säkraste garantien för att vi få en nedskärning av ransoneringsarna och regleringarna, i den mån detta är möjligt, och att vi med det snaraste kunna slippa hela systemet.

Fru NORDGREN: Herr talman! Jag har inte tagit till orda för att här uppträda såsom försvarare vare sig av kommissionerna eller av regleringarna över huvud taget. Den kommission, som jag tillhör, har i sitt yttrande, vilket finns återgivet på s. 1—3 i utskottsutlåtandet, klart och tydligt framlagt sina synpunkter på frågan om ransoneringsarna och regleringarna. Jag begärde närmast ordet i anledning av vad fru Möller sade, när hon framhöll, att hon, när hon ville ha bort regleringarna, gjorde sig till tolk för alla svenska husmödrar. Ja, det är ingen hemlighet för någon i kommissionerna, att folk äro frötta på ransoneringsarna. Det är nog inte utan att man själv inom kommissionerna många gånger är trött på det ingalunda trevliga arbetet, som är förenat med ett ledamotskap i dessa kommissioner.

Jag fäste mig emellertid särskilt vid den passus i fru Möllers anförande, som rörde växlingskortet. Fru Möller ansåg, att det borde vara möjligt att på växlingskortet köpa varor i vilken butik som helst. Jag är ganska förvånad över att fru Möller, som dock sitter i riksdagen och som jag räknar som en vaken och intelligent kvinna, inte har observerat vad som gång på gång från kommissionernas sida har anförts om anledningen till de nuvarande bestämmelserna. I varje fall borde väl fru Möller som husmor ha förstått, att växlingskortet äro ett slags småmynt, som lämnas vid inköp i den affär, där man handlar, och

som endast kunna gälla där. Om man t. ex. lämnar en helkupong, men inte kan utnyttja denna på en gång, får man i stället ett växlingskort, som utvisar att just affären i fråga är skyldig varor för detta antal kuponger. Jag undrar, vart det skulle leda, om man skulle ha rätt att avkräva *en* handlande varor för kuponger, som *en annan* affär tagit emot, och som den i sin tur fått ut varor för till försäljning.

Systemet med växlingskort har ju kommit till för att underlätta det hela och för att vi inte såsom under förra världskriget skola behöva få nya kort varje vecka. Man måste ju den gången ha mycket stora kort som fingo utbytas mot nya sådana ganska ofta, för att allmänheten skulle kunna på småkupongerna köpa i vilken affär som helst.

Jag kan tala om för fru Möller, att jag inte heller saknar kontakt med landets husmödrar. Det är tusentals brev, som under dessa år växlats mellan mig och husmödrarna, och jag vill betona, att man inom livsmedelskommissionen alltid varit lyhörd för husmödrarnas önskemål och tillmötesgått dessa i den utsträckning, det varit möjligt. Det är också ganska många ändringar, som kommit till stånd just med anledning av sakliga påpekanden från husmödrarnas sida. Inte minst måste jag ge arbetarhustrurna den största eloge, för att de på ett försynt och humant sätt gjort sina erinringar och framställningar. I den mån vi inte ha kunnat tillmötesgå vederbörandes önskemål, har anledningen därtill klargjorts i svarsbrev, och det har hänt, att man då skrivit och tackat och förklarat, att man inte haft klart för sig de tekniska skälen till ett visst arrangemang men att man, när man fått höra hur saken ligger till, förstår, att det måste vara ordnat så som det är. Jag vill också erinra om, att när det klagades över att husmödrarna hade så många kort att handskas med, gjorde LK alla ansträngningar för att minska antalet, och man

Motion om omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet.

sammanförde ett flertal ransoneringar till ett och samma kort, som väl fru Möller vet.

Vi äro nog litet var trötta på ransoneringarna. Det är inget löst tal när LK gång på gång förklarar att vi icke vilja ha kvar ransoneringarna en dag längre än nödvändigt. Varför ha vi då ransoneringar? Är det, såsom man ofta gör gällande, bara för att inte ett antal personer skola bli sysslolösa? Ett sådant antagande innebär faktiskt ett underkännande av dessa kunniga och dugliga herrar i LK, som jag haft äran samarbeta med — jag räknar nu inte med mig själv. Jag tror det finns användning för vederbörandes arbetskraft på så många andra områden, att de inte behöva bita sig fast i LK. Att vi ha ransoneringarna beror på att de ansvariga myndigheterna velat åstadkomma en rättvis fördelning av livsmedlen. Jag tror inte husmödrarna skulle vara mera tillfredsställda för den händelse ransoneringarna tagits bort och de inte kunnat tillhandla sig de varor de behöva.

Jag skall ta ett typiskt exempel på den kritik som framförts och de krav som rests på ett slopande av ransoneringarna. Under fjolåret — jag kan inte minnas den exakta tidpunkten — restes det starka krav på att brödransoneringen skulle slopas. Jag vill minnas att till och med Köpmannaförbundet framförde ett dylikt krav, även om det inte kom fram till offentligheten. Strax efter denna tidpunkt fingo vi en dålig skörd, som tvingade oss att blanda in allt möjligt i brödsäden: råg, havre, korn och majs, och vi ha vid två tillfällen måst skära ned de förut knappa brödransonerna. Om vederbörande den gången varit tillräckligt lyhörda och slopat brödransoneringen, så skulle — om man tänker på överskottet på köpkraft — antagligen vetet ha använts för tillverkning av lyxbröd, i största utsträckning, medan vi kanske skulle haft stora svårigheter att tillfredsställa be-

hovet av matbröd. Man skulle kunna hämta liknande exempel från andra områden, men jag skall inte längre uppehålla mig vid detta. Jag vill än en gång understryka, och jag vet att regeringen delar denna strävan, att ransoneringarna och regleringarna, åtminstone vad livsmedlen beträffar, skola avskaffas så snart det låter sig göra.

Jag tror det var herr Nilsson i Göingegården som talade om att antalet i kommissionerna anställda svällt och att man inte gjort något försök att skära ned antalet. Jag vill härtill svara, att LK, och jag förmodar även andra kommissioner, någon tid efter fredsslutet fick en anmaning av dåvarande folkhushållningsministern Gjörös att undersöka, i vilken utsträckning man kunde skära ned antalet anställda, såväl i de centrala krismyndigheterna som i de lokala. Detta ledde till en nedskärning av antalet anställda i kristidsstyrelserna och LK med, om jag inte missminner mig, över 40 procent. När läget sedan skärptes, uppstod det därför svårigheter att skaffa nytt folk och naturligtvis också att sköta uppgifterna, ty de som fingo sluta voro gammalt vant och beprövat folk, och det tog tid för de nyanställda att sätta sig in i arbetet.

I fråga om remissyttrandena är det att märka det något egendomliga förhållandet, att Köpmannaförbundet tillstyrkt här ifrågavarande motion, medan handelsrådet, vid ett sammanträde på LK, där vi dryftade dessa frågor, på en direkt fråga från LK:s ordförande, huruvida det borde tillsättas en kommitté, som skulle företa en översyn över ransoneringsbestämmelserna och komma med förslag till ändringar, enhälligt förklarade att de inte ansågo detta vara nödvändigt, och att de icke ville ha några nya ransoneringsbestämmelser, emedan man nu hade vant sig vid de nuvarande. Hur man än ser på denna sak står det fast, att man, åt-

Motion om omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet.

minstone inom den kommission jag företräder, är beredd att så snart som möjligt komma ifrån ransoneringarna.

Det har här gjorts uttalanden om att det finns en del ransoneringar, som kunde upphävas. Det har bl. a. sagts, att man skulle kunna häva ransoneringarna av havregryn, såpa och stråfoder. Ransoneringen av stråfoder tror jag för övrigt numera är upphävd. Ja, det låter ju säga sig, men vi ha för närvarande en hönsuppfödning, som är mycket lönande, vid nuvarande äggpriser, och som hotar att svälla över alla gränser. Det går knappast en dag utan att det kommer in ansökan om ökad fodertilldelning till hönsier och om uppförande av nya sådana. Det är därför risk för att det blir brist på havregryn, genom att dessa gå till hönsfoder, om man slopar ransoneringen av dem, och man får väl ändå se till, att havregrynen i första hand bli tillgängliga för människoföda.

Beträffande såpan ligger det till på ett annat sätt. Vi veta ju att vi för framställningen av såpa äro beroende av import av vissa kemikalier, och tillgången på dessa är inte så riklig, att man kan få så mycket man vill av desamma, vartill kommer knappheten på valutor. Emellertid håller man på att utreda möjligheterna att slopa ransoneringen av båda dessa här ovan nämnda varor.

Jag vill sluta mitt anförande med att citera vad LK skriver i sitt yttrande, som finns återgivet i utskottets utlåtande: »Kommissionen vill emellertid betona, att den städse varit och givetvis allt framgent kommer att vara inriktad på att utnyttja vunna erfarenheter och uppkommande förbättringar i försörjningssituationen till att genomföra förenkling och avveckling av ransoneringarna.»

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Fru **MÖLLER** (kort genmäle): Herr talman! Jag vill tacka fru Nordgren för

de vackra tankar hon hade om mig, och jag är ledsen om jag kanske inte tillräckligt motsvarar dem.

Vi tycks ha olika uppfattningar om växlingskort. Jag har inte velat yttra mig på alla husmödrars vägnar — det anser jag mig inte ha rätt att göra, och det kanske fru Nordgren inte heller anser sig kunna — men jag har av många husmödrar hört, att de anse växlingskortsystemet inte vara tillräckligt effektivt, och jag tycker att det därför borde finnas anledning att företa en översyn över detta system.

Herr **HÆGGBLOM** (kort genmäle): Herr talman! Det fanns en passus i fru Nordgrens anförande, som jag anser böra understrykas, emedan den utgör ett typiskt exempel på ransoneringstänkande. Fru Nordgren motiverade bibehållandet av brödransoneringen med att vi måste mala in korn och havre i mjölet. Såvitt jag vet beslöt riksdagen redan 1930 om inmalningstvång för all köpmjöl, men vi behövede ändå inte ransonera mjölet förrän kriget kom. Det finns sålunda inga svårigheter att bestämma, att kvarnarna skola mala in vilka ingredienser som helst i mjölet, även om ransoneringen slopas. Vi jordbrukare, som ha förmånen att förmala egen spannmål, behöva inte blanda upp mjölet trots att det är ransonerat. Om riksdagen vågade låta obundet och sakkunnigt folk undersöka ransoneringssystemet, skulle vi, därom är jag övertygad, få otaliga exempel på den typ av ransoneringstänkande, som fru Nordgren här presenterat för oss, när hon som skäl för ransoneringens bibehållande tillgrip en motivering, som icke var hållbar.

Fru **NORDGREN** (kort genmäle): Herr talman! Jag skall be att först få replikera herr Hæggbloom. De bestämmelser om inmalningstvång, som infördes på 1930-talet, tillkommo, herr Hæggbloom, för att tvinga de svenska kvarnarna att

Motion om omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet.

förmåla svenskt vete i stället för utländskt, för att jordbruket i en överflödssituation skulle få avsättning för sin spannmål. Det är en himmelsvid skillnad mot nu gällande bestämmelser, som tillkommit i en bristsituation, i vilken vi ha svårt att få in tillräckligt med spannmål för att kunna hålla de knappa brödransonerna och i vilken vi få betala den importerade spannmålen dyrt, i den mån vi över huvud taget kunna få den. Jag tycker att det snarare är herr Hæggbloom som i det här fallet kommit med dålig argumentering.

Till fru Möller vill jag säga, att vi uppenbarligen inte ha samma åsikter i fråga om växlingskortet. Jag betonade i mitt förra anförande, att växlingskortsystemet är en teknisk anordning, som tillkommit för att husmödrarna och affärsmännen skola slippa ha en mängd småkuponger. Man har därför ordnat det så att köparen får ett växlingskort när han inte köper ut på en halv eller hel kupong på en gång. Jag vill än en gång fråga: Vad skulle affärsmännen säga, om de ålades att lämna ut varor mot växlingskort från andra affärer än sin egen? Fru Möller anser att kunderna böra få tillhandla sig varor mot kuponger till växlingskort även i andra affärer än den där växlingskort utlämnats. Om man tillläte detta, skulle emellertid hela ransoneringssystemet brytas sönder. Den förste handlanden skulle då ta emot helkupongen, och sedan skulle den andre lämna ut varor mot dennes växlingskort. Ett sådant ransoneringssystem vore sämre än inget ransoneringssystem.

Herr HÆGGBLUM (kort genmäle): Herr talman! När det, som fru Nordgren vet, varit möjligt att få kvarnarna att mala in svenskt vete, måtte det väl inte vara några svårigheter att få dem att på samma sätt mala in korn. Det kan väl inte spela någon roll, var spannmålen är köpt, när den ändå omvandlas till den slutprodukt som kallas mjöl. Den omständigheten att mjölet består av olika ingredienser är inget skäl för att ransonera mjölet. Om vi finge talas vid i enrum skulle vi säkert bli ense om den saken.

Vi veta alla, att restaurangkorten kunna användas på vilket näringsställe som helst. Det måste väl då finnas möjlighet för kristidsstyrelserna att växla till sig växlingskort, som kunna användas i vilken butik som helst. Fru Nordgren resonerar som så att »mina barn äro vackra barn och vad jag gjort kan inte göras bättre».

Fru MÖLLER (kort genmäle): Herr talman! Jag vidhåller att även om växlingskortsystemet är en teknisk detalj, kan det ändå fordra en översyn. Det är en sådan översyn jag har avsett i reservationen, och den bör också sträcka sig till de tekniska detaljerna.

Fru NORDGREN (kort genmäle): Jag vet mig inte ha sagt, herr Hæggbloom, att det är svårt att få kvarnarna att mala in de olika sorterna i mjölet. Några sådana svårigheter ha inte alls förefunnits, utan kvarnägarna ha mycket lojalt fogat sig i bestämmelserna. Vad jag framhöll var att det är bristen på spannmål som föranlett nuvarande bestämmelser om inmalning. Om man vill ha en förnuftig och rättvis fördelning av våra brödsädstillgångar, så måste man, som jag sade, se till att mjölet kommer till riktig användning. Jag tycker att det redan nu slösas ganska mycket med vetemjöl för tillverkning av bakelser och lyxbröd.

Beträffande systemet med växlingskortet får jag väl i alla fall förmoda, att de herrar, som sysslat med de tekniska anordningarna och undersökt alla möjligheter, förstå den saken bättre än allmänheten, men när man ser på problemet utifrån kanske den ter sig an-

Motion om omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

norlunda. Jämförelsen med restaurangkorten har gjorts många gånger, men med restaurangkorten ligger det till på ett helt annat sätt än med växlingskorten. De förstnämnda måste redovisas, varje kupong, för att varor skola erhållas på dem av restaurangerna.

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Jag föranleddes att begära ordet när herr Allard talade om ransoneringsmoralen. Det är ju allmänt bekant att denna inte är särskilt god i dagens läge och att den var betydligt bättre under kriget. Herr Allard vill nu att man skall förbättra ransoneringsmoralen genom att mobilisera ledningarna för alla näringsorganisationer och ideella organisationer för att klargöra för svenska folket nödvändigheten av ransoneringsarna i dagens läge. Ja, herr Allard, det är ett bra recept om man vill förhindra all kritik mot ett bestående system. Jag tror emellertid inte att alla vilja skriva under att var och en av de nuvarande ransoneringsarna och regleringarna är absolut nödvändig. Inte heller torde man kunna övertyga alla de människor om nödvändigheten att bibehålla ransoneringsarna, som i sin dagliga gärning märka, att läget nu är ett annat än tidigare.

Vi måste komma ihåg, att vi under kriget befunno oss i en bristsituation och att det då var nödvändigt att strängt hushålla för en oviss framtid. I dag är det emellertid icke enbart brist som orsakar ransoneringsarna och regleringarna, utan även regeringens allmänna ekonomiska politik och prispolitik och den omständigheten, att vi gjort av med våra valutatillgångar — herr Hjalmarson har ju varit inne på den saken. Man kan ställa frågan: Varför ha vi kafferansonerings? Denna ransonerings är inte föranledd av brist på kaffe i världen, ty vi skulle kunna köpa hur mycket kaffe som helst, om vi bara hade valuta till det. Det föreligger alltså

en annan situation nu än tidigare. Vem bär ansvaret för att vi inte ha några utländska valutor?

Det finns flera områden, där man måste ifrågasätta, huruvida det är nödvändigt att bibehålla ransoneringsarna, i varje fall i den form de ha i dag. Fru Nordgren berörde ett par av dessa. Jag hade svårt att uppfatta vad hon sade, och jag ville inte lämna min plats, efter som jag skulle ha ordet efter henne, men jag hörde att hon bland annat talade om havregryn. Man måste fråga sig, varför vi skola bibehålla ransoneringsarna av havregryn och varför handlarna skola behöva fortsätta klippa och klistra kuponger för den varan, när åtminstone i städerna 90 procent av alla människor inte köpa ut sina ransoner, medan de för andra äro otillräckliga. Jag fick häromdagen ett brev från en dam i Östergötland — hon vågar inte sätta ut sitt namn av fruktan för represalier, som hon säger. Denna snälla gumma skriver, att hon vill ha havregrynsgröt varje dag, men det räcker inte ransonen till för. Hon kan få kuponger av sin dotter, men hon får inte köpa på lösa kuponger. Hon undrar nu, hur hon skall bära sig åt. Detta visar, att människornas konsumtionsvanor äro mycket olika. Det blir i många fall ungefär samma sak som när en svensk-amerikan kom hem och talade om att man i Amerika rakade folk med maskin. Man sade till honom: »Ja, men alla ansikten äro väl inte lika?» — »Nej, men de bli det», blev svaret. Likadant är det med ransoneringsarna. Vi ha inte alla samma konsumtionsvanor, men vi tvingas att ha det genom att vi stoppas in under samma mall.

Jag är t. ex. absolut övertygad om att havregrynsransoneringsarna utan olägenhet skulle kunna slopas i dag. Nu säger fru Nordgren, att detta inte går med hänsyn till hönsfodersituationen; man kommer att använda havregryn till hönsfoder. Det har emellertid i andra sammanhang visat sig, att man kan läm-

Motion om omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

na kvarnarna en kvot som de sedan själva få fördela på sina återförsäljare, så att man i varje fall slipper korten. Man kan väl lösa även detta problem när man löst andra liknande, och nog kunde man väl befria handelns folk från en del av det kupongklistrande, som de nu fått hålla på med i så många år.

Fru Nordgren berörde också frågan om ransonerings av såpa. Förut har man gjort gällande att man inte kunde ta bort tvättmedelsransoneringen därför att den hängde ihop med vår fettförsörjning. Nu kunna vi här i landet tillverka så mycket tallolja, att vi kunna göra all såpa vi behöva, men nu få vi inte slopa tvättmedelsransoneringen av hänsyn till att vi lida brist på vissa kemikalier. Men vi kunna få in kemikalier om vi betala för dem, och jag är övertygad om att när vi nu ha tallolja finns det möjlighet att lösa problemet och därigenom göra åtminstone något område fritt för husmödrarna.

Så vill jag minnas, att fru Nordgren också berörde brödransoneringen. Därvidlag kan det ju vara rätt intressant att ta i betraktande ett uttalande, som chefen för Spannmålsbolaget gjorde häromdagen. Han sade, att vore det bara fråga om spannmålsituationen kunde man lugnt upphäva brödransoneringen i dag, men den hänger i sin tur ihop med köttansoneringen och den politik man därvidlag fört. Det visar sig alltså, att allting är en enda härva, och vi kunna aldrig få en återgång till normala vanor, om man inte försöker börja med frigörandet i någon ända.

Man kan också ställa den frågan: Skulle inte vi kunna lätta på ransoneringsarna i stället för att införa nya, när det lilla fattiga Finland, som genomlevat två världskrig, kunnat göra det? Finnarna ha redan släppt köttet fritt och hålla på att häva brödransoneringen. Detta medför naturligtvis vissa konsekvenser, men man har där bedömt situationen så, att det är bättre

att ta dessa konsekvenser än att ha kvar det system man tidigare haft.

Herr PETTERSON i Degerfors: Herr talman! Det är kanske inte så lämpligt att deltaga i debatten, när man inte sitter i det här utskottet, men här har hållits ett par anföranden som ändå föranlett mig att begära ordet.

Man har sagt, att husmödrarnas tålamod börjat svika. Man har pekat på att utläningar som komma hit äro förvånade över att vi fortfarande ha kvar våra ransoneringsfrågor. Orsaken till att jag i detta sammanhang begärt ordet är, att jag förra veckan hade nöjet att representera vårt land på det norska Byförbundets landsmöte, och jag vistades då i Norge under åtta dagar. Det är självklart, att det som intresserade mig mest var, hur norrmännen ha klarat och klara sina ransoneringsfrågor och hur de ha det ställt i fråga om livsförnödenheter.

Norrmännen äro ju mindre formella än vi, och de ha också genomfört vissa lättnader. Man har slopat alla ransoneringsfrågor av kött, smör, bröd, ägg, ja över huvud taget allt på restaurangerna, men följden har blivit att man i de norska hemmen blivit lidande på detta. Husmödrar som jag kom i kontakt med vid denna konferens berättade att hemmen inte fått någon kötttilldelning efter påsk. Man har inte något smör utan får nöja sig med margarin, och ägg finns inte att få. Man önskade att man kunde ha haft samma precision i sin ransoneringsorganisation som vi här i Sverige. Framför allt önskade husmödrarna att de haft vårt ransoneringsystem.

Herr talman! Det var bara detta jag ville meddela, och jag tror att det är nödvändigt att säga det i detta sammanhang, när det tycks finnas människor som ha tagit till sin uppgift att gnälla för allting.

Edvard Mattson brukar säga, att oförnöjsamheten är vägen till framgång, det

Motion om omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet.

kan nog vara riktigt, men det är farligt om oförnöjsamheten blir ett yrke, ty då närmar den sig kverulans, och det är just det den börjar göra här.

Herr talman! Jag har intet yrkande utan ville som sagt bara meddela detta.

Herr STÅHL: Herr talman! Med hänsyn till den långt framskridna tiden ber jag att få avstå.

Fru NORDGREN: Herr talman! Det bullrade så i kammaren under herr Henrikssons anförande, att det var nästan omöjligt att uppfatta vad han sade, men jag hörde, att han drog fram ett exempel om hur en gammal mor inte fick köpa havregryn på lösa kuponger som hon fått från sin dotter.

Jag tycker nog, att herr Henriksson borde veta, att det just är de lösa kupongerna som föranleda kupongstöld och kupongmissbruk. Den saken är väl så självklar att vi inte behövde tala om den här. Men dottern hade ju kunnat låna modern sitt kort, vilket hade varit fullt lagligt.

Jag uppfattade inte riktigt vad herr Henriksson sade om köttransoneringen, men han sade visst, att när det fattiga Finland kunde slopa sina ransoneringar borde vi också kunna göra det, och att man får ta vissa risker.

Vad har nu upphävandet av kött- och fläskransoneringen i Finland lett till? Häromdagen fick jag ett exemplar av *Industria*, en tidskrift som ju knappast kan anses föra vare sig regeringens eller livsmedelskommissionens talan. Där fick man veta vad upphävandet av ransoneringen i Finland lett till i fråga om prishöjningar. Det anges där — det var nr 5 av tidskriften i fråga så att herrarna kunna själva kontrollera uppgiften — att priset på fläsk i Finland ligger mellan 7,90 och 9,50 kronor i svenska pengar per kilo; malet kött kostar 7,54 per kilo i svenska kronor, och nötköttet kostar mellan 6,20 och

10,76 kronor. Jämför man de svenska priserna, tror jag att de svenska husmödrarna skulle betacka sig för det finska systemet. Det var kanske inte minst risken för prisstegring som gjorde att man i ett knapphetsläge, som man visste skulle komma, föredrog att behålla köttransoneringen.

Denna sak har diskuterats i så många sammanhang att jag inte skall gå närmare in på densamma men jag är inte övertygad om att det svenska folket är berett att betala ett slopande av ransoneringen på vissa varor så dyrt som man fått göra i Finland.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Jag vill bara säga till herr Petterson i Degerfors, att om han tror, att det är kverulans, när de organisationer som representera de mindre näringsidkarna gång på gång påtala de missförhållanden som råda inom vårt reglerings-system, visar det bara, att den ärade talaren inte har kännedom om hur detta system fungerar i praktiken.

Till sist, herr talman, vill jag bara helt stillsamt konstatera, att ingen av de socialdemokratiska talarna har ansett det mödan värt att ge svar på frågan, hur man skall kunna avskaffa regleringssystemet med det snaraste, om man samtidigt skall driva en allmänt ekonomisk politik, som förutsätter en synnerligen omfattande regleringsapparat.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets förevarande hemställan dels ock på bifall till den av herr Hæggbloom och fru Möller avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hæggbloom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Hæggbloom och fru Möller avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hæggbloom begärde emellertid rösträkning, i anledning varav votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 111 ja och 45 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr tal-

mannen att uppskjuta handläggningen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 10.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Severin* i Stockholm, nr 600, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 265, med förslag till sjöarbetstidslag;

herr *Olson* i Göteborg *m. fl.*, nr 601, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 265;

herr *Johnsson* i Kastanjegården *m. fl.*, nr 602, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 275, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område; och

herr *Johansson* i Norrfors *m. fl.*, nr 603, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 275.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 5.14 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 9 juni.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes därvid förhandlingarna till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Motion om särskild kommission för krisadministrationens övervakande.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om inrättande

av en särskild kommission för övervakande av krisadministrationen.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, II: 334, av herr *Ståhl* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville inrätta en kommission för övervakande av krisadministrationen sammansatt på det sätt och med det uppdrag som i motionen angivits.

Motion om särskild kommission för krisadministrationens övervakande.

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 334, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Ståhl*, som ansett att utskottet bort hemställa, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att Kungl. Maj:t ville inrätta en kommission sammansatt på det sätt och med det uppdrag som i motionen angivits;

2) av herr *Hæggbloom*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr STÅHL: Herr talman! Efter den, jag höll på att säga andefattiga debatt, som fördes här i kammaren närmast före pausen, kan det kännas otacksamt att taga upp ett ämne som kanhända är något viktigare än det som det slösades så mycket krut på i den diskussionen, särskilt som det beträffande den diskussionen låg till så, att den hög, man sköt på, var definitivt död för några veckor sedan och att liket icke ens titade.

På denna punkt är det så, att den föreliggande motionen tar sikte på en helt annan sak. Det är icke fråga om hur man en gång för alla skall lyckas få den organisation, den form och den rättsida på kommissionsväsendet som behöves, eftersom den tanken, vilket också uppvisades här, tycks vara rätt omöjlig. Jag får säga parentetiskt, att om man vid ett tillfälle lyckas få rättsida på kommissionerna genom en engångsutredning, så är det icke säkert, att man fördenskull har det månaden därefter. Kommissionerna lyda ju livets lagar, nämligen att ständigt vara underkastade förändring. Skall man komma till rätta med kommissionsväsendet, är det nog så, herr talman, att man måste komma över på den linjen att ha ett permanent övervakningsorgan som kan

göra sig gällande från tid till tid. Jag kan på denna punkt hänvisa till det förhållandet, att reservanten i första kammaren beträffande den förra motionen, en högerman, har, sedan han studerat detta ämne tillräckligt länge, tydligen kommit underfund med, att man måste komma in på de linjer som jag skisserat från början i denna motion. Det är rätt intressant att läsa, att hans reservation tar sikte på samma tanke som jag här varit inne på, nämligen ett permanent övervakningsorgan. Jag noterar också med ett visst intresse, att även handelns organisationer kommit till samma slutledning. I det senaste numret av *Köpmannen* tar man icke upp den tidigare i första kammaren avlivade motionen, utan man tar sikte på att det behöves ett permanent övervakningsorgan. Det kan, som reservanten i första kammaren påpekat, tjäna syftet att förbereda den avveckling av kommissionerna, som väl ändå så småningom måste komma, även om det för närvarande ser ganska dystert ut.

Men det har varit väsentligare uppgifter, som för mig varit det avgörande, nämligen att få organisationsformen på kommissionerna så effektiv och vettig som möjligt, och framför allt skapa ett organ som kunde erbjuda det rättskydd, som medborgarna behöva gentemot de administrativa ingripanden som kommissionsväsendet innebär.

Jag skall här icke taga upp någon diskussion om kommissionsväsendets livstid. Jag bara konstaterar, att all erfarenhet hittills ger vid handen, att det i stället för att tyna bort sväller ut. Jag vill påminna kammaren om något som jag icke tror framgick av den långa debatten före pausen, nämligen att medan kommissionsväsendet under det löpande budgetåret är upptaget till en kostnad på sammanlagt i runt tal 13 miljoner kronor, beräknas för nästa år ett belopp på icke mindre än i det närmaste 25 miljoner kronor för samma ändamål. Detta kommissionsväsen vi-

Motion om särskild kommission för krisadministrationens övervakande.

sar alltså i varje fall hittills en tendens att bli mera långlivat än vad vi tänkt oss. Mot detta kommissionsväsen, som innebär oerhört djupt ingripande administrativa åtgärder gentemot enskilda medborgare, ha dessa faktiskt intet effektivt rättsskydd. Vi äro i detta vårt svenska kultursamhälle med rätta oerhört känsliga för administrativa ingripanden, när det gäller det allmänna rättsskyddet för person och egendom. Men när man kommer över till det ekonomiska området, t. ex. näringsfriheten, som är lika grundlagsstadgad som vår personliga integritet, finns det inga effektiva organ att falla tillbaka på för att få ett sådant skydd. Man kan då hänvisa till att justitieombudsmannen och Kungl. Maj:t kunna fungera härvidlag. Det är ju riktigt; formellt kunna de detta. Men reellt blir det ju faktiskt icke på detta sätt. Jag skulle kunna anföra många exempel, men jag skall icke göra detta utan nöja mig med något fall.

Här har under en tidigare interpellationsdebatt, som vi hade i början av denna riksdag, relaterats en rad sådana exempel. Bland alla de brev, som jag fått sedan jag väckte motionen och som jag kontrollerat, har jag sett bilder ur livet, som verkligen varit ganska förfärande, t. ex. hur ganska stora och betydande verkstäder måst slå igen därför att de icke kunnat få den tilldelning av råmaterial som varit nödvändig för deras drift, trots att sådana råvaror funnits i marknaden och hänvisats åt andra håll.

Detta beroende av administrativa myndigheter yppar sig ju även på andra områden. Jag erinrar kammaren om ett fall som icke är okänt i riksdagen: en näringsutövare här i Stockholm, som genom en administrativ åtgärd skattebelades med ett belopp på sammanlagt 90 000 kronor. Han vände sig till domstol, och i första instans, där målet hittills behandlats, fick han rätt. Men sina pengar fick han givetvis

icke ut, eftersom målet överklagades. Emellertid gjordes, efter en interpellationsdebatt i saken i första kammaren, en utbetalning till företaget i fråga av 35 000 kronor, men återstoden är kvar och ej utbetald. Under tiden passerar målet de olika instanserna. Hittills har det kommit till hovrätten, där vederbörande företag också fått rätt; men fortfarande äro pengarna icke utbetalade.

Här besannas det gamla ordet, att medan gräset gror dör kon. Det är självklart att ett företag under sådana förhållanden försättes i oerhört vidriga omständigheter och att man i en sådan situation frågar sig: kräver icke svensk rättskänsla och hänsynen till den enskildes rättsskydd, att det finnes ett organ, till vilket man i sådana här situationer kan vända sig för att få den hjälp mot de administrativa ingripandena som är nödvändig?

Jag menar verkligen, herr talman, att det i en rättsstat är oundgängligen nödvändigt att rättsskyddet skall hävdas på samma sätt när det gäller den ekonomiska som när det gäller den personliga integriteten. Menar man detta, kan man sedan fråga sig efter vilka vägar man skall gå. Där är jag villig diskutera olika utvägar. Jag tror för min del, att det, med den omfattning som de ekonomiska administrativa ingripandena för närvarande ha i samhället, vore logiskt och riktigt att påkalla en särskild ombudsmannainstitution på detta område. Att jag icke gick den vägen, när jag gjorde denna motion, berodde helt enkelt därpå, att denna fråga var föremål för riksdagens prövning så sent som i fjol och att båda kamrarna på förslag av konstitutionsutskottet — det var för resten konstitutionsutskottets utlåtande nr 22 vid fjolårets riksdag — avvisade tanken på en utbyggnad av justitieombudsmannaämbetet för detta ändamåls skull.

Om man vill saken, måste man därför välja någon annan väg. Då har jag

Motion om särskild kommission för krisadministrationens övervakande.

tänkt mig, att man skulle kunna resonera om en nämnd eller en kommission av något slag för att komma till rätta med detta. Jag är därvidlag icke heller utan precedensfall. Jag erinrar om — vilket jag för resten gjort i motionen — att när den allmänna värnplikten infördes här i landet och det militära rättsskyddet utsattes för svåra påfrestningar, krävdes ifrån liberalt håll införande av en övervakande myndighet. Det framfördes vid riksdag efter riksdag förslag om införande av vad man då kallade en civilkommission just för detta ändamål. Den kom aldrig till stånd, beroende på att den då sittande högerregeringen föregrep motionärerna och införde MO-institutionen. Jag tror att det måste sägas vara befogat, med hänsyn till den maktställning som de militära myndigheterna fått i samhället, att man införde ett särskilt organ för att övervaka och tillse de enskilda medborgarnas rättsskydd på det militära området.

Nu har man kommit in på ett område, där det medborgerliga rättsskyddet är direkt hotat — jag tvekar ej, herr talman, att använda detta ord — av administrativa myndigheter. Jag menar därför att tiden verkligen är mogen att tillse, att det finnes ett organ som tillvaratager de enskilda medborgarnas rättigheter i detta fall.

Jag kan med bästa vilja i världen icke förstå utskottets resonemang, när utskottsmajoriteten här yrkar avslag på motionen. Man argumenterar nämligen precis i den riktning som jag själv hela tiden argumenterat. Man säger nämligen — det står på s. 19 — så här: »Väl låter säga sig, att missnöjda lättare skulle hänvända sig till en för övervakning av krisorganen inrättad särskild kommission, men å andra sidan är det sannolikt, att inrättandet av ett sådant organ skulle animera till besvärshänvänelser och överklaganden i så stor utsträckning, att kontrollorganet skulle bli överhopat med arbetsuppgifter.»

Jag frågar: Kan man från en avslagsyrkande utskottsmajoritet begära ett klarare bevis på att det här framställda kravet är befogat än när den själv förutser, att det skall bli en sådan massanhopning av ärenden?

Jag hänvisar till vad som framgår av remissutlåtandet här, att man i handelskommissionen redan nu inrättat en byrå just för besvär- och klagörenden, helt enkelt därför att erfarenheten givit vid handen, att det var alldeles nödvändigt. Då frågar man sig, om det icke kan inrättas en sådan byrå inom varje kommission. Jag tror verkligen, herr talman, att om man skall ha en sådan instans, skall man ha en instans som står över kommissionerna och som inte utgör en del av det organ, där någon enligt egen tanke blivit oriktigt behandlad.

Det har i tidningspressen och även under hand vid diskussionen om denna motion framförts den invändningen, att man skulle skapa en kommission utan på kommissionerna och att det icke skulle bli någon ända på förskräckelsen. Jag har icke kunnat taga denna invändning på allvar. Den är lika orimlig som om vi skulle säga, att när vi ha underrätter, skola vi icke ha några hovrätter eller någon högsta domstol. Det faller ingen vettig människa in att säga, att vi icke skola ha högre instanser att vända oss till.

Precis detsamma, herr talman, gäller på detta område. Detta organ skulle komma till för att man skulle få en högre instans att appellera till, en fristående instans att vända sig till.

Det har omvittnats hur ransoneringsmoralen och regleringsmoralen är på väg att svikta. Jag skall icke uttala mig om detta. Jag hoppas att den icke gör det. Men jag vill verkligen säga, att om man vill få stadga, stabilitet och vad man kallar lojalitet tillbaka, är den säkraste och bästa vägen att inrätta ett organ, dit de enskilda i de många fall, där de känna att deras ekonomiska

Motion om särskild kommission för krisadministrationens övervakande.

medborgarrätt blivit åsidosatt, kunna vända sig och ha viss garanti och trygghet för att de bli behandlade med oväld. Jag tror därför, att icke minst samhället och staten skulle ha gagn av ett organ av denna typ.

Jag skall, herr talman, icke argumentera längre. Jag är övertygad om att därest, såsom man på sina håll fruktar, det skulle bli en mera avsevärd permanentning av kris- och regleringsorganen, en sådan här tanke i samma mån måste i den ena eller andra formen arbeta sig fram. Det är alldeles omöjligt att vi kunna reda oss detta organ förutan, med den omfattande administrativa apparat vi ha på detta område. Men jag förstår att tiden är kanske icke ännu mogen för det, vilket ur både samhällets och de många tusen näringsidkarnas och andra medborgares synpunkter är att beklaga. Jag tror nämligen, att det skulle vara ett plus av högst avsevärd betydelse för rättsskyddet.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Jag har läst motionen av herr Ståhl och dess hemställan, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om inrättande av en överkommission. Jag trodde för min del, att när år efter år går vi äntligen skulle komma fram till sådana förhållanden, att vi kunde avveckla kristidsorganisationen med dess kommissioner. Men det tycks icke vara herr Ståhls mening; han vill ha en ny kommission ovanpå de andra. Jag tänkte fråga herr Ståhl: Är han nöjd med den? Skall han icke ha en som övervakar även den också, om den inte blir till belåtenhet?

I den förra debatten begärdes en utredning om förenkling av kommissionerna, men nu är det fråga om ytterligare en kommission. Jag hade icke

trott att det var allvar i herr Ståhl! Jag trodde, att det kanske var ett slags odygdsmanöver av honom för att få en liten debatt i riksdagen. Jag hoppas i alla fall att riksdagen är av den åsikten, att vi så fort som möjlighet gives böra avkoppla hela denna kristidsapparat.

Sedan nämnde herr Ståhl i sitt anförande om kostnaden för kommissionsväsendet, bortåt 25 miljoner kronor. Men den här kommissionen skall väl också ha betalt. Där måste det väl vara några som äro litet skickligare än de som sitta i de kommissioner vi redan ha. Utan tvivel kommer det att bli dyrare på detta sätt; billigare kan det ju inte bli.

Jag tror att vi få lov att förstå saken sådan den är. Vi ha en kristidsapparat för att fördela tillgångarna i vårt land. Vi skola väl kunna lita till den kontrollrätt som riksdagen har och den möjlighet som finns att anförda synpunkter i såväl interpellationer som debatter. Vi skola icke tro, att om de, som sitta i kommissionerna och arbeta, få höra en mycket skarp kritik i riksdagen, så låta de denna gå sig förbi som om ingenting hänt: de känna nog den kritiken. Om jag får säga att riksdagen utgör en kommission, så är den väl ett alldeles tillräckligt kontrollorgan. Vi böra undvika nya kostnader och samtidigt försöka var och en i sitt parti hjälpas åt för att avveckla detta kommissionsväsen så fort som möjligheter därtill givas.

Jag ber, herr talman, med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr Larsson i Luttra.

Herr ALLARD: Herr talman! Herr Ståhl har byggt upp motionen, reservationen och sitt anförande med att söka visa, att krisadministrationen blivit så omfattande och dess ingrepp i ett stort antal människors liv och levnadsförhållanden här i landet så onormala, att

Motion om särskild kommission för krisadministrationens övervakande.

därav uppstått en känsla av bristande rättssäkerhet. Herr Ståhl har till och med gått så långt, att han i dag här i sitt anförande gjort gällande, att den enskilda människan många gånger känner sitt rättsskydd direkt hotat genom de ingripanden som göras av kristidsadministrationen. För att vi skola kunna komma tillbaka till en känsla av rättssäkerhet vill herr Ståhl, att vi skola ha en kommission, som skall övervaka kommissionerna; därmed skulle rättssäkerheten vara tillbaka.

När utskottet hade att behandla denna fråga, fingo vi omvittnat ungefär detsamma som vi fingo höra under den debatt som vi hade före middagsrasten: att det är många människor som äro missnöjda över de ingrepp som kommissionerna göra och att många äro missnöjda över den handläggning som deras speciella ärenden utsättas för. Tyvärr är det nog så, och så måste det väl vara under onormala tider, att man nödgas ha ransoneringar och regleringar. Ofta sammanfaller inte då den enskilda människans önskemål med det, som kan anses bäst ur samhällets synpunkt. När ett krisorgan skall pröva ett ärende, måste det ta hänsyn till vad som är lämpligt och önskvärt ur samhällets synpunkt. Men den som vid denna prövning inte får sina önskemål uppfyllda känner sig kanske besviken; och det är ju helt förklarligt. För min del tror jag nu att mycket av den kritik och vad man här kallar brist på känsla av rättssäkerhet bottnar däri, att den enskilda människan känner sig besviken, när hennes önskemål inte bli uppfyllda. Härmed har jag inte velat ha sagt, att fel inte begåtts av våra krisorgan. Sådana fel ha säkert förekommit, och det är troligt att fel även komma att göras i fortsättningen. Enligt min mening har emellertid vår krisorganisation i stort sett fungerat väl, och jag kan på den punkten hänvisa till vad Sveriges lantbruksförbund sagt i sitt remissyttrande över den föreliggande

motionen, nämligen: »Även om den svenska krisadministrationens sätt att lösa vissa av sina många uppgifter tidvis givit anledning till befogade anmärkningar, torde man i stort sett kunna säga, att den såsom helhet betraktad förtjänar ett gott omdöme.»

Jag skulle kunna ta detta yttrande som belägg för att de flesta människor i vårt land, ja, det stora flertalet, äro nöjda, ja, så nöjda som man över huvud taget kan vara med vår krisadministration, och att den känsla av bristande rättssäkerhet, som herr Ståhl här talat om, ingalunda varit till finnandes.

Den som är besviken över ett krisorgans beslut i ett hans ärende står ju inte heller nu utan möjlighet att söka rättelse. Den, som anser att han har anledning att klaga över handläggningen i formellt avseende, har ju alltid möjligheten att gå till justitieombudsmannen, och i sak kan han klaga hos Kungl. Maj:t. Möjligheten att klaga finns alltså redan nu, och allmänheten behöver sålunda inte, som herr Ståhl vill göra gällande, känna sig överlämnad åt krisorganens godtycke. Om vi följde herr Ståhls rekommendation, skulle det betyda, att vi tillskapade ett nytt organ, ett organ som mellaninstans mellan våra krisorgan och Kungl. Maj:t. För att den projekterade övervakningsnämnden eller övervakningskommissionen skulle kunna klara alla de många och vitt skiftande uppgifter, som beröra vår krisadministration, måste den göras mycket stor. Herr Ståhl har själv framhållit, att den borde omfatta representanter för såväl de politiska partierna som näringslivet. Jag menar, att om nämnden skall innefatta representanter med nödig sakkunskap för hela vårt näringsliv och för våra olika politiska partier, måste den bli stor och därför komma att arbeta tungt och knappast kunna inge landets medborgare någon känsla av ökad rättssäkerhet.

Herr Hansson i Skediga trodde, att herr Ståhl inte menat allvar med sin

Motion om särskild kommission för krisadministrationens övervakande.

motion. Så långt vill inte jag gå, utan jag tror nog att han menar allvar med densamma. Enligt min mening är motionen ett utslag av den ambition, som vi alla här i kammaren veta att herr Ståhl har. Men hans ambition har i denna fråga lett honom totalt vilse. Denna »krisadministrationsövervakningskommission» skulle knappast inge människorna i vårt land någon känsla av ökad rättssäkerhet. Den skulle i stället enligt min tro komma att utnyttjas av dem, som ständigt känna sig kallade att klanka och klaga på vårt kommissionsväsende; de skulle få en kärkommen möjlighet att klandra kommissionerna och deras verksamhet och den statliga byråkratien.

Med all respekt för herr Ståhls ambition kan jag inte följa honom på denna punkt, och för egen del anser jag, att det är fullkomligt onödigt att riksdagen i dag fattar ett beslut, som skulle innebära att vi begåvades med denna kommission över kommissionerna, vars långa namn jag inte vågar uttala ännu en gång.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr STÅHL: Herr talman! Jag skall inte säga mera om vad det här organet skall kallas än att jag kan råda herr Allard att helt enkelt använda ordet kontrollorgan, ty då behöver han inte vricka tungan på ett för tillfället konstruerat ord.

I själva sakfrågan vill jag säga till herr Hansson i Skediga, att det ju tyvärr förhåller sig så, att det inte är så värst många näringsidkare här i landet, vare sig herr Hanssons i Skediga egna yrkesbröder eller andra, som ha möjlighet att få se sin sak förd till torgs i riksdagen, och inte heller många, som ha möjlighet att på ett eller annat sätt få rättelse i ett läge, där de känna sig beträngda och orättvist behandlade.

Det finns tusentals sådana människor ute i landet. Det är lätt att avfärda dem med ett allmänt resonemang, men de måste på ett helt annat sätt uppfatta detta tal än vad herrarna göra här. Jag måste verkligen säga, att den lätthet, varmed herr Hansson i Skediga avfärdar denna sak, med tanke på den grupp han tillhör, förvånar mig mycket. Han frågar, om det hela kommer att bli billigare på det sätt jag föreslagit. Jag tror nog att herr Hansson i Skediga varit med om att, liksom vi andra, bevilja pengar till mindre nödvändiga ändamål än det nu ifrågavarande. Och om herr Allard vill diskutera önskvärdheten av att den enskildes rättsskydd ökas, tror jag att det ringa belopp, som det här är fråga om, kommer till rätt användning.

Utän att inlåta mig på någon mera ingående diskussion med herr Allard vill jag med anledning av hans uttalande, att i onormala tider får den enskilde finna sig i att få sin rättssäkerhet åsidosatt, säga, att detta enligt min mening är ett oriktigt resonemang. Vi måste i stället sträva efter och motverka att en sådan känsla eller uppfattning uppstår här i landet. Det vore ju rent orimligt att tänka sig ett läge, där tusentals medborgare skulle gå omkring i känslan av att de vore utlämnade på nåd och onåd i för dem livsviktiga angelägenheter. Jag tror därför att den ambition, som herr Allard vill tillerkänna mig, inte är på något sätt missriktad, och jag har stöd för min uppfattning i den omständigheten att näringsorganisationerna givit uttryck åt samma tanke som jag. Det är ju inte att begära att kris-kommissionerna själva skola tillstyrka en sådan här åtgärd, men det är helt naturligt att en tanke som denna förs fram i riksdagen, som ju representerar hela svenska folket. Jag hoppas verkligen, herr talman, att riksdagen i stället för att slå vakt om de myndigheter, som reglera och ransonera de enskilda medborgarnas tillvaro, värnar de enskilda

Motion om särskild kommission för krisadministrationens övervakande.

medborgarnas intressen. Detta har varit den för mig avgörande synpunkten, och jag upprepar vad jag tidigare sagt, nämligen att om kriskommissionsväsendet inte kan sättas på avskrivning med det snaraste, måste riksdagen på något sätt få till stånd ett krisorgan, som är ägnat att skapa det rättsskydd, som så många medborgare nu känna sig behöva.

Herr SVENSSON i Stenkyrka: Herr talman! Då jag i utskottet anslutit mig till majoriteten i såväl föregående som denna fråga — båda dessa frågor beröra ju varandra ganska intimt — vill jag med några ord motivera skälet därtill. Jag vill då först säga, att båda motionerna, såsom jag läst dem, syfta till en permanentning av krisorganen; detta gäller i all synnerhet den motion vi nu behandla. Jag trodde först, att herr Ståhl hade för avsikt att verkligen komma till rätta med de många underlåtenhetsynder, som vidlåda våra krisorgan, men när jag läste en ledare i Karlstadstidningen, som jag förmodar att herr Ståhl själv är författare till, blev jag något betänksam till herr Ståhls inställning i saken. Jag behöver här inte upprepa vad som under debatten tidigare sagts, nämligen att tillvaron av kommissionerna närmast beror på den bristsituation, som rätt och alltjämt råder. Vi kunna naturligtvis i vissa fall hysa delade meningar om huruvida vi i en del avseenden behöva upprätthålla ransoneringsgarna. Jag vill också säga, att man inte förbättrar förhållandena genom att avskaffa de organ, som ha till syfte att fördela de varor som produceras, utan att man för att komma någon vart måste se till att vi få fram varorna i tillräcklig omfattning för vår folkförsörjning; detta är ju det väsentliga.

Jag skall sedan be att få säga några ord om vad jag förmodar var herr Ståhls tankegång, när han skrev motio-

nen. I herr Ståhls egen tidning läser jag den 4 juni några kommentarer till denna motion under rubriken »Kris-kommissionernas vapendragare». Jag reagerar litet grand mot innehållet i denna artikel, som väl herr Ståhl själv känner till och där han vill göra gällande, att samtliga partier här i riksdagen, med undantag efter vad jag kan förstå endast av hans eget parti, kunna betecknas som kommissionernas vapendragare. Vi äro väl, såvitt jag kan förstå, samtliga överens om att ransonerings- och kommissionsväsendet bör avskaffas så snart läget det möjliggör. Detta är också skälet till att jag biträtt utskottets ståndpunktstagande. I den föregående frågan var det väl närmast högern som motionerat. Det skulle vara roligt att veta vad högerns talesmän ha att säga till högerns beröm om den nu ifrågavarande tidningsledaren, där det heter: »Högern har nyligen i en cirkulärartikel i sin press sökt framställa folkpartiet som likgiltigt för kommissionsraseriet, dock utan bevis. Här föreligger däremot ett eklatant bevis, hur det förhåller sig med högerns intresse och omtanke om de enskilda medborgarnas frihet och rättssäkerhet — inte i fraser utan i verkligheten.» Jag skall inte trötta kammaren med att läsa upp vad författaren skriver om bondeförbundet och socialdemokraterna. Det är med anledning av denna artikel som jag litet grand vill protestera mot herr Ståhls argumentation i detta sammanhang, ty jag fruktar att herr Ståhl i själva verket har samma uppfattning som vi andra, nämligen att vi inte kunna avskaffa krisorganen förrän läget det medger.

Herr talman! Jag har intet vidare att andraga utan ber att med det sagda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Herr Ståhl sade i sitt sista anförande, att det inte finns tillräckligt rättsskydd för de människor, som äro

Motion om viss utredning ang. järnbruksindustrien.

beroende av kriskommissionernas åtgärder. Menar herr Ståhl verkligen detta? Jag förmenar, att det inte finns något land i världen som kan bereda rättsskydd åt sina medborgare så som Sverige. Här ha vi många olika möjligheter att få rättvisa.

Krisorganen ha till uppgift att fördela tillgängliga varor. Finns det inte tillräckligt med varor, är det klart att den, som inte får det han vill ha, blir missnöjd. Men där ingenting finns att ta, där finns heller ingenting att ge. Jag tror därför att herr Ståhl använde litet för starka ord när han sade, att medborgarna i detta land inte ha det rättsskydd, som de behöva. För egen del vill jag säga, att rättsskydd i här ifrågasvarande avseende ha vi säkerligen i mycket högre grad än man har i andra länder.

Herr HELLBACKEN: Herr talman! Utom den långa och dyrbara tid, som behandlingen av det föregående och det nu föreliggande ärendet från ett tillfälligt utskott tagit, ha 12 å 14 av landets ämbetsverk besvärats med att avgiva yttrande över de här väckta motionerna. Det måste väl vara någon måtta från utskottets sida, när man remitterar motioner för yttrande och kanhända i många fall besvarar på sådant sätt, att vederbörande ämbetsverk måste fråga sig: Vad är meningen? Det bör också vara någon måtta i fråga om att taga riksdagens tid i anspråk, när vi äro så överlastade med arbete som vi redan äro. Jag skulle vilja säga, herr talman, att det är många år som det ädla vapnet Geddesyxan nu legat och rostat i kanslihuset sedan finansminister Thorsons tid. Det är hög tid att den tillgripes och kommittéväsendet topphugges. Regeringen bör allvarligt ompröva den saken.

Jag vill med dessa ord, herr talman, när jag nu yrkar bifall till utskottets förslag hemställa om att vi snart måtte besluta i denna fråga.

Herr STAHL: Herr talman! Jag skall bara i korthet konstatera, att den artikel, som herr Svensson i Stenkyrka berörde, var en polemik emot en artikel i högerpressen, riktad emot det parti som jag tillhör. Utan att diskutera själva sakfrågan tycker jag det i och för sig icke är så underligt att en sådan polemik kan föras i pressen helt vid sidan av en motion av den här arten.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Ståhl avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 2.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, över motion angående fortsatta utredningar rörande norrlandsproblemen.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Motion om viss utredning ang. järnbruksindustrien.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, över motion om utredning angående den ur samhällets synpunkt nödvändiga utbyggnaden, effektiviseringen och lokaliseringen av järnbruksindustrien, m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr KEMPE: Herr talman! Utskottet avstyrker vår motion med hänvisning till att Kungl. Maj:t för kort tid sedan tillkallat speciellt sakkunniga att utreda frågan om järnbruksindustriens arbeidskraftsförsörjningsproblem. Vår motion upptog hela problemkomplexet om en ur samhällets synpunkt nödvändig utredning angående utbyggnaden, effekti-

Motion om viss utredning ang. järnbruksindustrien.

viseringen och lokaliseringen av järnbruksindustrien, den härför erforderliga utvidgningen av statsdriften inom denna industrigren samt om de behövliga åtgärderna för att snabbt förbättra arbets- och löneförhållandena för den inom järnbruksindustrien sysselsatta arbetskraften.

Även om direktiven för utredningen utesluta en del betydelsefulla problem, som funnos i vår motion, uttalar jag dock en viss tillfredsställelse över att en utredning blivit utsedd, som i varje fall skall befatta sig med vissa delproblem, vilka även återfunnos i vår motion och som utan tvivel äro för järnbruksindustrien och de anställda av betydelse att söka komma till rätta med. Jag inkasserar reaktionen från regeringen i detta fall såsom en positiv yttring efter alla de framstötter, som icke minst här i riksdagen gjorts från kommunistiskt håll för att om möjligt söka åstadkomma en förändring till det bättre i fråga om de existerande missförhållandena vid de flesta av våra järnbruk.

Redan vid 1945 års riksdag påtalade jag i en motion speciellt bostadsbristen vid bruken. Riksdagen reagerade positivt den gången. Vid 1946 års höstriksdag interpellade jag om arbetskraftssituationen vid järnbruken. Statsrådet Mossberg gav då ett utmärkt svar, som till alla delar vitsordade mina synpunkter på förhållandena, och angav också vissa riktlinjer, hur man skulle kunna likvidera en del av dessa missförhållanden. I svaret konstaterade statsrådet bl. a., att arbetskraftsflykten från järnbruken sammanhänger med dåliga löne- och anställningsförhållanden, bostadsbrist och låg bostadsstandard, skiftarbete och brist på lämpliga fritidslokaler.

Då läget trots statsmakternas uppmärksamhet på förhållandena vid järnbruken icke förbättrades under 1947 utan tvärtom ytterligare försämrades vad produktionsvolymen beträffade, an-

sågo vi det motiverat att genom en motion ställa hela problemkomplexet till avgörande i riksdagen.

Vid Jernkontorets tekniska diskussionsmöte för någon vecka sedan konstaterade disponent Danielsen i Uddeholm i sitt hälsningstal bl. a., att svensk järnhantering står inför ett krisläge. Han sade vidare, att järnproduktionen under föregående år totalt har minskat.

Det allvarliga i denna situation är främst, att trots landets stora behov av järnprodukter av olika slag utnyttjas inte på långt när de produktiva resurser som vi ha på detta område. Det är också närmast en skandal att vårt land, som har så stora malmtillgångar, både före, under och efter kriget varit beroende av stor import av såväl valsat som smitt järn och stål. Vårt land borde inte minst med hänsyn till de rika malmtillgångarna vara i det närmaste självförsörjande då det gäller järn och stålprodukter.

Disponent De Geer framhåller i sin utmärkta bok Sveriges Naturrikedomar, att Sverige är ett av de järnrikaste länderna i världen. Speciellt de norrlandska malmfälten äro utan konkurrens vad tillgången på högprocentig malm beträffar. Kiruna — säger De Geer — torde vara världens mest koncentrerade fyndighet av malm med hög järnhalt. Utgå vi ifrån det faktum, att råvaran finns i riklig mängd inom landet, är det obegripligt att vi inte själva utbyggt en förädlingsindustri av sådan storleksordning, att den kunde tillgodose landets behov av järnvaror. Förutom att vi inom landet ha råvaran äro vi dessutom så lyckligt lottade, att vi ha rikligt med vattenkraft och således kunna utbygga våra elektriska kraftkällor för att rationellt driva en modern järnproduktion. Få länder ha ett sådant utmärkt utgångsläge, då det gäller att utveckla en näringsgren, som har en rätt avgörande betydelse för landets försörjningsläge och befolkningens levnadsstandard.

Motion om viss utredning ang. järnbruksindustrien.

Det var icke minst mot bakgrunden av dessa gynnsamma förhållanden som vi önskade att statsmakterna skulle gå till botten med hela problemet om vår järnbruksindustri, särskilt då det visar sig att den s. k. privata företagsamheten icke synes kunna lösa detta problem, vare sig till båtnad för sig själv eller än mindre för de anställda eller samhället. Därmed har jag icke förnekat den positiva insats, som många enskilda företagare gjort för att tekniskt och på annat sätt utbygga och förbättra järnbruksindustrien. Deras förmåga är dock under nuvarande privatkapitalistiska förhållanden ytterst begränsad. Det kommer klart till uttryck i dagens läge. Om icke deras verksamhet varit ensidigt bunden vid den privatkapitalistiska profitgivningen, skulle de med lätthet ha kunnat förebygga den kris, som uppstått inom järnhanteringen och vilken disponent Danielsen för övrigt även talade om. Arbetskraftsflykten från våra järnbruk är synnerligen allvarlig, och perspektivet för nyrekrytering ter sig tämligen mörkt, då sönerna till järnets män icke som tidigare följa i fädrens fotspår. Om bostadsbristen icke vore så brännande praktiskt taget överallt i landet, skulle de äldre järnbruksarbetarna i ännu större utsträckning söka sig över till andra näringsgrenar. Ansvaret för denna krisartade utveckling faller i första hand på den privata företagsamheten, som hänsynslöst utsugit arbetskraften och därigenom kunnat öka aktieägarnas profit på bekostnad av en relativt låg levnadsstandard för järnbruksarbetarna. Därför är jag av den bestämda uppfattningen, att vi icke kunna lösa dessa missförhållanden, om vi envist hålla fast vid de företagsformer, som i privatkapitalistisk regi praktiseras. Den tekniska och ekonomiska utvecklingen aktualiserar nya företagsformer, varigenom på ett bättre sätt skapas ansvar för omvårdnaden av den manuella arbetskraften och i övrigt på ett effektivt sätt teknikens alla finesser

tillgodogöras. Jag förutsätter därför, att man under en övergångsperiod till mera samhällseliga företagsformer måste räkna med att praktisera olika former för att driva järnbruksproduktion. Vi ha nu ett statligt järnverk i Luleå. Jag känner inte närmare till, vilka erfarenheter som vunnits av denna företagsform. Jag förutsätter emellertid, eftersom vanstyrels press icke under senare tid kverulerat om detta järnverk, att det endast har goda erfarenheter att redovisa.

Denna form av statlig företagsamhet utgör självfallet ingen slutgiltig lösning och kan inte utgöra det. Då behovet av att utbygga järnbruksproduktionen är stort, synes det mig, att det ligger nära till hands att utveckla denna form av företagsamhet. I vår motion hade vi även föreslagit en undersökning av förutsättningarna för statlig järnbruksdrift i Kiruna och MalMBERGET. Där finns råvaran på platsen och tillgång till elektrisk energi, varför starka skäl tala för att bygga järnverk på dessa platser. Disponent De Geer säger i sin bok också bl. a. följande: »Vi har emellertid kunnat konstatera även en annan förskjutning av järnhanteringen som i detta sammanhang har större intresse, nämligen i riktning mot malmtillgångarna.» För en lekman synes det vara naturligt med en sådan lokalisering av järnbruksindustrien, och när en expert av De Geers format synes vara av samma uppfattning, ha statsmakterna all anledning att undersöka den möjligheten. De Geer tillägger: »Ur avsättningspunkt finns sålunda plats för ytterligare ett större handelsjärnverk exempelvis i Norrbotten, om detta kan tänkas konkurrera i pris med det importerade eller mellansvenska järnet.» Mot bakgrunden av dessa förhållanden hade det varit motiverat, att Kungl. Maj:ts direktiv för utredningen även hade tagit upp dessa problem. Nu är det intet som hindrar att utredningen under arbetets gång kan få vidgade uppgifter. Utvecklingen själv förmodar jag kom-

Motion om viss utredning ang. järnbruksindustrien.

mer att i ännu högre grad aktualisera frågan om en statlig utbyggnad av vår järnbruksindustri, och därför kan man trots allt med en viss optimism avvakta den närmaste tidsutvecklingen.

Att produktionen minskar, att arbetskraften flyttar, att ungdomen inte längre i samma utsträckning rekryteras järnbruksyrket karakteriserar i viss mån läget inom järnhanteringen i dag. Socialministern verifierar även detta i direktiven till utredningen, där han bl. a. framhåller: »Verkningarna härav ha varit kännbara för hela näringslivet. Särskilt järnindustriens produktionsvårigheter ha medfört bekymmersamma konsekvenser. Bristen på vissa järnprodukter har vållat avbräck inte enbart för industrier, som tillverkat för hemmamarknadens behov, t. ex. byggnadsindustrien, utan även för exportindustrien, vars produktion är av särskilt stor betydelse i nuvarande handelspolitiska läge.» Av de undersökningar som gjorts för att utröna orsaken till arbetskraftsflykten har enligt socialministern framgått, att löneläget är förhållandevis lågt i jämförelse med närliggande områden, att bostadsförhållandena på järnbruksorterna flerstädes äro otillfredsställande, att arbetsförhållandena på vissa avdelningar äro fysiskt påfrestande och i hygieniskt avseende icke tilltalande och att på järnbruksorterna inte i tillräcklig grad sörjts för fritidslokaler och övriga anordningar som göra medborgarnas liv under fritiden rikare och angenämare.

Detta konstaterande av fakta vitsordas till alla delar i ett uttalande av Hagfors metallfackförening, vilken ger sin enhälliga anslutning till den kommunistiska motionen och kräver ett snabbt ingripande för att åstadkomma ett slut på missförhållandena vid bruken. Dessa fakta om orsaken till missförhållandena utgöra samtidigt en anklagelse mot företagsledningarna, som i allmänhet representeras av stora bolag, och i viss utsträckning mot statsmakterna, som

icke i tid ingripit mot vanstyret på detta område.

Genom en återhållsam lönepolitik under en följd av år och genom vidmakthållande av olidliga bostadsförhållandena har man lyckats att successivt reducera arbetsstyrkan vid järnbruken rätt väsentligt. Man frågar sig då, om järnbruken icke haft ekonomisk bärkraft att utbetala högre löner till de anställda än som skett. Tar man del av boksluten måste man säga, att det förvisso funnits marginal för löneökningar. Som exempel kan nämnas att under fjolåret sju bolag redovisa en nettovinst på icke mindre än 31 miljoner kronor. Vilket hade varit bättre för landet i dess helhet, att höja lönerna för de anställda på bekostnad av en del av vinsten eller att genom en återhållsam lönepolitik avfolka järnbruken från arbetskraft? Svaret ger sig självt. Hade man höjt lönerna för järnbruksarbetarna så, att löneläget för dem varit sådant, att järnbruken med framgång kunnat konkurrera med övriga näringsgrenar, och samtidigt sörjt för att öka bostadsproduktionen, hade landet haft mera järn och vårt allmänna försörjningsläge icke varit så bekymmersamt som det nu är. Ur samhällsekonomisk synpunkt måste en sådan politik vara att rekommendera. Kampen mot inflationen kan icke föras med framgång med restriktioner och en negativ politik utan endast genom att man ökar produktionen av nyttigheter. Om detta måste ske på väsentlig bekostnad av företagets profit, så minskar man visserligen därmed möjligheterna för aktieägarna att inhösta stora vinster, men det blir till fördel för det arbetande folket, och man höjer därmed produktionen, vilket bidrager till en stabilisering av penningvärdet.

Herr talman! Då regeringen i dagarna tillsatt en utredning rörande järnbruksindustriens arbetskraftsförsörjning, har man med denna åtgärd till en del tillmötesgått de förslag vi ställt i vår motion. Jag har med mitt anförande

Motion om viss utredning ang. järnbruksindustrien.

ytterligare velat fästa regeringens och utredningens uppmärksamhet på hela det problemkomplex som rullats upp i vår motion och som utan tvivel har och kommer att få allt större aktualitet. Jag förväntar att regeringen så småningom kommer att utvidga direktiven för utredningen och även taga upp frågan om produktionsformerna, den tekniska rationaliseringen och utbyggnaden för att göra vårt land självförsörjande på järnproduktionens område.

För dagen är det dock viktigt att i forcerat tempo komma till rätta med löne- och anställningsförhållandena för järnbrukens anställda, så att arbetskraftsflykten från järnbruken kan stoppas. Vidtager man inte omedelbara åtgärder, som få en sådan verkan, kan det befaras att denna avfolkningsprocess fortgår medan utredningen arbetar, vilket inom kort kan skapa ett katastrofläge, som för landet i dess helhet får oerhörda konsekvenser. Utredningen får inte bli en avstjälningsplats för att avleda missnöjet och för att få de anställda att visa större tålmod än nöden kräver. Järnbruksbefolkningen väntar med stor spänning att statsmakterna genom praktiskt handlande visa, att de mena allvar.

Jag har, herr talman, med detta mitt anförande ytterligare velat understryka betydelsen av att åtgärder omedelbart vidtagas på detta område, så att man kan dels utveckla denna produktionsgren, dels förbättra anställningsförhållandena vid järnbruken.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Föredrogos vart efter annat:

utrikesutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av varuutbytesöverenskommelse mellan Sverige och Österrike;

statsutskottets utlåtanden:

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 till ytterligare medel till kommittéer och utredningar genom sakkunniga under V a huvudtiteln;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av justeringsväsendet m. m.;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till kommunal upplysningsverksamhet;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1948/49;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda förslag om anslag för budgetåret 1948/49 till oförutsedda utgifter;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående klassificering av trafikanstalterna vid post- och telegrafverken samt statens järnvägar;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till teckning av aktier i Aktiebolaget Svenska godscentraler;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ombyggnad av Säffle kanal m. m.; och

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1948/49 till förvärv av Bergslagernas m. fl. järnvägar; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 49, i anledning av väckt motion

Motion om befrielse för egnahemsägare från skatt för familjebidrag.

angående åtgärder för främjande av det frivilliga enskilda sparandet.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden och betänkanden hemställt.

§ 5.

Motion om befrielse för egnahemsägare från skatt för familjebidrag.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 50, i anledning av väckt motion om befrielse från skatt för familjebidrag, som utgår till ägare av eget hem.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr LAGER: Herr talman! Syftet med den framställning, som gjorts i motion nr 305, var att försöka rätta till ett missförhållande, som visserligen icke är av någon vidlyftigare storlek men som speciellt rör Stockholm och framträder här.

Det är ju så, att hyresrabatter till mindre bemedlade barnrika familjer, som beslutades i mitten på 1930-talet, i allmänhet äro undandragna beskattning. Det gäller generellt för alla sådana rabatter, som utgå till barnrika familjer som bo i hyreshus. Däremot är det inte fallet i Stockholm för sådana barnrika familjer, som ha löst sin bostadsfråga genom att bygga eget hem. Enligt vad taxeringsnämndsordförandenas förening i en skrivelse för tre år sedan anförde, är praxis olika i olika delar av landet. I landsorten äro de barnrika familjer, som bo i egnahem, i allmänhet icke skattepliktiga för bostadsrabatter, under det att överståthållarämbetet och skattemyndigheterna i Stockholm ha ansett, att en skattebefrielse icke kan ifrågakomma. I den framställning, som taxeringsnämndsordförandena gjorde 1945, framhölls det orimliga i att olika praxis här förekommer och det orimliga i att familjer, som

ha byggt ett eget hem och på den vägen löst sin bostadsfråga, skola vara missgynnade i förhållande till familjer i likartad ställning, som bo i hyreshus. Man påpekar också i denna skrivelse, att egentligen bara en liten retusch behöver göras i 1935 års förordning för att de stockholmska skattemyndigheterna med lugnt samvete skola kunna bevilja skattefrihet för bostadsrabatterna även för dem, som ha eget hem.

Nu har ju utskottet i sin skrivning varit mycket välvilligt och uttalar egentligen en uppfattning, som överensstämmer med den som är framförd i motionen och som också överståthållarämbetet tidigare i ett yttrande över taxeringsnämndsordförandenas skrivelse har givit uttryck åt. Jag skall därför, herr talman, inte framställa något yrkande. Jag vill bara rikta en vädjan till regeringen, att denna enkla sak, om vilken alla äro praktiskt taget eniga, inte skall behöva vänta till dess att alla dessa frågor om beskattning av sociala förmåner äro utredda utan att man så snart som möjligt gör den lilla retusch i vederbörande förordningar, som behövs för att de stockholmska skattemyndigheterna skola kunna befria de barnrika familjerna i egnahemmen och i småstugorna från skatt på bostadsrabatten.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning i fråga om pensioner åt extra eldaren vid riksdagshuset G. A. Gustafsson och städerskan därstädes Hilda Kristina Nilsson; nr 41, i anledning av framställning från justitieombudsmannen om ändrad lönegradsplacering av två befattningar vid justitieombudsmansexpeditionen; och

Motion om viss ändring i semesterlagen.

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Motion om viss ändring i semesterlagen.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om semester.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr DAHLGREN: Herr talman! Då vi avlämnade vår motion i januari månad voro vi optimistiska nog att tro, att regeringen under den nu innevarande riksdagen skulle framlägga förslag om tre veckors semester. Vi utgingo därifrån på grund av att de fackliga organisationerna så gott som hundra procentigt ingående genomdiskuterat denna fråga och varit ganska enhälligt inställda på att en sådan lösning av semesterfrågan borde kunna ske ganska snabbt. Till stöd för det yrkande, var motionen utmynnar, nämligen att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om utökning av semesterledigheten till minst tre veckor för samtliga arbetstagare samt att förslag härom snarast framläggas för riksdagen, åberopade vi, att denna fråga tidigare varit så grundligt utredd, att en ytterligare utredning enligt vår mening nästan kunde anses överflödig.

Regeringen har ju i mars månad tillsett en utredning, och denna skall ju, när den en gång blir färdig, framlägga förslag. Jag har i varje fall inte för min del kunnat få någon verklig uppfattning om vad direktiven för denna utredning egentligen innebära, huruvida

denna utredning skall ställa förslag om generell tre veckors semester för alla arbetstagare eller om det skall bli en utvidgning av den ändring av semesterlagen som gjordes 1946. Jag har samma uppfattning i semesterfrågan nu som jag hade vid det tillfället. Jag är inte den som vill motsätta mig förbättringar för vissa grupper, långt därifrån, men jag har den uppfattningen, att man inte på den vägen kan lösa detta problem, då man aldrig kan draga upp gränserna så, att det blir fullt rättvist. Redan vid nästa punkt på föredragningslistan komma vi ju att behandla ett liknande problem, där utskottet tillstyrkt där ifrågavarande framställning, och det är i och för sig icke annat än bra, att utskottet går med på att utvidga semesterrätten för vissa yrkesgrupper. Men det går icke enligt min mening att hålla fast vid den linjen. Jag upprepar i det fallet vad jag sade vid 1946 års riksdag. Själv tillhör jag en yrkesgrupp, som har det hårdaste arbete man kan tänka sig i vårt land, men det skulle icke falla mig in att ställa ett förslag om en förmån för just denna grupp — det vore praktiskt taget ogenomförbart, då arbetet icke går att ordna så att det skulle vara semestertagarna till gagn. Man måste i stället söka en lösning på det sättet, att man åstadkommer en semester av tre veckor för alla arbetare men ordnar saken, då fråga är om hårdare arbete än det vanliga, på arbetstidslagstiftningens väg.

Jag måste för min del säga vad jag också tidigare framhållit, att när man i vårt grannland Norge, som dock under de år kriget varade fick utstå en ockupations elände, varigenom givetvis stora ekonomiska skador uppstodo för landet, kunnat praktiskt taget omedelbart efter krigets slut genomföra en lagstiftning rörande tre veckors semester för arbetarna, Sverige borde kunna gå samma väg. Svenskarna vilja gärna framhålla — och detta i en del fall med rätta — hurusom Sverige står på ett

ganska högt plan i många avscenden. Jag tycker att vi även på detta område borde vara litet mera framåtsträvande och se till, att minimisemestern, som för närvarande utgör tolv dagar, utsträcker till tre veckor.

När utskottet här hänvisar till arbetstidsutredningen och på denna grund avvisar motionerna förstår jag, att det är tämligen hopplöst att ställa ett yrkande om bifall till vårt förslag. Regeringen har ju på sätt och vis gått oss i förväg, fastän på ett annat sätt än vi åsyftat. Jag har dock velat erinra om min uppfattning, och jag vill uttrycka den förhoppningen, att trots talet om kristid och trots att de som styra och ställa i vårt land äro förespråkare för den linjen, att det bör bli en reformpaus, denna icke skall behöva gälla på detta område. Jag hoppas att den utredning, som jag hoppas är igångsatt, skall arbeta i något snabbare takt än utredningar i allmänhet bruka göra, så att man så snart som möjligt kan återkomma till frågan och få ett beslut som innebär, att arbetarna generellt komma i åtnjutande av tre veckors semester.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr MÄRTENSSON: Herr talman! Den motion som jag tillsammans med en del andra kammarledamöter väckt om en utredning rörande förlängd semester för de stora löntagargrupperna har redan tillmötesgått i och med att 1947 års arbetstidsutredning erhållit i uppdrag att utreda frågan om utökning av den lagstadgade semestertidens längd. Jag vill endast uttala den förhoppningen, att det icke skall dröja alltför länge, innan denna utredning blir färdig med sitt arbete. Det kan förefalla egendomligt, att ett sådant uttalande göres under nuvarande ekonomiska förhållanden, när det råder brist på arbetskraft och alla krafter måste

Motion om viss ändring i semesterlagen.

spännas för att åstadkomma en ökad produktion. Men det har, herr talman, icke minst under det senaste årtiondet visat sig, att allt större grupper av de arbetsföra åldrarna försökt komma bort från det tyngre kroppsarbetet och övergå till de lättare yrkena. Om denna tendens kommer att fortgå under någon längre tid, kan detta medföra en sådan snedbelastning av det svenska näringslivet, att den produktiva utvecklingen begränsas och det ekonomiska framåtskridandet bromsas upp. Det är för att en sådan utveckling skall förebyggas som det bör vara ett intresse för såväl samhället som företagarna att det åstadkommes förbättringar både i fråga om fritid och övriga förhållanden för arbetarna inom de tyngre yrkena, så att dessa komma att verka lika tilldragande som de lättare.

Jag har bara med dessa ord, herr talman, velat understryka betydelsen av att den utredning, som har fått denna semesterfråga om hand, försöker forcera utredningsarbetet i största möjliga utsträckning.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Föredrogos vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av dels väckta motioner om vissa ändringar i lagen den 29 juni 1946 om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete, dels ock väckta motioner angående en översyn av samma lag; och

nr 37, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om rätten att anföra besvär över beslut av sjukvårdsberedningar och sjukhusdirektioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Motioner om ändring av bestämmelserna om änkepension i lagen om folkpensionering.

§ 9.

Motioner om ändring av bestämmelserna om änkepension i lagen om folkpensionering.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckta motioner angående ändring av bestämmelserna om änkepension i lagen om folkpensionering.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade

Herr OLOFSSON i Höganäs: Herr talman! Utskottet har framhållit att den fråga det här gäller är ganska svårlöst. Detta kan man ju hålla med om, men jag tror ändå icke att det skulle möta så stora svårigheter att åstadkomma en rättvisare ordning än den som nu gäller i förevarande fall.

Jag har tillsammans med ett par andra kammarledamöter väckt en motion, vari vi framlägga den synpunkten, att änka bör vara berättigad till änkepension då hon uppnår femtiofem års ålder oavsett vid vilken ålder hon inträtt i änkeståndet. Vi åsyfta givetvis änkor med barn, eftersom barnlösa änkor i förvärvshänseende kunna jämföras med övriga självförsörjande kvinnor.

Utskottet menar att frågan icke kan lösas efter de linjer vi föreslagit i motionen. Varför så icke kan ske vet jag icke. I varje fall synes det icke ur rättvisesynpunkt stöta på något hinder. En kvinna blir t. ex. änka vid trettiofem år. Hon har ett par barn som hon själv får försörja och uppfostra utan hjälp av det allmänna i varje fall efter det att barnet uppnått tioårsåldern. Man kan fråga sig, om icke en sådan kvinna är i lika stort behov av änkepension, när hon uppnår femtiofem års ålder, som den som haft sin man till hjälp att uppfostra barnen, eller kanske som den som icke haft några barn men haft förmånen att få leva tillsammans med sin man tills hon uppnått

den stipulerade åldern. Det förefaller åtminstone mig, som om den änka som slitit och släpat i tjugu års tid för sina barn skulle vara i särskilt stort behov av änkepension. Men hon kan icke ifrågakomma därtill enligt nu gällande bestämmelser.

Nu har emellertid utskottet föreslagit, att riksdagen skulle begära, att Kungl. Maj:t i avvaktan på en definitiv reformering av lagen skall framlägga förslag om en provisorisk lösning, varigenom det skulle bli möjligt att tillämpa lagen i varje fall mindre stelt. Då jag har den uppfattningen, att ett sådant provisorium skulle vara ägnat att eliminera de största orättvisorna och att en dylik åtgärd skulle innebära ett steg i riktning mot vad vi föreslagit i motionen, skall jag nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10.

Föredrogs vart efter annat:

andra lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen den 10 juli 1947 om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 40 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i grunderna för försäkring med statsbidrag mot förluster på grund av smittsamma husdjursjukdomar;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa områden av kronoegendomen Fa-

Åtgärder för avhjälpande av bristen på jordbruksmaskiner och -redskap.

gersånna Nolgården nr 2 i Skaraborgs län;

nr 42, i anledning av väckt motion om inrättande av en statlig fond för reglering av skador å privat eller kommunal egendom genom naturkatastrofer; och

nr 43, i anledning av väckta motioner om åtgärder för tryggande av landets behov av frukt och fruktprodukter medelst ökad och förbättrad inhemsk odling, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Åtgärder för avhjälpande av bristen på jordbruksmaskiner och -redskap.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 44, i anledning av väckta motioner om åtgärder för avhjälpande av bristen på vissa för jordbruksdriften nödvändiga maskiner och redskap.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **SKOGLUND** i Doverstorp: Herr talman! Som motionär skall jag tillåta mig att säga några ord, då utskottet avstyrkt motionerna.

Efter en skrivning som vittnar om en ganska välvillig inställning till motionernas syfte slutar utskottet med en hemställan, »att de likalydande motionerna I: 7 och II: 14 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd». Denna hemställan motiverar utskottet med att åberopa, att frågan om jordbrukets maskinanskaffning tidigare under årets riksdag varit uppe, då chefen för folkhushållningsdepartementet den 18 februari besvarade en interpellation här om i första kammaren. Utskottet har i stort sett begränsat sig till att återge det sentliga i statsrådets svar den gången. I utlåtandet finner man dock remissyttrandena från statens industrikommission och statens handelskom-

mission, Kooperativa förbundet och Sveriges lantbruksförbund, vilka ha förordat, att man skall vidtaga åtgärder i av motionärerna angivet syfte.

Det var den 18 februari som statsrådet Sträng lämnade svaret på professor Osvalds interpellation. Nu äro vi framme i juni, och det skulle vara ganska intressant att veta vad som inträffat under denna tid. Vårsådden är gjord, och vårbruket är i stort sett avklarad. Det har skett under gynnsamma förhållanden och varit lättare utförbart än kanske på många år. Som det ser ut nu, komma vi att få bärga en ganska god skörd. Sedan ha vi höstbruket som förestår.

Så vitt jag kunnat inhämta av ledande försäljningsorgan i fråga om lantbruksmaskiner och efter vad jag känner till efter samtal med jordbrukare, hyser man dock allttjämt en ganska stor oro för att det icke är väl ordnat på detta område. Man förmenar — jag förmodar med all rätt — att läget icke i nämnvärd grad förbättrats sedan motionerna väcktes i januari. Visserligen har en rätt omfattande import ägt rum av engelska traktorer, och därutöver har en icke obetydlig mängd svenska traktorer kommit ut i marknaden. Men de engelska traktorerna äro av en sådan typ och av sådan konstruktion, att de förutsätta specialredskap tillverkade just med tanke på deras konstruktion. Enligt vad som sagts mig av både jordbrukare och försäljare av maskiner har importen av redskap lämpade för dessa traktorer varit alltför liten, vilket gjort att det uppstått svårigheter att på lämpligt sätt utnyttja dem. Men, herr talman, det jag närmast här skulle vilja föra på tal är den brist på reservdelar, som snarare tilltager än avtager. Om vi se på möjligheterna i det hänseendet, möta vi problemet med de amerikanska traktorer som vi ha. Jag vet icke, i vilken utsträckning vi ha lyckats få in reservdelar, men det förefaller som om det

Åtgärder för avhjälpande av bristen på jordbruksmaskiner och -redskap.

föreläge en stor brist. Jag förstår att med hänsyn till våra valutatillgångar möjligheterna till import äro mycket begränsade. Vid något tillfälle nämndes, att det vore tänkbart att reservdelar, lämpliga och användbara för amerikanska traktorer, skulle kunna importeras från amerikanska företags dotterbolag i England. Huruvida detta lyckats känner jag icke till. Jag tror att det i alla händelser icke varit möjligt i någon större utsträckning.

Det förefaller mig som om utskottets uttalande här i dag är mera välvilligt än säger något i sak. Utskottet uttalar att det är ett intresse av största betydelse för landets försörjning att jordbrukets behov av maskiner och redskap i görligaste mån tillgodoses. Det understryker vidare vad som sagts i interpellationssvaret, nämligen att statsrådet har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och anser, att det är av samhällelig vikt, att frågan om jordbrukets maskin- och redskapsbehov löses på ett tillfredsställande sätt.

Allt det där är naturligtvis bra, men det hjälper inte långt.

Jag begärde, herr talman, ordet närmast för att ställa ett par frågor. Kan någon av utskottets ledamöter eller jordbruksministern svara på frågan om det sedan den 18 februari har skett någon förbättring på detta område? Eller vilka utsikter det finns för att det framtiden skall bli någon lättnad i svårigheterna på detta område? Svar på dessa frågor skulle säkert i hög grad intressera många jordbrukare. Skulle statsrådet eller någon av utskottets ledamöter kunna ge ett besked på den punkten, vore jag tacksam.

Herr ANDERSSON i Löbbo: Herr talman! Jag tror inte man behöver spilla så värst många ord på herr Skoglund's partimotion.

Som herr Skoglund själv refererat inför kammaren, har utskottet hänvisat

till det interpellationssvar, som statsrådet Sträng lämnade i första kammaren under första delen av innevarande års riksdag. I det interpellationssvaret uttalade statsrådet, att myndigheterna inom ramen för tillgängliga resurser sökt på allt sätt främja tillverkning och import av maskiner och redskap för lantbruket och att ytterligare utvägar också komme att sökas. Utskottet har ingen anledning — och jag förmodar inte heller herr Skoglund — att betvivla att regeringen använder de möjligheter, som stå till buds. Man kan emellertid inte trola. Man kan inte åstadkomma mer än vad som under rådande förutsättningar är möjligt. Huruvida de specialdelar, som herr Skoglund här närmast intresserat sig för, kunnat, sedan interpellationssvaret avlämnades, bli importerade i någon större utsträckning, har jag för min del inte någon som helst aning om. Då utskottet gjort det uttalandet, att utskottet finner det vara av allra största betydelse för landets försörjning att jordbrukets behov av maskindelar och redskap i görligaste mån tillgodoses, kan man i dagens läge efter vad jag förstår inte komma längre. Om inte herr Skoglund misstror regeringens goda vilja att i detta fall göra vad på den ankommer, finner jag ingen som helst anledning för riksdagen att nu avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Det kan också förtjäna antecknas, att de tre ledamöter i jordbruksutskottet, som tillhöra det parti som herr Skoglund själv representerar, inte ansågo sig ha någon som helst anledning att anmäla avvikande mening vare sig ifrån utskottets kläm eller ifrån dess motivering.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr SKOGLUND i Doverstorp: Herr talman! Alldeles oavsett hur många partivänners namn som återfinnas under utskottets utlåtande, tillåter jag mig

Ang. protokollet för den 2 juni 1948.

såga jordbruksutskottets vice ordförande, att jag inte är nöjd med att utskottet bara gjort ett välvilligt uttalande och framhållit att statsrådet sagt, att han vill främja tillverkning och import av ifrågavarande produkter och även söka nya vägar härför. Jag anser, att utskottet bort visa så mycket intresse för denna fråga, att det på något sätt gjort sig underkunnigt om huruvida statsrådet verkligen haft möjlighet att fullfölja sin goda avsikt under tiden från den 18 februari till den dag utskottets utlåtande avgavs. Jag har inte ställt något annat yrkande än utskottet kommit till, men så pass mycket självständigt handlande anser jag utskottet bort kunna visa i denna fråga.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut för budgetåret 1948/49 m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar.

Punkterna 5, 11 och 12.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 14.

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående anslag till jordbruksekonomisk undersökning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till ersättning åt vissa förrättningsmän enligt lagen om enskilda vägar;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inlösen och iståndsättande av Bogesunds egendom; och

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till Norrlands trädgårdsskola i Söråker.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Ang. protokollet för den 2 juni 1948.

Herr OHLIN erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Då jag först efter justeringen vid gårdagens sammanträde av kammarens protokoll för onsdagen den 2 dennes har fått tillfälle uppmärksamma ett tillägg som gjorts i detta protokoll före justeringen, skall jag be att få göra följande uttalande.

Enligt det stenografiska protokollet uttalade herr Fast vid kammarens debatt den 2 dennes rörande våra kreditavtal följande: »Vi voro ju fullständigt överens i utskottet — jag vill starkt betona detta — om vad som är skrivet i utskottsutlåtandet, och övriga utskottsledamöter kunna lika gärna som herr Ohlin understryka detta utskottets uttalande. Jag hoppas dock att herr Ohlin därvid inte syftar på att de leveranser, varom avtal redan äro avslutade och som sålunda ingå i den översikt över leveranserna som lämnats, möjligen skulle från leverantörernas sida kunna bli försenade och därigenom komma att falla utanför den givna ramen.» Vid justeringen av protokollet har herr Fast emellertid i denna mening efter orden »Jag hoppas dock att herr Ohlin därvid inte syftar på» in-

Ang. protokollet för den 2 juni 1948.

skjutit orden: »en rubbning av avtalet eller».

Detta tillägg kan tolkas som en avgörande ändring av innebörden i herr Fasts yttrande på den mest avgörande punkten. Enligt den av herr Wiberg och mig i kammaren framförda kommentaren till utskottsutlåtandet måste uppkomsten av en tendens till väsentlig stegring av kreditleveranserna till Ryssland föranleda regeringsinitiativ för att förebygga en sådan ökning av kreditgivningen. Det var till denna tolkning herr Fast anslöt sig. Ett sådant regeringsinitiativ i ett dylikt framtida läge måste naturligtvis innebära förhandlingar med ryska regeringen om något slag av begränsning av kreditavtalets utnyttjande för ökade kreditleveranser till Ryssland. Emellertid kan det av herr Fast tillagda uttalandet om »en rubbning av avtalet» anses täcka just ett sådant svenskt initiativ. Genom att medelst tillägget utesluta denna möjlighet erhåller herr Fasts yttrande en ny innebörd. I stället för att vara ett instämmande i herr Wibergs och min tolkning av utskottsutlåtandet kan hans uttalande tvärtom tolkas som ett avståndstagande på den viktigaste punkten.

Jag har, herr talman, velat fästa uppmärksamheten härpå, då riksdagsdebatten — såväl vad som uttalades som tystnaden från regeringsbänken på denna punkt — har betydelse för tolkningen av innebörden av utrikesutskottets av riksdagen godkända yttrande.

Vidare anförde:

Herr FAST: De mycket korta justeringar, som jag gjort till mitt yttrande i denna fråga, voro föranledda av anteckningar, som jag själv hade med mig vid justeringen. Jag vill fästa herr Ohlins uppmärksamhet på att vad vi voro överens om var ju att någon revidering av det ryska kreditavtalet inte var erforderlig och att detta var själva

grundförutsättningen. Mitt yttrande, sådant som det nu återgives i protokollet, står i full överensstämmelse med vad utskottet självt har skrivit. Både herr Ohlin och jag ha ju våra namn under detta utlåtande. Jag tror att detta instämmande, som jag gjorde i debatten, får ses mot bakgrunden av hela utskottsutlåtandet. Anledningen till att jag gjorde nu ifrågavarande tillägg var, att jag kanske något oklart uppfattade herr Ohlin och sedan fick en försäkran att vi på den punkt, som herr Ohlin senast berörde, voro av samma mening. I övrigt talar utskottsutlåtandet för sig självt. Jag bestrider, att mitt yttrande står i någon som helst motsättning till utskottets utlåtande. Jag tror inte det går att med stöd av vad som eventuellt funnits i ett förslagstryck göra uttalanden om vad som ligger i utskottets utlåtande.

Herr OHLIN: Herr talman! Jag har endast velat understryka vad herr Fast nu bekräftar, nämligen att han gjort ett rent tillägg till sitt uttalande. Att här i kammaren diskutera den fulla innebörden av denna förändring skulle föra för långt. Jag nöjer mig med att av herr Fast ha fått ett erkännande att ett sådant tillägg har gjorts.

§ 16.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 till ytterligare medel till kommittéer och utredningar genom sakkunniga under V a huvudtiteln; samt

från bevillningsutskottet:

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om änd-

ring i vissa delar av kommunalskatte-
lagen den 28 september 1928 (nr 370);
och

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till förordning
om pappersskatt.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 9.46 em.

In fidem
Gunnar Britth.
